

**ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA
V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ**

Katedra trestního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Trestný čin opilství dle § 360 trestního zákoníku

Zuzana Koubová

Plzeň 2023

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra trestního práva

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Diplomová práce

**TRESTNÝ ČIN OPILSTVÍ DLE § 360
TRESTNÍHO ZÁKONÍKU**

Zuzana Koubová

Vedoucí práce: JUDr. Milan Tomeš

Katedra trestního práva

Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2023

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Zuzana KOUBOVÁ**
Osobní číslo: **R18M0505P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Trestný čin opilství dle § 360 trestního zákoníku**
Zadávající katedra: **Katedra trestního práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Historický exkurz
3. Základní pojmosloví
4. Skutková podstata trestného činu opilství podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
5. Actio libera in causa
6. Ukládání trestních sankcí
7. Problematika dokazování
8. Vybraná soudní rozhodnutí
9. Komparace se zahraniční právní úpravou
10. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

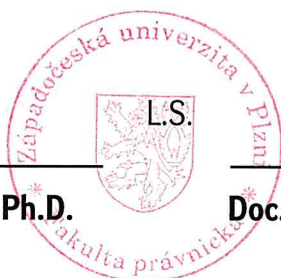
- BORČEVSKÝ, Pavel. Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2.
- CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Marie VANDUCHOVÁ. Nepříčetný pachatel: (aktuální praktické i teoretické problémy trestního práva a trestního řízení v ČR v souvislosti s posuzováním nepřičetnosti: srovnávací studie). Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky.
- JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2019. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-380-3.
- JELÍNEK, Jiří. Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou. 8. aktualizované vydání podle stavu k 13. 3. 2020. Praha: Leges, 2020. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7.
- JELÍNEK, Jiří. Trestní právo procesní. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2021. ISBN 978-80-7502-550-0.
- KINDHÄUSER, Urs, Ulfrid NEUMANN a Hans-Ullrich PAEFFGEN. Strafgesetzbuch: Band 3. 4. Auflage. 2013. ISBN 978-3-8329-6661-4.
- ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. Trestní právo hmotné. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8.
- ŠČERBA, Filip. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9.
- ŠČERBA, Filip. Trestní zákoník: komentář. [Praha]: C.H.

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Milan Tomeš**
Katedra trestního práva

Datum zadání diplomové práce: **22. března 2022**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2023**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. František Vavera, Ph.D., LL.M.
vedoucí katedry

Čestné prohlášení

Tímto čestně prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Trestný čin opilství dle § 360 trestního zákoníku* vypracovala samostatně, pod dohledem vedoucího diplomové práce a za použití řádně uvedených zdrojů a literatury.

V Plzni, březen 2023

Zuzana Koubová

Poděkování

Na tomto místě bych moc ráda poděkovala svému vedoucímu diplomové práce, panu JUDr. Milanu Tomešovi, a to především za jeho trpělivost, čas, vstřícný přístup a dále také za jeho cenné rady a připomínky, které mi při psaní této diplomové práce poskytl. Velký dík patří samozřejmě i celé mé rodině a přátelům.

Seznam použitých zkratk

LZPS	Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
OČTŘ	Orgány činné v trestním řízení
SRN	Spolková republika Německo
TOPO	Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
TŘ, trestní řád	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
TZ, trestní zákoník	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZSVM	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Obsah

1	Úvod	1
2	Historický exkurz.....	5
2.1	Constitutio Criminalis Theresiana – 1768	5
2.2	Všeobecný zákoník o zločinech a trestech na ně Josefa II. – 1787	6
2.3	Zákon o zločinech a těžkých policejních přestupcích – 1803, Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích – 1852	7
2.4	Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon	8
2.5	Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon	10
2.6	Zákon č. 557/1991 Sb., trestní zákon	11
3	Základní pojmosloví	13
3.1	Trestný čin	13
3.1.1	Pojem trestného činu.....	13
3.1.2	Znaky trestného činu.....	14
3.2	Návyková látka	14
3.3	Příčetnost	16
3.3.1	Parciální nepřičetnost.....	18
3.4	Čin jinak trestný	18
3.5	Zavinění.....	18
4	Skutková podstata trestného činu opilství podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.....	20
4.1	Subjekt.....	20
4.2	Subjektivní stránka	21
4.2.1	Zavinění ve vztahu k přivedení se do stavu nepřičetnosti	22
4.2.2	Druhy opilosti	24
4.2.3	Kvazi zavinění kvazideliktu.....	25
4.3	Objekt	26
4.4	Objektivní stránka	27
4.4.1	Požítí nebo aplikace návykové látky	27
4.4.2	Přivedení se do stavu nepřičetnosti.....	28
4.4.3	Dopuštění se činu jinak trestného (kvazideliktu).....	29
5	Actio libera in causa.....	31
5.1	Actio libera in causa dolosa.....	31
5.2	Actio libera in causa culposa	33
5.3	Subsidiarita opilství dle § 360 odst. 1 TZ.....	34
5.4	Souběh s jinými trestnými činy	35

6	Ukládání trestních sankcí.....	37
6.1	Tresty	37
6.2	Ochranná opatření	43
6.2.1	Ochranné léčení	44
6.2.2	Zabezpečovací detence	46
6.3	Opatření ukládána mladistvým.....	47
6.4	Opatření ukládána dětem mladším 15. let	49
7	Problematika dokazování.....	52
7.1	Znalecké dokazování	53
7.2	Detekce přítomnosti alkoholu a jiných návykových látek v lidském organismu.....	55
7.2.1	Toxikologické vyšetření	57
7.3	Znalecký posudek z oboru psychiatrie	59
8	Vybraná soudní rozhodnutí	63
9	Komparace se zahraniční právní úpravou	67
9.1	Spolková republika Německo.....	67
9.2	Rakouská republika	70
9.3	Švýcarská konfederace	72
10	Závěr	74
11	Cizojazyčné resumé	78
12	Seznam použité literatury	79
12.1	Učebnice a monografie.....	79
12.2	Právní předpisy	80
12.3	Internetové zdroje.....	81
12.3.1	Právní informační systémy	81
12.3.2	Články	81
12.3.3	Časopisy	82
12.3.4	Jiné	83
12.4	Komentáře	84
12.5	Judikatura	84

1 Úvod

Požívání alkoholu a v současné době mnohem častěji i užívání jiných návykových látek negativně ovlivňuje každým dnem společnost, aniž by si to kdokoli z nás více uvědomoval. Významný dopad má i na páchaní trestné činnosti a recidivu. Pod vlivem alkoholu a jiných návykových látek jsou tak nejčastěji páchány trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, trestné činy hrubě narušující občanské soužití, trestné činy proti životu a zdraví a nejsou opomenuty ani trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti. Společným jmenovatelem pro ně je poté agresivní chování pachatelů mající často závažné následky.¹

Předkládaná diplomová práce se zabývá trestným činem opilství zakotveným v ustanovení § 360 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „TZ či trestní zákoník“).² Toto téma jsem si zvolila z toho důvodu, že se jedná o velice atypický trestný čin, a to hned v několika směrech. Představuje totiž výjimku v podobě trestní odpovědnosti osoby za trestný čin spáchaný v nepřičetnosti, (resp. představuje výjimku v podobě trestní odpovědnosti osoby za jednání v nepřičetném stavu, které má jinak všechny znaky trestného činu).³ V případě trestného činu opilství tak zákonodárce zvolil koncepci tzv. „Rauschdeliktu“ střední cestu mezi dvěma krajními řešeními. Prvním z nich by bylo vyloučení trestní odpovědnosti pachatele pro nepřičetnost, druhá by představovala plnou trestní odpovědnost pachatele. K jeho nepřičetnosti by tak nebylo přihlíženo vůbec.⁴ První uvedené řešení by však představovalo nedostatečnou ochranu společnosti, druhé poté rozpor s odpovědností za zavinění jakožto základním principem trestního práva hmotného. I přes to, že „Rauschdelikt“ má své nedostatky také, jedná se o koncepci, kterou nacházíme i v zahraničí (např.:

¹ LANGER, Petr. *Trestný čin opilství (1. část)* [online]. Bulletin advokacie, 2005, č. 2, s. 55 - 59 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgvpweyk7gjpwxgzvgu&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search-facets#>

² § 360 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, s. 1030

⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 929

ve Spolkové republice Německo, v Rakouské republice, ve Švýcarské konfederaci, na Slovensku či v Dánsku).⁵

Kvůli své specifčnosti proto nepatří trestný čin opilství k nejfrekventovanějším,⁶ což dokládá na základě vytvořených statistických přehledů Statistická ročenka kriminality Ministerstva spravedlnosti České republiky. Tak například v roce 2017 bylo spácháno 99 trestných činů opilství. O rok později poté spáchalo trestný čin opilství „pouze“ 84 pachatelů, a v roce 2019 došlo k naplnění skutkové podstaty trestného činu opilství celkem 100x.⁷ Podstatný rozdíl je ovšem spatřován v tom, že ve Spolkové republice Německo patří obdobný trestný čin mezi výrazně frekventovanější,⁸ a to i přes obdobnou spotřebu alkoholu a jiných návykových látek v obou zemích. Pod vlivem alkoholu jsou v České republice nejčastěji spáchány trestné činy v dopravě⁹ a násilné trestné činy.¹⁰

Předkládaná diplomová práce je vyjímaje úvodem a závěrem systematicky rozčleněna celkem do osmi kapitol.

První kapitola diplomové práce se zabývá trestným činem opilství v jeho historickém kontextu. Úprava uvedeného trestného činu je poté detailněji rozebrána zejména v Hrdelním řádu Marie Terezie z roku 1768 (Constitutio Criminalis Theresiana), následuje právní úprava uvedená ve Všeobecném zákoníku o zločinech a trestech na ně Josefa II. z roku 1787, dále v Zákoně o zločinech a těžkých policejních přestupcích z roku 1803, v Zákoně o zločinech, přečinech a

⁵ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, s. 1030

⁶ Oproti např.: trestnému činu krádeže dle § 205 TZ, kterých bylo během roku 2015 spácháno celkem 22 899 – k tomu viz Statistická ročenka kriminality Ministerstva spravedlnosti ČR. *Cslav.justice.cz: Statistika a výkaznictví* [online]. 2015 [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: [file:///C:/Users/OEM/Downloads/export%20\(7\).pdf](file:///C:/Users/OEM/Downloads/export%20(7).pdf)

⁷ Statistická ročenka kriminality Ministerstva spravedlnosti ČR. *Cslav.justice.cz: Statistika a výkaznictví* [online]. [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html?sessionid=f5c636410a9e9951df9e7593a095>

⁸ V SRN bylo za trestný čin „Vollrausch“ v roce 1980 postíženo téměř 10 000 pachatelů, čímž se stal 8. nejčastěji spáchaným trestným činem – k tomu dále viz SPENDEL, G. § 323a StGB – *Strafgesetzbuch: Leipziger Kommentar (Großkommentar)*. (Red. Jähnke, B., Laufhütte, H.W., Odersky, W.) 11.Auflage. 22. Lieferung. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 1996, s. 47-50

⁹ Obdobně je tomu v SRN, kde je trestný čin opilství v dopravě (§ 316 StGB) druhým nejčastěji spáchaným trestným činem. Takto vymezený trestný čin by v České republice odpovídal ustanovení § 274 TZ – ohrožení pod vlivem návykové látky.

¹⁰ ŘÍHA, Jiří. *Ještě k trestnému činu opilství* [online]. Bulletin advokacie, 2006, č. 4, s. 32-37 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgzpweyk7grpxgzgtgi&groupIndex=2&rowIndex=0&refSource=search-facets#>

přestupcích z roku 1852 a nechybí ani zakotvení dané problematiky v zákoně č. 86/1950 Sb., trestní zákon. Vymezena je dále i právní úprava nepřičetnosti obsažená v zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon a problematika opilství v zákoně č. 557/1991 Sb., trestní zákon.

Druhá kapitola si klade za cíl vymezení základních pojmů, jejichž pochopení bude ve vztahu k trestnému činu opilství klíčové. Patří mezi ně trestný čin, návyková látka, přičetnost, čin jinak trestný a zavinění.

Ve třetí kapitole je poté podrobně rozebrána skutková podstata trestného činu opilství podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Zahrnuje vymezení subjektu, subjektivní stránky, objektu a objektivní stránky uvedeného trestného činu.

Čtvrtá kapitola se poté věnuje problematice *Actio libera in causa*, obsažené v § 360 odst. 2 TZ, přičemž nechybí ani vymezení dvou jejích forem. Přiblížen je i vztah subsidiarity k trestnému činu opilství dle § 360 odst. 1 TZ a souběh s jinými trestnými činy.

Pátá kapitola se zabývá ukládáním trestních sankcí za trestný čin opilství, kterými jsou tresty a ochranná opatření. Podáván je ale i podrobnější výklad zejména k vysoké horní trestní sazbě trestu odnětí svobody stanovené za trestný čin opilství a nejsou opomenuty ani statistické přehledy Ministerstva spravedlnosti ČR ve vztahu k uloženým trestům a ochranným opatřením za trestný čin opilství, jakož i opatření, která se ukládají mladistvým či dětem mladším 15. let.

Skutečnost, že dokazování uvedeného trestného činu činí nemalé problémy dokládá i Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 10. 2000, sp. zn. 9 Tz 216/2000, dle něhož: „*Posouzení otázky trestní odpovědnosti podle platného trestního zákona za činy spáchané v nepřičetnosti vyvolané vlivem návykové látky důvodně právní teorie i praxe považují za jeden z nejobtížnějších úkolů.*“¹¹ V šesté kapitole proto bude blíže nastíněno. Nejprve vymezím dokazování jako takové, zdůrazněno však bude znalecké dokazování, které u trestného činu opilství hraje klíčovou roli. Podrobně je rozebrána také detekce přítomnosti alkoholu a jiných návykových látek v lidském organismu a přiblíženo je i toxikologické vyšetření. Závěr této kapitoly vymezuje předmět znaleckého posudku z oboru psychiatrie a jeho problematické otázky z praktického hlediska.

¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 10. 2000, sp. zn. 9 Tz 216/2000

V sedmé kapitole jsou rozebrána dvě poměrně klíčová rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ve vztahu k trestnému činu opilství. Tato kapitola se věnuje zejména problematice vztahu trestní odpovědnosti, nepřičetnosti a zavinění.

V poslední kapitole je poté blíže uvedena právní úprava trestného činu opilství v zahraničních právních řádech, kterými jsou Spolková republika Německo, Rakouská republika a Švýcarská konfederace. Úprava se vztahuje také k jejich vzájemné komparaci a komparaci s českým právním řádem.

Stěžejním cílem této diplomové práce proto bude přiblížit již tak složitou problematiku trestného činu opilství dle § 360 TZ a podat o ní logicky strukturovaný, podrobný, avšak srozumitelný výklad. Nebude opomenut ani přesah do trestního práva procesního, zhodnocení právní úpravy trestného činu opilství *de lege lata*, uvedení případných návrhů *de lege ferenda*, jakož i komparace uvedeného trestného činu se zahraniční právní úpravou. V neposlední řadě se také zaměřím na otázku, zda je právní úprava trestného činu opilství *de lege lata* v ustanovení § 360 TZ dostatečná či nikoli.

2 Historický exkurz

Inhed v úvodu této diplomové práce se pokusím nastínit historický vývoj trestného činu opilství. Navzdory skutečnosti, že trestní právo v českých zemích řešilo problematiku trestání osob v opojení již na přelomu pozdního středověku a raného novověku¹² se domnívám, že postačí uvedení pouze následujících šesti trestních zákoníků, které představují významné milníky v jeho vývoji.

2.1 Constitutio Criminalis Theresiana – 1768

Prvním z nich je Constitutio Criminalis Theresiana z roku 1768 neboli Hrdelní řád Marie Terezie (dále jen “Theresiana”), který platil na území celého císařství kromě Uher. Jednalo se o kodex, který vycházel z Trestního zákoníku Josefa I. z roku 1707. Již v té době byl považován za značně zaostalý, jelikož vykazoval ještě známky feudalismu promítajícího se do trestů, které nebyly přímo úměrné provinění spáchaného pachatelem.¹³ Měly tak charakter msty na odsouzeném a pro svou krutost spíše odstrašovaly veřejnost od páchání trestné činnosti.¹⁴ Zásadním přínosem Theresiany však bylo sjednocení trestního práva. Zakotvovala presumpci viny, čímž byl obžalovaný automaticky pokládán za vinného, dokud se neprokázal opak. Kodex obsahuje také jednotlivé druhy důkazů, kdy k nejvýznamnějším z nich patřilo doznání obžalovaného, k jehož získání se používala tortura neboli právo útrpné.¹⁵

Theresiana rozlišovala v článku 11, ustanovení § 5 následující tři druhy opilství – tzv. *ebrietas*:

1) Opilství nechtěné

Prvním druhem bylo *ebrietas involuntaria*, které zahrnovalo jednak situace, ve kterých si pachatel sám přivodil stav opilosti nezaviněně, ale také situace, kdy k takovému požití byl naveden či donucen jinou osobou. Pokud byl v důsledku požití látek úplně „zbaven smyslů“, byl beztrestný. Trestní odpovědnost se však

¹² CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Marie VANDUCHOVÁ. *Nepříčetný pachatel: (aktuální praktické i teoretické problémy trestního práva a trestního řízení v ČR v souvislosti s posuzováním nepřičetnosti: srovnávací studie)*. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky, s. 11

¹³ Kdy například za urážku Boha slovy či skutkem byl pachatel potrestán uřezáním či vytržením jazyka, popřípadě useknutím ruky a nakonec upálen.

¹⁴ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4, s. 192

¹⁵ HRUBÁ SMRŽOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-251-6, s. 88-89

vztahovala na osoby, které opilému ono „zbavení smyslů“ přivodily. Takto vymezený institut by poté odpovídal dnešnímu nepřímému pachatelství, kdy je nepřičetná osoba ke spáchání trestného činu využita jako „živý nástroj“.

2) Opilství chtěné s plným vědomím (úmyslem) jiného cizího

Ebrietas voluntaria cum plena mentis alienatione představuje druhý druh opilství, který Theresiana obsahovala. Jednalo se o případy, ve kterých se pachatel přivedl do stavu nepřičetnosti, přičemž tak činil s jeho plným vědomím. V takovém stavu poté spáchal trestný čin. Pokud v minulosti nebyl trestán, mohl mu být za uvedené protiprávní jednání uložen trest mírnější.

3) Opilství chtěné s nějakým užitím rozumu

Třetí a poslední druh opilství obsažený v Theresianě vymezuje případy *Ebrietas voluntaria cum aliquo rationis usu*. Jednalo se o situace, kdy pachatel návykové látky konzumoval vědomě a dostal se tak do stavu zmenšené přičetnosti, ve které spáchal trestný čin. Z pohledu dnešní platné právní úpravy tak odpovídá plné trestní odpovědnosti zmenšeně přičetného pachatele.¹⁶

2.2 Všeobecný zákoník o zločinech a trestech na ně Josefa II. – 1787

Velkým přínosem při vývoji trestního práva byl Všeobecný zákoník o zločinech a trestech na ně z roku 1787 (dále jen „Josefina“). Oproti dřívější Theresianě vycházel z presumpce nevinny a respektoval požadavek úměrnosti mezi spáchaným trestným činem a uloženým trestem. Upustil tak od feudálního pojetí trestního práva. Nadto navíc jako první kodex zakotvil zásady *nullum crimen sine lege* a *nulla poena sine lege*.¹⁷

V ustanovení § 2 stanovil, že: „*ke kriminálnímu zločinu patří zlý úmysl a svobodná vůle*“¹⁸, čímž byly automaticky všechny osoby ve stavu opojení beztrestné, jelikož opilství považovalo stav nepřičetnosti za okolnost, která zlý úmysl vylučovala. Vyloučení svobodné vůle poté bylo zakotveno v ustanovení § 5 písm. c) následovně: „*Nedostatek svobodné vůle zprošťuje obvinění z kriminálního zločinu, pokud byl zlý skutek spáchán v opojení, které si přivodil náhodně bez*

¹⁶ ŘÍHA, Jiří. *Vývoj právní úpravy nepřičetnosti na našem území*. Trestní právo č. 04/2007, s. 36-37

¹⁷ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4, s. 193-194

¹⁸ ŘÍHA, Jiří. *Vývoj právní úpravy nepřičetnosti na našem území*. Trestní právo č. 04/2007, s. 37

*obmyslu namířeného ke zločinu, nebo jinak v pomatení mysli, ve kterém si pachatel svého jednání nebyl vědom.*¹⁹

2.3 Zákon o zločinech a těžkých policejních přestupcích – 1803, Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích – 1852

Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích z roku 1803, platný pro celé soustátí vyjma Uher a následně na to i Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích z roku 1852, jakožto jeho novelizace značně ovlivnily vývoj trestního práva až do roku 1949. Značný pokrok přineslo zakotvení zásady, dle které neznalost práva neomlouvala pachatele. Za trestný byl prohlášen návod, pomoc i pokus. Tento kodex vynikal přehledností, přesnými formulacemi a stejně jako Josefina vyžadoval k odpovědnosti pachatele za trestný čin zlý úmysl.²⁰ Mezi důvody, které ho vylučovaly patřil dle ustanovení § 2 také stav úplného opilství pachatele, do něhož se sám přivedl, avšak bez úmyslu takový zločin spáchat.²¹

Ustanovení o zaviněné nepřičetnosti byla v obou předpisech téměř totožná, kdy § 236 zákona č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích stanovil, že pokud si pachatel přivodil opilství zaviněně, trestalo se jako přestupek, ovšem za podmínky, pokud kvazidelikt spáchaný v opilství dosahoval závažnosti zločinu.²²

„§ 236

Při zločinech spáchaných v nahodilém opilství přičítati se má opilství za přestupek

*Ačkoliv činy, jež jinak jsou zločiny, když spáchaný byly v nahodilém opilství, za zločiny pokládati se nemohou (§ 2 lit. c), tresce se v tomto případě přece opilství jako přestupek (§ 523).*²³

V hlavě třinácté nazvané *O přečinech a přestupcích proti veřejné mravopočestnosti*, konkrétně v ustanovení § 523 zákona č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích bylo poté opilství vymezeno následovně:²⁴

¹⁹ Ibidem

²⁰ HRUBÁ SMRŽOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-251-6, s. 93-95

²¹ § 2 zákona č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích

²² ŘÍHA, Jiří. *Vývoj právní úpravy nepřičetnosti na našem území*. Trestní právo č. 04/2007, s. 37-39

²³ § 236 zákona č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích

²⁴ Viz Hlava XIII. zákona č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích

Opilství. Trest.

„Pro opilství jako přestupek trestati se má, kdo jsa opilým vykoná nějaký čin, který by se mu krom opilství přičítal za zločin (§ 236). Trestem na to jest vězení od jednoho až do tří měsíců. Věděl-li opilý ze zkušenosti, že v opilství podroben jest prudkým hnutím mysli, má býti vězení zostřeno, ale při těžších zlých skutcích uznati se má na tuhé vězení až do šesti měsíců.“²⁵

Nadto ještě zákon obsahoval v ustanovení § 524 institut „zastaralého opilství“, za který měli být potrestáni řemeslníci a nádeníci v opojení, pokud pracovali na střeších, lešeních či tam, kde hrozilo nebezpečí ohně.²⁶

2.4 Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

Se vznikem samostatného československého státu vyvstala otázka, jaké právní předpisy budou na našem území platit nadále. Na základě recepčního zákona č. 11/1918 Sb. došlo k převzetí ustanovení rakousko-uherského práva, čímž se sice předešlo vzniku právní mezery, avšak nastal tím právní dualismus, který s sebou přinesl řadu problémů. Hlavním úkolem proto byla unifikace právního řádu.²⁷

Zásadní zlom ve vývoji trestního práva však přineslo až přijetí zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon v rámci tzv. právníkové dvouletky a s ní spojené rekodifikace drtivé většiny právních odvětví. Stalo se tak po únorovém převratu roku 1948. Výše uvedený trestní zákon byl ovlivněný sovětským právem, což se projevilo i v pojetí protiprávního jednání, které se již neoznačovalo jako *zločin* nýbrž jako *trestný čin*. Takto vymezený *trestný čin* zároveň vycházel z materiálně-formálního pojetí. Vyžadoval proto nejen formální naplnění znaků skutkové podstaty, ale také nebezpečnost činu pro společnost.²⁸

Trestný čin opilství poté zákonodárce zařadil do hlavy třetí s názvem *Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných*, stejně jako je tomu v současné právní

²⁵ § 523 zákona č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích

²⁶ § 524 zákona č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích

²⁷ VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-257-8, s. 418

²⁸ KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-741-6, s. 152-153

úpravě. Konkrétně je poté uveden v jeho pátém oddílu nazvaném *Jiné trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných*, a to v jeho ustanovení § 186 a 187 následovně:²⁹

„Opilství

§ 186

Kdo se požitím alkoholického nápoje nebo jinak přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí trestného činu, bude potrestán odnětím svobody až na pět let; dopustí-li se však trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším.

§ 187

(1) Kdo se opije, byť i z nedbalosti, ač je v opilosti náchylný k výtržnostem, nebo kdo osobu, která je v opilosti náchylná k výtržnostem, úmyslně opije nebo její opilost zvyšuje, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců.

(2) Stejně bude potrestán, kdo požije alkoholického nápoje za takových okolností, že by mohl ohrozit život nebo zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku.“³⁰

I přesto, že v takto vymezeném trestném činu opilství dle § 186 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon, lze zaznamenat značný legislativní posun oproti jeho předcházejícím úpravám, nelze však stále přehlédnout jeho několik nedokonalostí. Určitý pokrok lze spatřovat v tom, že si pachatel stav nepřičetnosti může navodit nejen požitím alkoholického nápoje, ale také i vlivem jiné návykové látky, což dokládá formulace „*nebo jinak přivede*“. Přesto však název opilství byl ponechán. Značně pochybná je i formulace, dle které se má pachatel ve stavu nepřičetnosti dopustit trestného činu. V tomto případě by však naplnit všechny znaky trestného činu nemohl, jelikož by absentovala jeho přičetnost a také zavinění jakožto obligatorní znak představující subjektivní stránku trestného činu, o čemž bude pojednáno v kapitole č. 3.1.2 s názvem *Znaky trestného činu*. Jistý pokrok lze dále spatřovat také ve zvýšení trestní sazby za takový trestný čin.³¹

Ustanovení § 187 odst. 1 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon, poté zahrnuje situace, ve kterých se osoba náchylná k výtržnostem opije či někdo jiný takovou

²⁹ Viz Hlava III. zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon

³⁰ §§ 186-187 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon

³¹ § 186 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon

osobu opije. Komentář k trestnímu zákonu poté dodával, že výtržností se myslí „vyšší stupeň nepřístojnosti, záležející zpravidla v hlučném jednání rušícím klid občanů, např.: povykování hádkách nebo rušení nočního klidu.“³² Po subjektivní stránce se vyžadovala pouze nedbalost, pokud se jednalo o vlastní opíjení se. Jinak bylo třeba úmyslu.³³ Takoveto pojetí poté odpovídalo abstraktnímu ohrožovacímu deliktu.³⁴ Dle mého názoru se však nejedná zrovna o šťastně zvolenou konstrukci, neboť uvedenou „náchylnost k výtržnostem“ zpravidla nelze jednoznačně u druhé osoby předvídat. Svědčí totiž nejen o povahových rysech daného jedince, o jeho chování v takovém stavu a sebekontrolu, ale také o jeho reakci na určitý podnět, jenž může následné výtržnictví vyvolat, přičemž se tak může dít i u osob, které jinak „náchylné k výtržnostem“ nejsou.

Druhý odstavec téhož ustanovení poté dopadal např.: na řidiče dopravních prostředků, kteří po požití alkoholického nápoje mohli ohrozit život či zdraví lidí nebo způsobit značnou škodu na majetku. Množství požitého alkoholického nápoje, resp. jeho vliv bylo přitom třeba posuzovat vzhledem k míře nebezpečnosti té činnosti, která má být vykonána. Po subjektivní stránce se vyžadoval nepřímý úmysl.³⁵ Takto vymezený ohrožovací delikt poté následek poruchy nevyžadoval.³⁶ Svou konstrukcí by mohl odpovídat dnešnímu trestnému činu ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 TZ.³⁷ Z hlediska aplikace uvedených ustanovení v praxi byl poté § 187 k ustanovení § 186 podpůrným.³⁸

2.5 Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon se poté dočkal přesnější definice pojmu trestného činu a rozvinul kritéria nebezpečnosti činu pro společnost. Za obecnou formu trestné činnosti byla považována příprava, došlo i k zavedení organizátorství

³² CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Marie VANDUCHOVÁ. *Nepřičetný pachatel: (aktuální praktické i teoretické problémy trestního práva a trestního řízení v ČR v souvislosti s posuzováním nepřičetnosti: srovnávací studie)*. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky, s. 33

³³ Ibidem

³⁴ ŘÍHA, Jiří. *Vývoj právní úpravy nepřičetnosti na našem území*. Trestní právo č. 04/2007, s. 42

³⁵ CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Marie VANDUCHOVÁ. *Nepřičetný pachatel: (aktuální praktické i teoretické problémy trestního práva a trestního řízení v ČR v souvislosti s posuzováním nepřičetnosti: srovnávací studie)*. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky, s. 33-34

³⁶ ŘÍHA, Jiří. *Vývoj právní úpravy nepřičetnosti na našem území*. Trestní právo č. 04/2007, s. 42

³⁷ K tomu viz ustanovení § 274 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

³⁸ CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Marie VANDUCHOVÁ. *Nepřičetný pachatel: (aktuální praktické i teoretické problémy trestního práva a trestního řízení v ČR v souvislosti s posuzováním nepřičetnosti: srovnávací studie)*. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky, s. 34

jako formy účastenství a nutné obrany. Zásadní změna nastala také u trestného činu opilství. Koncepce tzv. „Rauschdeliktu“ byla zrušena. Jeho formulace se však nově promítala do zaviněné nepřičetnosti způsobené požitím alkoholu, popř. jiné omamné látky, která nevyklučovala, resp. neomezovala trestnost pachatele, čímž byl pachatel (na rozdíl od předchozí právní úpravy) plně trestně odpovědný za spáchaný trestný čin.³⁹ Jeho formulace byla v ustanovení § 12 následující:

„§ 12
Nepřičetnost
(1) Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.
(2) Ustanovení odstavce 1 se nepoužije, přivede-li se pachatel do stavu nepřičetnosti, byť i z nedbalosti, požitím alkoholického nápoje nebo omamného prostředku.“⁴⁰

V pozdějších novelizacích byl poté termín „*alkoholického nápoje nebo omamného prostředku*“ zaměněn za pojem „*návykové látky*“.⁴¹

2.6 Zákon č. 557/1991 Sb., trestní zákon

Zrušení tzv. „Rauschdeliktu“ bylo od počátku považováno za velký omyl, proto byl také znovu zaveden, a to novelou provedenou zákonem č. 557/1991 Sb., trestní zákon, kterou zákonodárce navázal na dřívější právní úpravu z roku 1950.⁴² Ustanovení § 201a zákona č. 557/1991 Sb., trestní zákon poté znělo takto:

³⁹ HRUBÁ SMRŽOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-251-6, s. 166

⁴⁰ § 12 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon

⁴¹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Marie VANDUCHOVÁ. *Nepřičetný pachatel: (aktuální praktické i teoretické problémy trestního práva a trestního řízení v ČR v souvislosti s posuzováním nepřičetnosti: srovnávací studie)*. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky, s. 34

⁴² LANGER, Petr. *Trestný čin opilství (1. část)* [online]. Bulletin advokacie, 2005, č. 2, s. 55 - 59 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgvpweyk7gjpjxgzvgu&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search-facets#>

„§ 201a

Opilství

(1) *Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky nebo jinak přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí jednání, které má jinak znaky trestného činu, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až osm let; dopustí-li se však jednání, které má jinak znaky trestného činu, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán oním trestem mírnějším.*

(2) *Ustanovení odstavce 1, jakož i § 12 se neužije, přivedl-li se pachatel do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat trestný čin.*⁴³

Uvedená formulace v prvním odstavci daného ustanovení „nebo jinak přivede“ budí rozpaky. Lze tím zpravidla rozumět přivedení se do stavu jinak než požitím nebo aplikací návykové látky, což dokládá Teryngel.⁴⁴ Mohlo zde však pravděpodobně také dojít k tzv. legislativnímu omylu, jelikož ustanovení § 186 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon sice vyjádření „nebo jinak přivede“ zahrnuje, avšak to se zde vztahuje na požití nebo jinou aplikaci návykové látky než alkoholického nápoje, kdy tato je již v ustanovení § 201a odst. 1 zákona č. 557/1991 Sb., trestní zákon, zakotvena.⁴⁵

Terčem kritiky byl také od začátku druhý odstavec daného ustanovení, který ve svém pojetí sice zakotvil případy *actio libera in causa*, avšak jen jeho dolózní formu. Další změna tohoto ustanovení tedy zahrnovala i situace *actio libera in causa culposa*, a to provedenou novelou trestního zákona č. 290/1993, ve které byl druhý odstavec daného ustanovení doplněn o následující formulaci: „nebo spáchal trestný čin z nedbalosti, která spočívá v tom, že se přivedl do stavu nepřičetnosti.“⁴⁶

⁴³ § 201a zákona č. 557/1991 Sb., trestní zákon

⁴⁴ TERYNGEL, Jiří. *Návrat k „Rauschdeliktu“* [online]. Justičná revue č. 3/1992, str. 26 a násl. [cit. 2023-02-28].

⁴⁵ CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Marie VANDUCHOVÁ. *Nepřičetný pachatel: (aktuální praktické i teoretické problémy trestního práva a trestního řízení v ČR v souvislosti s posuzováním nepřičetnosti: srovnávací studie)*. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky, s. 42

⁴⁶ *Ibidem*, s. 39

3 Základní pojmosloví

V souvislosti se zněním ustanovení § 360 odst. 1 TZ⁴⁷ uvedeným v kapitole č. 4 této diplomové práce se domnívám, že je zapotřebí nejprve definovat několik základních pojmů, které jej zahrnují. Jejich pochopení bude vzhledem ke komplexní problematice tohoto trestného činu stěžejní. Patří mezi ně trestný čin, návyková látka, přičetnost, čin jinak trestný a zavinění.

3.1 Trestný čin

3.1.1 Pojem trestného činu

Současný trestní zákoník je spjat s formálním pojetím trestného činu. Vychází tak z hmotněprávní zásady „*nullum crimen sine lege*“, konkrétně z jedné jeho roviny nazvané „*nullum crimen sine lege certa*“, čímž klade důraz na určitost, přesnost a jasnost trestněprávních norem. Důsledkem toho je poté právní jistota adresátů, tedy skutečnost, že potenciální pachatel trestného činu bude díky takto přesně a určitě vymezeným trestněprávním normám vědět např.: v jakém jednání je spatřován trestný čin nebo jakou trestní sankci lze za něj uložit.⁴⁸

Trestní zákoník definuje v ustanovení § 13 odst. 1 trestný čin následovně: „*Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.*“⁴⁹ Takto vymezená definice trestného činu předpokládá kumulativní naplnění následujících tří podmínek: protiprávnost činu, výslovné označení činu za trestný trestním zákoníkem a naplnění (formálních) znaků, které trestní zákoník předepisuje.⁵⁰ Odstavec druhý výše uvedeného ustanovení trestního zákoníku přitom dodává, že k trestní odpovědnosti za trestný čin je zapotřebí úmyslného zavinění, pokud trestní zákon nestanoví výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.⁵¹ V ustanovení § 14 odst. 1 a násl. TZ je poté vymezen pojem přečinu, zločinu a zvláště závažného trestného činu.⁵²

⁴⁷ § 360 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁸ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, s. 98-99

⁴⁹ § 13 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁰ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 172

⁵¹ § 13 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁵² § 14 odst. 1 a násl. zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

3.1.2 Znaky trestného činu

K tomu, aby byl pachatel za trestný čin⁵³ plně trestně odpovědný, je zapotřebí naplnit znaky trestného činu. Tyto právní nauka člení na protiprávnost, typové znaky tvořící tzv. skutkovou podstatu trestného činu a obecné požadavky na subjekt (pachatele) u fyzických osob. Pro přehlednost uvádím níže vytvořenou tabulku.⁵⁴

protiprávnost	vyloučena u okolností vylučujících protiprávnost	
typové znaky tvořící tzv. skutkovou podstatu trestného činu	objekt	zájem chráněný trestním zákoníkem
	objektivní stránka	jednání, <i>kauzální nexus</i> , následek
	subjekt	pachatel TČ
	subjektivní stránka	zavinění
obecné požadavky na subjekt (pachatele) u fyzických osob	<ul style="list-style-type: none">• FO• věk – osoba starší 15 let• přičetnost• osoba patřičně rozumově a mravně vyspělá (pouze u mladistvého)	

Tabulka č. 1 – zdroj: ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. Trestní právo hmotné. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, s. 100

3.2 Návyková látka

Vymezení pojmu návykové látky je rovněž obsaženo v trestním zákoníku, a to v § 130.⁵⁵ „Návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.“⁵⁶

Podle Jelínka je však tento pojem „neurčitý, a navíc vyvolání návyku není pojmovým znakem těchto látek. Do výčtu v § 130 tr. zák. jsou totiž zahrnuty i látky, které ve skutečnosti návykové nejsou. Postačí, pokud jsou způsobilé ovlivnit

⁵³ U mladistvých označován jako tzv. provinění – viz § 6 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

⁵⁴ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné. 9., přepracované vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, s. 100

⁵⁵ § 130 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁶ Ibidem

Srov. definice pojmu „návyková látka“ v zákoně č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek a v zákoně č. 167/1998 Sb., o návykových látkách

psychiku člověka, jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.“⁵⁷

Alkoholickým nápojem se dle trestního zákoníku myslí etanol neboli chemická sloučenina čiré barvy vzniklá kvašením lihových cukrů. Při jeho konzumaci proto dochází k ovlivnění psychiky člověka. V případě jeho konzumace v denaturované podobě může navíc vážně poškodit i lidské zdraví. Definicí alkoholického nápoje lze sice najít v § 2 písm. f) zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, kdy se jím rozumí „nápoj, který obsahuje více než 0,5 % objemových jednotek ethanolu,“⁵⁸ avšak dle § 130 TZ jsou u alkoholu rozhodující účinky požitého nápoje.⁵⁹

Za omamné se považují látky s omamným účinkem, které jsou stanoveny Nařízením vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek v přílohách 1 až 3.⁶⁰ Jejich vymezení vychází ze Seznamu č. I, II a IV dle Jednotné Úmluvy o omamných látkách.⁶¹ V souvislosti s omamnými látkami je nutno podotknout, že v důsledku jejich opakovaného užití vzniká u osob např.: nebezpečí chorobného návyku či psychických změn, které jsou poté nebezpečné nejen pro člověka, jenž takové látky užívá, ale i pro společnost jako takovou. Řadíme mezi ně např.: kokain, konopí,⁶² heroin, opium, kodein či morfin.⁶³

Dalším pojmem, který tvoří taxativní výčet pojmu návykové látky dle ustanovení § 130 TZ jsou psychotropní látky mající psychotropní účinek.⁶⁴ Považují se za ně látky stanovené v přílohách 4 až 7 výše citovaného Nařízení vlády. Pro příklad lze uvést extázi (MDMA), Lysergid (LSD), amfetamin, metamfetamin (pervitin) či tetrahydrokanabinol (THC).⁶⁵ Odpovídají látkám stanoveným v Seznamu č. I, II, III a IV dle Úmluvy o psychotropních látkách.⁶⁶

⁵⁷ Jelínek Jiří a kolektiv autorů, *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání, Leges, 01.04.2020 [cit. 24.07.2022] Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®)

⁵⁸ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 1999-1200

⁵⁹ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, s. 910

⁶⁰ Nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek

⁶¹ Vyhláška č. 47/1965 Sb., o Jednotné Úmluvě o omamných látkách

⁶² S výjimkou konopí pro léčebné použití uvedené v seznamu č. 1

⁶³ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 2244

⁶⁴ Ibidem

⁶⁵ Nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek

⁶⁶ Vyhláška č. 62/1989 Sb., o Úmluvě o psychotropních látkách

Posledním pojmem, který je zapotřebí definovat je pojem ostatní látky. Nejvyšší soud ČR ve svém rozhodnutí sp. zn. 3 Tdo 705/2005 judikoval, že za ostatní látky se „považují takové, které jsou běžně užívány v domácnosti nebo v průmyslu (ředidla, čistidla, náplně hasičských přístrojů apod.) za podmínky, že jsou způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka a jeho ovládací či rozpoznávací schopnosti nebo jeho sociální chování.“⁶⁷ Komentář k trestnímu zákoníku navíc dodává, že za návykovou lze v tomto smyslu požadovat například i látku Salvinorin A, která je obsažena v rostlině šalvěji divoké, dále také oxid dusný nebo tzv. rajský plyn, hojně využívaný ve zdravotnictví.⁶⁸

3.3 Příčetnost

Hned na úvod této podkapitoly je nutné upozornit na rozdíl mezi příčetností a způsobilostí k právním úkonům, neboť jak uvádí Novotný – tyto pojmy nelze spojovat či dokonce zaměňovat. Posouzení příčetnosti mají na starosti výlučně OČTŘ a omezení osoby na svéprávnosti se děje v občanském soudním řízení, které však nemá na její příčetnost či zmenšenou příčetnost vůbec žádný vliv.⁶⁹

Příčetnost je pojímána jako „způsobilost být pachatelem trestného činu, pokud závisí na duševních schopnostech pachatele.“⁷⁰ Trestní zákoník příčetnost jako takovou nedefinuje, uvádí však důvody, které ji vylučují. Dle ustanovení § 26 TZ je tak nepřičetnost pojata následovně: „Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.“⁷¹

Jak vyplývá z výše uvedené definice – k tomu, aby byl pachatel nepřičetný,⁷² je zapotřebí kumulativní splnění následujících tří podmínek:

- existence **duševní poruchy**

⁶⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 6. 2005, sp. zn. 3 Tdo 705/2005

⁶⁸ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 1200

⁶⁹ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4, s. 84

⁷⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 212

⁷¹ § 26 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷² Ve vztahu k trestnému činu opilství se přitom vždy bude jednat o příčetnost zaviněnou, nikoli o příčetnost nezaviněnou – k tomu viz BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2, s. 104

- v důsledku které je jeho **schopnost rozpoznávací či ovládací vymizelá** (popř. dochází k vymizení obou uvedených schopností)
- naplnění těchto dvou výše uvedených kritérií **v době spáchání činu.**

Z hlediska výše uvedených podmínek se poté rozlišuje biologické (lékařské) kritérium spočívající v existenci duševní poruchy a psychologické (juristické) kritérium zahrnující vymizení schopnosti rozpoznávací a ovládací.⁷³

Duševní poruchu vymezuje trestní zákoník v § 123 následovně: „*Duševní poruchou se rozumí mimo duševní poruchy vyplývající z duševní nemoci i hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká asociální porucha osobnosti nebo jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka.*“⁷⁴ Může být vyvolána např.: požitím návykových látek. Z časového hlediska lze duševní poruchu rozčlenit na přechodnou a krátkodobou, může však být i dlouhotrvajícího či dokonce trvajících rázu. Nelze ji však ztotožnit s duševní nemocí, neboť ta je pojmem užším.⁷⁵ Duševní porucha může být vrozená či získaná. Trestní právo však nezkoumá duševní poruchu jako takovou, nýbrž její vliv na spáchání trestného činu. Duševní porucha proto musí být příčinou neschopnosti pachatele rozpoznat protiprávnost takového činu nebo ovládat své jednání.⁷⁶

Z medicínského hlediska se duševní porucha definuje jako „*zřetelná odchylka od stavu duševního zdraví a rovnováhy, kterým se rozumí stav úplné a sociální pohody, jako výslednici vnitřních (genetických) a vnějších (psychosociálních a enviromentálních) faktorů.*“⁷⁷

Druhou podmínkou, která má být splněna kumulativně, aby se mohlo jednat o nepřičetného pachatele je nedostatek **schopnosti rozpoznávací či ovládací.** Jedná se tedy o její alternativní naplnění. Schopností rozpoznávací se myslí schopnost rozpoznat protiprávnost svého jednání. O její absenci lze hovořit v případě, kdy pachatel sice rozhodně skutečnosti vnímal, ale již nebyl schopen pochopit jeho souvislosti, smysl či dopad. Schopnost ovládací je poté vymezena

⁷³ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 485-486

⁷⁴ § 123 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁵ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, s. 185-186

⁷⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 213-214

⁷⁷ Srov. např.: Raboch, J., Zvolský, P. a kol. *Psychiatrie*. 1. vyd. Praha: 2001, s. 18, 146

jako schopnost své jednání ovládat. Taková osoba si protiprávnost svého činu sice uvědomuje, avšak není schopna jej ovládat.⁷⁸ V případě mladistvého hovoříme o tzv. podmíněné či relativní přičetnosti, pokud to závisí na rozumové a mravní vyspělosti pachatele.⁷⁹

3.3.1 Parciální nepřičetnost

V praxi běžně nastávají situace, kdy je pachatel vzhledem k jednoduchosti povahy trestného činu schopen pochopit např.: trestný čin krádeže dle § 205 TZ, ale již nedovede rozpoznat složitější trestný čin, kterým je kupříkladu trestný čin zneužití informace v obchodním styku dle § 255 TZ. V takovém případě hovoříme o tzv. částečné či parciální nepřičetnosti.⁸⁰ Soud proto nezjišťuje přičetnost pachatele jako takovou, nýbrž vždy se zřetelem k povaze spáchaného trestného činu.⁸¹

3.4 Čin jinak trestný

V kapitole 3.1.2 jsou vymezeny *Znaky trestného činu*. Mohou však nastat situace, kdy jeden či více z těchto znaků absentuje. Tehdy hovoříme o činu jinak trestném,⁸² který je činem beztrestným. Jeho spáchání poté představuje tzv. objektivní podmínku trestnosti v případě trestného činu opilství podle § 360 TZ.⁸³

3.5 Zavinění

V souvislosti s trestným činem opilství dle § 360 TZ je zapotřebí definovat také problematiku zavinění. Pokud se podíváme do *Tabulky č. 1* uvedené na straně č. 14 této diplomové práce, zjistíme, že zavinění je obligatorním znakem subjektivní stránky trestného činu. Je charakterizováno jako vnitřní (psychický) stav pachatele k určitým skutečnostem, které zakládají trestný čin.

Trestní zákoník přitom v § 15 a 16 rozlišuje jeho dvě formy, kterými jsou úmysl (*dolus*) a nedbalost (*culpa*), jakožto bipartice zavinění. Právní nauka dále

⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GŘIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, s. 183, 187

⁷⁹ K tomu viz § 5 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

⁸⁰ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GŘIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, s. 187

⁸¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 7.6. 1978, sp. zn. 11 Tz 21/78

⁸² ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 173

⁸³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 146

rozlišuje jeho dvě základní složky, kterými jsou vědění a vůle. Zatímco první z uvedených složek zahrnuje to, jak pachatel objektivní realitu vnímá, jak si tyto skutečnosti představuje a dále také jeho potenciální vědění (tedy skutečnosti, které pachatel vědět může), druhá složka nazvaná volní zahrnuje vůli pachatele vyvolat svým jednáním rozhodné skutečnosti, ke kterým musí mít kladný vztah. Složka volní zároveň představuje podstatu zavinění.⁸⁴

Forma zavinění	Složka vědění	Složka volní
úmysl přímý – <i>dolus directus</i>	věděl	chtěl následek způsobit
úmysl nepřímý – <i>dolus eventualis</i>	věděl	byl srozuměn, že následek způsobí
nedbalost vědomá – <i>culpa luxuria</i>	věděl, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že následek nenastane	
nedbalost nevědomá – <i>culpa negligentia</i>	nevěděl, ač o tom vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům vědět měl a mohl	

Tabulka č. 2 – zdroj: ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRŮVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. Trestní právo hmotné. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, s. 218, 224-225

Z výše vytvořené *Tabulky č. 2* vyplývá, že rozdíl mezi formou úmyslnou a nedbalostní se děje pomocí složky volní, která u nedbalosti absentuje.⁸⁵ V úvahu také musí být brána skutečnost, že složky zavinění je zapotřebí důsledně odlišovat od rozumové a určovací schopnosti pachatele, které se vztahují k příčetnosti. Nikoli každý pachatel, který je příčetný totiž musí jednat zaviněně.⁸⁶ U nepřičetné osoby chybí buď schopnost rozpoznávací, tudíž není možné naplnit ani nedbalost nevědomou nebo absentuje schopnost ovládací, jakožto svoboda vůle, která zavinění předpokládá. Zavinění proto nepřičetnost vylučuje. Výjimku však představují případy *actio libera in causa dolosa* a *actio libera in causa culposa*, které budou dále představeny v kapitole č. 5.⁸⁷

⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRŮVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné. 9., přepracované vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, s. 204 – 210

⁸⁵ *Ibidem*, s. 210

⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.7. 2015, sp. zn. 3 Tdo 772/2015

⁸⁷ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRŮVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné. 9., přepracované vydání.* Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, s. 210

4 Skutková podstata trestného činu opilství podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Jednotlivé trestné činy jsou vymezeny dle jejich druhového objektu ve zvláštní části trestního zákoníku. S ohledem na tuto skutečnost zákonodárce zařadil trestný čin opilství pod hlavu desátou nazvanou *Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných*. Jeho konkrétní vymezení poté nalezneme v šestém dílu nazvaném *Jiná rušení veřejného pořádku*, a to konkrétně v ustanovení § 360 odst. 1 TZ v následujícím znění:⁸⁸

„§ 360

Opilství

(1) Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky přivede, byť i z nedbalosti, do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí činu jinak trestného, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až deset let; dopustí-li se však činu jinak trestného, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán tímto trestem mírnějším.“⁸⁹

Jak bylo již uvedeno na počátku této diplomové práce – ustanovení § 360 odst. 1 TZ plně navazuje na novelu provedenou zákonem č. 557/1991 Sb., trestní zákon a její ustanovení dle § 201a.⁹⁰ Čerpá přitom ze vzoru, který představuje bývalé ustanovení § 186 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon.⁹¹

4.1 Subjekt

Z kapitoly 3.2.1 s názvem *Znaky trestného činu* již víme, že subjektem trestného činu je pachatel. Jsou zde představeny i požadavky kladené na trestní odpovědnost pachatele, tudíž lze dovodit, že následující uvedená definice charakterizující pojem pachatele v ustanovení § 22 odst. 1 TZ je dosti zkratkovitá a strohá. „*Pachatelem trestného činu je, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná.*“⁹² S ohledem na ustanovení § 7 TOPO může být za pachatele trestného činu opilství považována jen kterákoli trestně odpovědná fyzická osoba, což připomíná i zákonodárce

⁸⁸ Viz Hlava X. zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁹ § 360 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁰ § 201a zákona č. 557/1991 Sb., trestní zákon

⁹¹ § 186 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon

⁹² § 22 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

v prvním odstavci ustanovení § 360 TZ počátečním slovem „*kdo*“.⁹³ Trestný čin opilství je svou povahou řazen do kategorie tzv. vlastnoručních deliktů. Za pachatele je tedy považován pouze ten, kdo sám sebe přivede do stavu nepřičetnosti, přičemž tak musí učinit svým vlastním bezprostředním jednáním, ve kterém poté spáchá čin jinak trestný.⁹⁴

Vzhledem k výše uvedenému proto není možné spolupachatelství na trestném činu opilství ve formě rozdělení úloh upravené v § 23 TZ, vyloučeno je též nepřímé pachatelství ve smyslu ustanovení § 22 odst. 2 TZ, jakož i účastenství za podmínek § 24 TZ. Nepřípustná ve vztahu k trestnému činu opilství je i jeho příprava, a to hned ze dvou důvodů: trestní zákoník ji výslovně v daném ustanovení nepřipouští a dále proto, že povaha takového trestného činu ji vylučuje, neboť přípravné jednání pachatele např.: ve formě shánění alkoholu či léků by bylo klasifikováno již jako jednání ve smyslu § 360 odst. 2 TZ.⁹⁵

Přípustné je ovšem nepřímé pachatelství jiného trestného činu (tzv. kvazideliktu), kdy je nepřičetná osoba využita nepřímým pachatelem jako tzv. „živý nástroj“, a to například tehdy, kdy ji někdo opije a tím ji úmyslně uvede do stavu nepřičetnosti či její opilosti jinak zneužije. Jelínek k ucelení této problematiky ještě dodává, že: *“Samo úmyslné uvedení jiného do stavu nepřičetnosti návykovou látkou bez takového úmyslu není trestné, ani když se opilý dopustí onoho kvazideliktu.”*⁹⁶ Domnívám se však, že uvedený úmysl nepřímého pachatele lze v některých situacích zjistit jen stěží. Pokud je však pachatel nepřičetný již při přivádění se do stavu nepřičetnosti, je jeho trestní odpovědnost za trestný čin opilství vyloučena – blíže bude o této problematice pojednáno v kapitole č. 8.⁹⁷

4.2 Subjektivní stránka

Z dikce zákona „*byť i z nedbalosti*“ plyne, že trestný čin opilství dle § 360 odst. 1 TZ lze spáchat jak ve formě úmyslného, tak i ve formě nedbalostního

⁹³ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 3002

⁹⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 933

⁹⁵ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 3002

⁹⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 933

⁹⁷ K tomu viz Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21.01. 2008, sp. zn. 11 Tdo 1482/2007

zavinění. Zavinění se poté musí vztahovat jen na přivedení se do stavu nepřičetnosti, nikoli na jednání v něm učiněné (tzv. kvazidelikt). Pokud by tomu totiž tak nebylo a zavinění by se vztahovalo i na onen kvazidelikt, pachatel by byl trestně odpovědný dle ustanovení § 360 odst. 2 TZ.⁹⁸

4.2.1 Zavinění ve vztahu k přivedení se do stavu nepřičetnosti

První fáze subjektivní stránky trestného činu opilství spočívá v přivedení se do stavu nepřičetnosti pachatelem, který tak činí požitím či aplikací návykové látky. Ve vztahu k oběma uvedeným jednáním (tedy k požití nebo aplikaci návykové látky a následnému přivedení se do stavu nepřičetnosti) musí existovat zavinění alespoň ve formě nedbalosti nevědomé.

Vzhledem k nutnosti zavinění tak budou nahodilé a nepředvídatelné stavy, o kterých pachatel nemohl vzhledem ke své anamnéze vědět, vyloučeny.⁹⁹ Jedná se například o tzv. patickou opilost (která bude blíže vysvětlena v kapitole č. 4.2.2.1), což v usnesení sp. zn. 7 Tdo 1274/2012 dovozuje i Nejvyšší soud ČR: *“V případě tzv. patické (patologické) opilosti, by byla trestní odpovědnost obviněného zcela vyloučena vzhledem k nepřičetnosti podle § 26 tr. zákoníku.”*¹⁰⁰ Dalším příkladem může být i epileptický záchvat vyvolaný požitím alkoholického nápoje či různé projevy duševních poruch, které nebyly požitím nebo aplikací návykové látky vyvolány. Pokud však již pachatel předchozí zkušenost s aplikací návykové látky a jejím vlivem na jeho psychický stav měl, nebo byl lékařem poučen o účincích takové látky na jeho organismus, bude za takové jednání plně trestně odpovědný.¹⁰¹ Dokládá to například usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 10. 2013 sp. zn. 5 Tdo 818/2013, ve kterém si obviněný i přes předchozí odborné poučení o účincích pervitinu na lidský organismus a následného srozumění s tím, že požití pervitinu u něj může vyvolat toxickou psychózu, ve které může jednat neovladatelně nevypočitatelně a nelogicky, aplikoval nitrožilně pervitin a následně se dopustil tzv. kvazideliktu usmrcení dvou osob. Nejvyšší soud ČR tak dospěl k závěru, že k

⁹⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 933

⁹⁹ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 2999

¹⁰⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 11. 2012, sp. zn. 7 Tdo 1274/2012

¹⁰¹ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 2999

vraždě došlo v hluboké poruše vědomí, která byla způsobena intoxikací pervitinem.¹⁰²

Pokud však pachatele přivedla do stavu nepřičetnosti jiná osoba, je třeba zkoumat jeho následnou trestní (ne)odpovědnost blíže. Kupříkladu lze uvést následující dvě situace: pokud „pachatel“ následku nemohl nijak zabránit, o zavinění alespoň ve formě nedbalosti nevědomé hovořit nelze – je tomu tak například v situaci, kdy „pachateli“ jeho kamarád vhodí návykovou látku do pití, ačkoli to předtím nikdy neudělal. Pokud mu však narkoman podává tabletky, které připomínají lentilky, zavinění alespoň z nevědomé nedbalosti zde vyloučeno nebude, jelikož pachatel vzhledem k okolnostem mohl riziko ovlivnění návykovou látkou předvídat. V poslední době vyvstává často frekventovaná otázka ohledně trestní odpovědnosti ze zavinění z nedbalosti ve vztahu k vhazování návykových látek do nápojů na diskotékách. Takové osoby jsou často intoxikovány i proti své vůli a bez svého souhlasu, následkem čehož se dopustí činu jinak trestného.

Ščerba navíc apeluje, aby došlo k rozlišování alkoholu a jiných návykových látek. Účinky alkoholu na psychický stav člověka jsou totiž stabilnější a předvídatelnější oproti jiným návykovým látkám. K vyloučení zavinění pachatele tak může dojít například tehdy, pokud již má předchozí zkušenost se stejným množstvím alkoholickým nápojů a ví, že na něj nikdy neměla tato konzumace jiný vliv než mírnou podroušenost.¹⁰³ Zavinění na straně pachatele bude však přítomné tehdy, pokud bude kombinovat alkohol a léky. V tomto případě by totiž pachatel alespoň z jeho obecné znalosti nežádoucích účinků mohl vědět, že se do stavu nepřičetnosti může dostat. K uvedené problematice se vyjádřil i Nejvyššího soud ČR ve svém usnesení ze dne 19. 12. 2012, sp. zn. 3 Tdo 1465/2012 následujícím způsobem: „*Obviněný vědomě a dobrovolně požil značné množství alkoholu a léků, léky požil v mnohonásobně větším množství a musel být přinejmenším srozuměn s tím, že v tomto množství a v kombinaci s alkoholem mohou nepříznivě ovlivnit jeho psychiku.*“¹⁰⁴

Psychotropní a omamné látky tedy mohou mít (na rozdíl od výše uvedeného alkoholu) jiné účinky na lidský organismus, a to i za předpokladu jejich stejného

¹⁰² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 10. 2013, sp. zn. 5 Tdo 818/2013

¹⁰³ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 2999-3000

¹⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 12. 2012, sp. zn. 3 Tdo 1465/2012

dávkování. Zohledněny zde musí být totiž i další faktory, kterými jsou např.: únava, délka abstinčního meziobdobí, kombinace s léky či alkoholem, ale také kvalita, koncentrace či složení dané návykové látky atd. Pokud tedy pachatel přijme koláček s THC na domácím večírku, u kterého zpravidla přesný obsah THC v koláčku nezná, bude jeho přivedení se do stavu nepřičetnosti pokryto alespoň nedbalostí vědomou.¹⁰⁵

4.2.2 Druhy opilosti

V souvislosti s trestným činem opilství dle ustanovení § 360 odst. 1 TZ a jeho trestní odpovědnosti je zapotřebí zkoumat, jaký má pachatel psychický vztah k činu spáchanému v nepřičetnosti. Z hlediska opojení druhu návykovou látkou se tak vedle prosté opilosti (tedy běžného stavu u psychiky zdravého jedince) rozlišuje ještě tzv. patologická (patická) opilost a opilost komplikovaná.¹⁰⁶

4.2.2.1 Patologická (patická) opilost

Za patologickou opilost se zpravidla označuje krátkodobý mráкотný stav, provázený bludy a halucinacemi. Takový stav je vyvolán požitím i nepatrného množství alkoholu, který v kombinaci s duševní poruchou či jiným onemocněním pachatele tento stav způsobuje. Šámal přitom uvádí, že v případě trestní odpovědnosti za tzv. patologickou opilost lze hovořit pouze tehdy, pokud je u pachatele přítomna alespoň nedbalost nevědomá.¹⁰⁷

Dlouholetý pracovník pražské psychiatrické kliniky první Lékařské fakulty Univerzity Karlovy – doc. MUDr. Pavel Pavlovský, CSc. charakterizuje patickou opilost neboli *patickou ebrietu* jako poměrně vzácný stav či abnormální reakci na požití alkoholu. Jejím hlavním příznakem je kvalitativní porucha vědomí. V případě diagnostikování takového stavu totiž zpravidla nastává s ohledem na znalecké dokazování nepřičetnost pachatele, a to pro ztrátu jeho rozpoznávacích a ovládacích schopností. Rozhodující pro její diagnostikování je však podle něj přítomnost typických psychopatologických jevů včetně chorobného jednání, nikoli pouze výše přítomnosti alkoholu v krvi.¹⁰⁸

¹⁰⁵ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 3000-3001

¹⁰⁶ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, s. 192

¹⁰⁷ Ibidem, s. 192-193

¹⁰⁸ PAVLOVSKÝ, Pavel. Patická opilost. *Psychiatrie pro praxi*. 2012; 13(2), s. 58. Dostupné z: <https://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2012/02/04.pdf>

4.2.2.2 Komplikovaná opilost

Komplikovaná opilost představuje stav, který vyplňuje mezeru mezi prostou a patologickou opilostí. Na počátku se zpravidla jeví jako opilost prostá, se kterou se také později prolíná. Pod vlivem komplikované opilosti jeví pachatel rychle se stupňující podráždění v návaznosti na předchozí situaci, ve které mohlo dojít i k nepatrné nepříjemnosti či rozmrzelosti. Jeho následné jednání je však nepřiměřené podnětu a pachatel tak nad sebou absolutně ztrácí sebekontrolu.¹⁰⁹

Za určitých situací může v důsledku uvedených druhů opilosti nastat buď trestní odpovědnost za trestný čin opilství dle § 360 odst. 1 TZ či případ tzv. *actio libera in causa* nebo může být pachatel trestně neodpovědný pro nepřičetnost. Pokud tedy pachatel mohl předvídat, že při jeho zdravotním stavu může požití alkoholického nápoje mít za následek nepřičetnost, poté bude trestně odpovědný za tzv. *actio libera in causa* dle § 360 odst. 2 TZ nebo podle ustanovení o trestném činu opilství dle § 360 odst. 1 TZ. Pokud však jednal nezaviněně, tak se daný případ posoudí podle ustanovení § 26 TZ,¹¹⁰ stejně by tomu tak bylo i v případech násilného alkoholického nebo jiného opojení pachatele jinou osobou.¹¹¹

K pojmům patologické a komplikované opilosti se vyjádřil i Nejvyšší soud ČR ve svém usnesení ze dne 19. 10. 2000, sp. zn. 9 TZ 216/2000, který uvedl, že oba tyto druhy opilosti převážně spadají do kategorie nepřičetnosti. Je tomu tak proto, že přítomná duševní choroba u patologické opilosti na straně pachatele mu zpravidla zabrání rozpoznat nebezpečnost požití alkoholu, stejně tak i jeho následků s tím spojených. Podobně je tomu tak i u opilosti komplikované. Daná konstrukce zákonného ustanovení § 201a zákona č. 557/1991 Sb., trestní zákon se vztahuje na všechny případy opilosti, tedy i na opilost prostou či chorobnou.¹¹²

4.2.3 Kvazi zavinění kvazideliktu

Z předchozích kapitol již víme, že trestní odpovědnost za trestný čin opilství dle § 360 odst. 1 TZ vzniká v případě, kdy se pachatel přivede do stavu nepřičetnosti (ať již tak činí úmyslně nebo z nedbalosti), ve kterém se poté dopustí činu jinak trestného – tzv. kvazideliktu. Trestní odpovědnost pachatele se zde

¹⁰⁹ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, s. 192

¹¹⁰ K tomu viz výše uvedené Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 11. 2012, sp. zn. 7 Tdo 1274/2012

¹¹¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 221

¹¹² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 10. 2000, sp. zn. 9 TZ 216/2000

přítom vztahuje pouze k přivedení se do takového stavu, nikoli již na jednání v něm učiněné – tzv. kvazidelikt. Navzdory této skutečnosti však i tak bude nutné zkoumat tzv. kvazi zavinění pachatele kvazideliktu – tedy skutečnost *“s jakým zaviněním by byl pachatel spáchal trestný čin, který by jinak byl spatřován v jeho kvazideliktu nebyť toho, že byl v době jeho spáchání nepřičetný.”*¹¹³ Uvedený požadavek na kvazi zavinění se ale nebude vztahovat dle Ščerby na případy, ve kterých má nepřičetnost takový průběh, že by zavinění mohla zcela vyloučit.

V souvislosti s kvazi zaviněním kvazideliktu je ještě zapotřebí zmínit zvláštní ustanovení o trestání, o kterém bude podrobněji pojednáno blíže v kapitole č. 6. A to zejména tehdy, pokud se jedná o trestné činy, které se liší zaviněním, jako je tomu například u těžkého ublížení na zdraví podle ustanovení § 145 TZ a těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti podle ustanovení dle § 147 TZ. Výše stanovené trestní sazby zde může být totiž naprosto odlišná. Kvazi zavinění jako takové je přitom zapotřebí určit již v procesu dokazování, a proto pokud tomu tak nebude, musí se postupovat v souladu se zásadou *in dubio pro reo* a soud musí uložit pachateli trest nejmírnější, případně vyvodit závěr o beztrestnosti pachatele z důvodů, že se kvazi zavinění nepodařilo prokázat.

Nadto se ještě Ščerba zabývá nikoli méně složitou otázkou – zda může být součástí kvazi zavinění i některý fakultativní znak subjektivní stránky trestného činu? Ve shodě s většinou dalších autorů dospěl k závěru, že tomu tak zpravidla být může.¹¹⁴

4.3 Objekt

Vymezit jednoznačně objekt trestného činu opilství činí problémy. Zatímco Jelínek považuje za primární objekt trestného činu opilství veřejný pořádek a ochranu společnosti před nebezpečím plynoucím z opojení osob, sekundární objekt poté vymezuje jako ten konkrétní zájem, který byl jednáním pachatele porušen či ohrožen v době jeho nepřičetnosti,¹¹⁵ Ščerba pojímá primární objekt trestného činu opilství značně široce. Dle něj se jím totiž myslí občanské soužití v nejširším slova smyslu. Takto vymezené pojetí je ovšem značně neurčité, jelikož tím přesahuje

¹¹³ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 3001

K tomu viz Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 7. 2009, sp. zn. 6 Tdo 663/2009

¹¹⁴ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 3001

¹¹⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 930

objekt individuální. V důsledku toho není zcela jasné, zda jde o trestný čin poruchový či ohrožovací.

Ačkoli má trestný čin opilství blízko ke konceptu ohrožovacího deliktu *sui generis*, který vychází z německé právní úpravy, tak Ščerba uvádí, že nejpřesnější je jeho vymezení i s ohledem na současnou rozhodovací praxi jako abstraktně ohrožovacího deliktu *sui generis*. Pokud by na něj bylo totiž nahlíženo „pouze“ jako na abstraktně ohrožovací delikt, absentoval by zde poruchový následek, což vzhledem k povaze trestného činu opilství možné není. Jeho trestnost je totiž závislá na tom, že pachatel spáchá čin jinak trestný, u kterého takový následek vyvolá.

Z hlediska vymezení sekundárního objektu trestného činu opilství se však Ščerba shoduje s Jelínkem.¹¹⁶

4.4 Objektivní stránka

Ščerba uvádí, že objektivní stránka trestného činu opilství se skládá ze tří fází.¹¹⁷ První fáze zahrnuje požití či aplikaci návykové látky, druhou fází je poté přivedení se do stavu nepřičetnosti a poslední fáze zahrnuje spáchání činu jinak trestného v tomto stavu.¹¹⁸

4.4.1 Požití nebo aplikace návykové látky

Za požití návykové látky je považováno její perorální přijetí (např.: vypití, spolknutí atd.). Aplikací návykové látky se poté myslí jakýkoli jiný způsob, kterým ji pachatel vpouští do svého organismu. Může se jednat například o inhalaci, vstřebání přes sliznici nosu, nitrožilní, podkožní či svalovou injekci či vtírání do pokožky. K aplikaci návykové látky však může dojít i pasivní formou (např.: vdechnutím plynu, vpíchnutím návykové látky do žíly třetí osobou atd.). V tomto případě však musí pachatel vždy jednat zaviněně.

V souvislosti s požitím či aplikací návykové látky je více než důležité podotknout, že ustanovení § 201a odst. 1 zákona č. 557/1991 Sb., trestní zákon

¹¹⁶ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 2996

¹¹⁷ Oproti Jelínkovi, který tvrdí, že trestný čin opilství je páčán ve „dvou fázích“, a to: uvedením se do stavu nepřičetnosti pachatelem (*actio praecedens*) a spácháním činu jinak trestného v nepřičetnosti (*actio subsequens*) k tomu viz JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 930

¹¹⁸ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 2996

zakotvovalo formulaci „*nebo jinak přivede*“,¹¹⁹ čímž připouštělo přivedení se do stavu nepřičetnosti například za situace, kdy pachatel neužíval předepsané léky. Takové jednání však současné znění ustanovení § 360 odst. 1 TZ nepřipouští, tudíž odpovědnost za trestný čin opilství v tomto případě nevzniká. Nastalou mezeru v zákoně však nelze překlenout analogií, jelikož ta by byla v neprospěch pachatele.¹²⁰

4.4.2 Přivedení se do stavu nepřičetnosti

Aby mohlo vůbec dojít k trestní odpovědnosti pachatele za trestný čin opilství dle § 360 odst. 1 TZ, je zapotřebí, aby byla prokázána příčinná souvislost – tzv. *kauzální nexus*, který představuje obligatorní znak objektivní stránky trestného činu. Musí být přítomný mezi požitím či aplikací návykové látky pachatelem a jeho přivedením se do stavu nepřičetnosti.

K narušení *kauzálního nexu* může však dojít tehdy, jestliže k aplikaci návykové látky sice došlo a v době spáchání činu je pachatel ve stavu nepřičetnosti, avšak ten je vyvolán jeho duševní poruchou, která by ale nastala i bez ohledu na aplikaci návykové látky pachatelem.¹²¹ Pokud je však jednou z podmínek stavu nepřičetnosti vedle duševní poruchy i aplikace návykové látky, na narušení *kauzálního nexu* to nemá význam, což následně dovozuje i judikatura: „*Trestným činem opilství podle § 201a odst. 1 TZ (tzv. kvazideliktem) je též jednání pachatele, na jehož nepřičetnosti v době činu se vedle duševní poruchy zásadním způsobem podílela i prostá opilost (ebrietas simplex), kterou si přivodil zaviněně.*“¹²²

V procesu dokazování je tedy zapotřebí vždy prokázat příčinnou souvislost mezi požitím či aplikací návykové látky a přivedením se do stavu nepřičetnosti.¹²³ V souvislosti s trestným činem opilství se přitom hovoří pouze o nepřičetnosti pachatele dle ustanovení § 26 TZ, tudíž přivedení se do stavu zmenšené přičetnosti dle ustanovení § 27 TZ pachatelem k naplnění trestní odpovědnosti za tento trestný čin nepostačuje.¹²⁴

¹¹⁹ § 201a zákona č. 557/1991 Sb., trestní zákon

¹²⁰ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 2997

¹²¹ *Ibidem*

¹²² K tomu viz rozsudek Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 2 To 4/2007

¹²³ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 2997

¹²⁴ K tomu viz Usnesení Nejvyššího soudu ČR zde dne 25. 5. 2010, sp. zn. 7 Tdo 462/2010

4.4.3 Dopuštění se činu jinak trestného (kvazideliktu)

Poslední fáze představuje situaci, ve které se pachatel dopustí tzv. kvazideliktu, který však trestný být nemůže, neboť se pachatel nachází ve stavu nepřičetném. Kvazidelikt totiž představuje čin jinak trestný, avšak pouze pro nepřičetnost pachatele. Pokud by byl kvazidelikt činem jinak trestným například pro nedostatek věku pachatele či pro jednání v okolnosti vylučující protiprávnost, o kvazidelikt v pravém slova smyslu by se nejednalo a pachatel by tak nemohl být trestně odpovědný za podmínek dle ustanovení § 360 odst. 1 TZ. Konkrétní právní kvalifikace kvazideliktu tak musí být vždy zjištěna, neboť se od něj se poté odvíjí výše uložení trestní sazby. O této problematice bude blíže pojednáno v kapitole č. 6 s názvem *Ukládání trestních sankcí*.¹²⁵

Kvazideliktem se rozumí jakýkoli trestný čin, jehož povaha to připouští. Z hlediska vymezení se může jednat o přečin i zločin, trestný čin ohrožovací i poruchový, úmyslný i nedbalostní atd. Lze připustit i čin ve stadiu přípravy či pokusu a rovněž ve formě účastenství.¹²⁶ Jiný právní delikt jako například přestupek či disciplinární delikt však nepostačuje.

Ščerba uvádí, že činem jinak trestným pro nepřičetnost pachatele mohou být i trestné činy u nichž je zneužití návykové látky znakem trestného činu. Je tomu tak například při vyhýbání se výkonu služby dle § 384 odst. 1 TZ, či vyhýbání se výkonu strážní dozorcí nebo jiné služby dle § 388 odst. 1 TZ (pouze v alternativách se zneužitím návykové látky).¹²⁷ Jelínek ale tvrdí pravý opak.¹²⁸ Dle mého názoru jsou oba dva přístupy autorů diskutabilní. Ščerba však své tvrzení podporuje argumentací, že znaky těchto trestných činů se nekryjí, protože pouze trestný čin opilství dle § 360 odst. 1 TZ vyžaduje přivedení se pachatele do stavu nepřičetnosti. Přípustným spáchaným kvazideliktem tak může být i ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 odst. 1 TZ.

U některých trestných činů lze zpravidla předpokládat, že se jich nepřičetný pachatel nebude schopen dopustit, ačkoli platí pravidlo, že takové trestné činy není

¹²⁵ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 2998-2999

¹²⁶ Naproti tomu TČ opilství dle § 360 TZ nepřipouští účastenství ani přípravu – blíže k tomu viz kapitola s názvem 4.1. *Subjekt*.

¹²⁷ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 2998

¹²⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 932-933

možné jednou provždy vyloučit. Jedná se například o porušení chráněných průmyslových práv dle § 269 TZ či trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby dle § 329 TZ.¹²⁹

Jelínek poté ve své publikaci uvádí alternativní výčet trestných činů, které kvazideliktem zpravidla být nemohou. Jedná se například o trestné činy z oblasti počítačové kriminality, u kterého si lze jen stěží představit jeho spáchání ve stavu nepřičetnosti pachatele.¹³⁰

¹²⁹ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 2998

¹³⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 932

5 Actio libera in causa

„§ 360

Opilství

(2) Ustanovení odstavce 1, jakož i § 26 se neužije, přivedl-li se pachatel do stavu nepřičetnosti v úmyslu spáchat trestný čin, nebo spáchal trestný čin z nedbalosti, která spočívá v tom, že se přivedl do stavu nepřičetnosti.“¹³¹

Ustanovení § 360 odst. 2 upravuje případy známé jako *actio libera in causa* neboli *jednání svobodné ve své příčině*. Z hlediska konstrukce uvedeného ustanovení můžeme dále dovodit, že je upravena nejen v úmyslné formě zavinění (*actio libera in causa dolosa*), ale i ve formě nedbalostní (*actio libera in causa culposa*). Toto ustanovení poté vylučuje užití privilegovaného ustanovení § 360 odst. 1 TZ, jakož i § 26 TZ. Trestný čin opilství dle ustanovení § 360 odst. 1 TZ je tak k případům *actio libera in causa* subsidiární,¹³² v důsledku čehož bude pachatel plně trestně odpovědný nikoli za trestný čin opilství dle § 360 odst. 1 TZ, nýbrž za onen kvazidelikt, pokud by byl v okamžiku jeho spáchání přičetný.

Ščerba navíc uvádí, že jde z hlediska jednání pachatele o konstrukci o dvou krocích. Prvním z nich je jednání, kterým se pachatel přivede do stavu nepřičetnosti. Druhým je poté jednání v oné nepřičetnosti způsobující následek. Při bližším zkoumání jednání daného pachatele jej navíc můžeme rozlišit do čtyř následujících časových stadií:

- pachatel si v přičetném stavu přivodí nepřičetnost,
- nastoupení nepřičetnosti jako takové,
- způsobení následku v tomto stavu,
- opětovné nabytí přičetnosti.¹³³

5.1 Actio libera in causa dolosa

Dolózní *actio libera in causa* představuje úmyslné uvedení se do stavu nepřičetnosti pachatelem, aby v něm spáchal úmyslný trestný čin. Takto vymezená konstrukce má shodné znaky s nepřímým pachatelstvím, avšak na rozdíl od něj je zde „živým nástrojem“ sám „nepřímý pachatel“. Uvedená dolózní varianta se

¹³¹ § 360 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹³² Blíže bude k subsidiaritě opilství pojednáno v kapitole č. 5.3.

¹³³ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 3003

označuje také jako tzv. „pití na kuráž.“¹³⁴ Jak však dodává Ščerba – ani toto označení není dosti určité, jelikož si lze pod ním představit spíše konzumaci menšího množství alkoholu k odbourání zábran, nikoli uvedení se až do stavu nepřičetnosti. Dalším problémem z hlediska tohoto pojetí je skutečnost, že zahrnuje pouze konzumaci alkoholu, ačkoli již z kapitoly č. 3.2 víme, že jím může být i jakákoli jiná návyková látka.¹³⁵

Úmyslný trestný čin, který chce pachatel spáchat přitom nemusí být zcela jasně definován, a to ani z hlediska skutkových okolností či jeho právní kvalifikace. Jediným limitem pro jeho vymezení, který uvádí Ščerba, je v zásadě jen to, že musí být stejně konkrétní jako u přípravy trestného činu za podmínek dle ustanovení § 20 TZ.

Vzhledem ke zvláštní povaze trestného činu opilství lze hovořit o tzv. excesu z účastenství, konkrétně poté z jeho návodu zcela výjimečně, neboť jeho průběh podle předem připraveného scénáře zde nelze zpravidla předpokládat. Jako příklad lze uvést situaci, ve které se pachatel úmyslně přivedl do stavu nepřičetnosti za účelem přepadení banky se zbraní v ruce. V takové situaci musí být přinejmenším smířen i s tím, že může dojít nejen ke spáchání loupeže dle ustanovení § 173 TZ, ale i k vraždě dle § 140 TZ, která by byla taktéž spáchána v rámci *actio libera in causa*. Veškeré excedující činy poté budou posuzovány jako souběh trestného činu opilství dle § 360 odst. 1 TZ s těmi trestnými činy, kterých se pachatel dopustil podle svého původního úmyslu.¹³⁶

Pachatel však může být trestně odpovědný za pokus či přípravu¹³⁷ úmyslného trestného činu, ale pouze tehdy, pokud na jeho spáchání ve stavu nepřičetnosti marně spoléhal (např.: oběti se podaří uprchnout).

I přesto, že ustanovení § 360 odst. 2 TZ vztahuje úmyslné jednání pachatele pouze ke spáchání trestného činu, nikoli již k samotnému přivedení se do stavu nepřičetnosti, tak se na něj i tak plně vztahuje § 13 odst. 2 TZ, který vyžaduje u trestní odpovědnosti za trestný čin úmyslného zavinění, pokud trestní zákon

¹³⁴ Ve které se například i jinak klidný pachatel může vhodnou kombinací drog dostat do nepřičetného stavu, ve kterém jeví známky agresivity, čehož chce následně využít při spáchání vraždy – k tomu viz ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 3003-3004

¹³⁵ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 3004

¹³⁶ Ibidem, s. 3004-3005

¹³⁷ Pouze pokud trestní zákoník u daného ustanovení uvádí, že je trestná.

nestanoví výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti. Jedná se tak o naplnění základní skutkové podstaty daného trestného činu, která úmysl vyžaduje. Úmysl, který se vztahuje jak k uvedení se do stavu nepřičetnosti, tak i na jednání v něm učiněné přitom může být přímým nebo nepřímým či může jít o jeho kombinaci.¹³⁸

5.2 Actio libera in causa culposa

Druhá uvedená varianta pod ustanovením § 360 odst. 2 TZ nazvaná *actio libera in causa culposa* na rozdíl od té první výše uvedené připouští, aby se pachatel přivedl do stavu nepřičetnosti úmyslně či z nedbalosti. Ve vztahu k trestnému činu, kterého se pachatel ve stavu nepřičetnosti může dopustit však platí, že je možná jen jeho nedbalostní forma.

V úvahu zde přicházejí dvě následující varianty. Pachatel by vzhledem ke svým okolnostem při přivádění se do stavu nepřičetnosti mohl vědět, že by se něco takového stát mohlo a mohl by tak porušit právem chráněný zájem trestním zákoníkem, ale bez přiměřených okolností se spoléhá na to, že až se ocitne v nepřičetném stavu, tak k ničemu takovému nedojde. Ve druhé variantě by si však pachatel vůbec nebyl vědom toho, že by se něco takového stát mohlo, ale vzhledem k okolnostem a svým poměrům by takovou vědomost mít měl a mohl.

Pod uvedenou nedbalostní variantu *actio libera in causa* by kupříkladu mohly být subsumovány následující dvě situace. Při výkonu svého zaměstnání může například lékař doufat v poklidnou službu. Požije tak při ní nadměrně alkoholický nápoj a spoléhá se na to, že kdyby se nějaký pacient objevil, tak ho zvládne vyšetřit jeho neatestovaný kolega, nad kterým má vykonávat dohled. V jiném uvedeném případě dálkový řidič zkombinuje dva léky, které se však kombinovat nesmí, v důsledku čehož se za jízdy dostane do stavu nepřičetnosti. Tuto skutečnost by však býval řidič věděl, pokud by si předtím přečetl příbalový leták.¹³⁹

¹³⁸ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 3005

¹³⁹ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 3006

Pro lepší pochopení výše vysvětlené problematiky uvádím *Tabulku č. 3*:

	Zavinění ve vztahu k intoxikaci vedoucí k nepřičetnosti	Zavinění ve vztahu k trestnému činu příp. kvazideliktu
Actio libera in causa dolosa	úmysl	úmysl
Actio libera in causa culposa	úmysl nebo nedbalost	nedbalost
Trestný čin opilství podle § 360 trestního zákoníku	úmysl nebo nedbalost	bez zavinění
Nepřičetnost podle § 26 trestního zákoníku	bez zavinění	bez zavinění

Tabulka č. 3 – zdroj: ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. Trestní právo hmotné. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, s. 192

5.3 Subsidiarita opilství dle § 360 odst. 1 TZ

Jak již bylo uvedeno na začátku kapitoly č. 5 s názvem *Actio libera in causa* – trestný čin opilství dle § 360 odst. 1 TZ je subsidiární vůči oběma variantám *actio libera in causa*. V praxi to znamená, že se vztahuje na všechny případy zaviněné nepřičetnosti, které nesplňují podmínky dle ustanovení § 360 odst. 2 TZ. O subsidiaritě opilství lze hovořit v následujících případech:

- Nedbalostní přivedení se pachatelem do stavu nepřičetnosti, ve kterém spáchá kvazi úmyslný čin jinak trestný.
- Úmyslné přivedení se pachatelem do stavu nepřičetnosti, ve kterém spáchá kvazi nedbalostní čin jinak trestný, přičemž tento při přivádění se do stavu nepřičetnosti jeho nedbalostním zaviněním pokryt nebyl.
- Přivedení se pachatelem do stavu nepřičetnosti, aby v něm spáchal úmyslný trestný čin, avšak spáchá jiný kvazi úmyslný čin jinak trestný.
- Přivedení se pachatelem do stavu nepřičetnosti, aby v něm spáchal úmyslný trestný čin, avšak spáchá jiný kvazi nedbalostní čin jinak trestný, přičemž tento při přivádění se do stavu nepřičetnosti jeho nedbalostním zaviněním pokryt nebyl.

- Je dán úmysl pachatele spáchat trestný čin a pachatel se v rámci příprav na něj přivede do stavu nepřičetnosti, ve kterém následně spáchá tento připravovaný čin jinak trestný.¹⁴⁰

5.4 Souběh s jinými trestnými činy

Souběh trestných činů společně s recidivou spadají do kategorie mnohosti trestných činů. Tou se zpravidla myslí situace, ve kterých pachatel spáchá jeden nebo více skutky dva nebo více trestných činů dříve, než byl pro některý z nich odsouzen.¹⁴¹

I přesto, že každý skutek má být posuzován podle všech zákonných ustanovení, která na něj dopadají, tak se lze v praxi běžně setkat s případy, ve kterých postačí k celkové právní kvalifikaci pouze jedno ustanovení. Zjednodušeně řečeno tedy postačí, aby protiprávní jednání pachatele bylo subsumováno pod jediný trestný čin. Právní nauka tak rozlišuje případy vylučující jednočinný souběh. Dle teorie i praxe mezi ně zpravidla patří poměr speciality, poměr subsidiarity, faktická konzumpce, pokračování v trestném činu, trestný čin hromadný, trestný čin trvajících, ale také i trestný čin opilství podle § 360 odst. 1 TZ.¹⁴²

U trestného činu opilství je jednočinný souběh s jinými trestnými činy pachatele z povahy věci vyloučen.¹⁴³ Je tomu tak proto, že v případě takového trestného činu se jedná o nepřičetného pachatele, avšak k tomu, aby pachatel naplnil kteroukoli jinou skutkovou podstatu trestného činu, musí být přičetný.¹⁴⁴ Pokud se tedy pachatel zaviněně přivede do stavu nepřičetnosti, ve kterém se dopustí více útoků, které by byly jinak trestným činem, poté se tyto posuzují jako jedno souvislé jednání – jeden skutek.¹⁴⁵

Lze tak kupříkladu nastítnit situaci, ve které pachatel vylomí zámeček bytu, do kterého poté vnikne za účelem zmocnění se věci cizí a při odchodu z takového bytu v něm ještě založí požár. V uvedeném případě by se jednalo o souběh několika

¹⁴⁰ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 3007

¹⁴¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 353

¹⁴² Ibidem, s. 359-360

¹⁴³ K tomu viz Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 11. 2006, sp. zn. 7 Tdo 1379/2006

¹⁴⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 934

¹⁴⁵ K tomu viz Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 18. 12. 1959, sp. zn. 1 Tz 45/59

trestných činů, a to: porušování domovní svobody dle § 178 odst. 1 TZ, krádež dle § 205 odst. 1, písm. b) TZ a obecné ohrožení dle § 272 odst. 1 TZ. To ale za situace, kdy by byl pachatel příčetný. Aby však došlo k naplnění skutkové podstaty trestného činu opilství dle § 360 odst. 1 TZ, musí být pachatel nepřičetný, tudíž v důsledku zvláštní konstrukce tohoto trestného činu půjde jen o jeden skutek.¹⁴⁶

Jelínek ve své publikaci uvádí, že případy uvedené v § 360 odst. 2 TZ známé jako *actio libera in causa dolosa* a *actio libera in causa culposa* souběh s trestným činem opilství dle § 360 odst. 1 TZ vylučují.¹⁴⁷ Ščerba však tvrdí pravý opak – dle něj je takové jednání přípustné, avšak pouze za podmínky, pokud se trestný čin opilství vůči případům uvedeným v § 360 odst. 2 TZ uplatní jako subsidiární.¹⁴⁸ To lze demonstrovat v následující situaci. Krátce před jízdou se řidič motorového vozidla uvede do stavu nepřičetnosti užitím návykové látky, následkem čehož způsobí dopravní nehodu, při které usmrtí osobu (takové jednání by bylo subsumováno pod případ *actio libera in causa culposa* dle § 360 odst. 2 TZ), pokud by ale ještě v nepřičetném stavu například usmrtil manželku, bylo by jeho jednání právně kvalifikováno jako trestný čin opilství dle § 360 odst. 1 TZ.¹⁴⁹

V případech uvedených dle § 360 odst. 2 TZ však jednočinný souběh s jinými trestnými činy vyloučen není, neboť je pachatel v tomto případě trestně odpovědný za tzv. kvazidelikt představující jiné trestné činy.¹⁵⁰

¹⁴⁶ *Ibidem*, s. 362

¹⁴⁷ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 3007

¹⁴⁸ *Ibidem*, s. 3007

¹⁴⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 934

¹⁵⁰ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 3007

6 Ukládání trestních sankcí

Současný trestní zákoník vychází z dualismu trestněprávních sankcí. Dle § 36 TZ lze tedy uložit dvě trestní sankce, kterými jsou tresty a ochranná opatření.¹⁵¹ Zatímco trest lze uložit pouze trestně odpovědnému pachateli za trestný čin, ochranné opatření lze uložit i v případech, kdy se trestně neodpovědná osoba dopustí činu jinak trestného. V souvislosti s trestným činem opilství dle § 360 TZ bude tedy možné uložit jak trest, který bude ukládán zpravidla těm pachatelům, kteří si stav nepřičetnosti způsobili zaviněně,¹⁵² dále ochranné opatření těm pachatelům, kteří se do stavu nepřičetnosti nepřivedli zaviněně. Ochranné léčení nebo zabezpečovací detence bude poté uložena pachatelům nepřičetným.¹⁵³

V souvislosti s ukládáním trestních sankcí je vhodné dále vymezit jejich základní zásady vycházející z demokratického právního státu. Patří mezi ně zejména zásada zákonnosti (představující *nullum crimen sine lege* a *nulla poena sine lege*), zásada přiměřenosti, zásada individualizace použitých sankcí, zásada personality sankce či zásada humanity sankcí.¹⁵⁴

6.1 Tresty

První kategorii trestních sankcí představují tresty. Trestem se rozumí zákonem stanovený právní následek za určité protiprávní jednání. Jedná se o prostředek státního donucení, který je státem užíván k ochraně taxativně vymezených chráněných zájmů trestním zákonem. Trest může být pachateli trestného činu uložen pouze soudem, a to na základě zákona. Pachateli se jím zpravidla působí újma na svobodě, jeho majetkových či jiných právech.¹⁵⁵ Jeho účelem je poté ochrana společnosti před pachateli trestných činů, zabránění odsouzenému v tom, aby páchal další trestnou činnost nebo jeho výchova k tomu, aby vedl řádný život. Vyznačuje se i generálně preventivním účinkem, který si klade za cíl výchovné působení na ostatní členy společnosti.¹⁵⁶

¹⁵¹ § 36 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁵² Popřípadě bude uložen současně s ochranným léčením.

¹⁵³ ŠAMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, s. 338-339

¹⁵⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 406

¹⁵⁵ Ibidem, s. 403

¹⁵⁶ Ibidem, s. 407

Trestní zákoník v ustanovení § 52 uvádí taxativní výčet trestů. Jedná se o trest odnětí svobody a alternativní tresty, kterými se zpravidla rozumí všechny tresty, které nejsou spojené s nepodmíněným odnětím svobody. Takové tresty nejsou spojeny s negativními následky trestu odnětí svobody (např.: izolací odsouzeného od společnosti, citovými vazby odsouzeného atd.). Další výhoda spočívá v tom, že jsou zpravidla spojeny s nižšími náklady a umožňují odsouzenému lepší začlenění do společnosti.¹⁵⁷ Ustanovení § 53 odst. 1 TZ dále stanoví, že pokud trestní zákon u některých trestných činů výslovně připouští uložení několika trestů, lze uložit každý samostatně nebo vedle sebe. Druhý odstavec uvedeného ustanovení dále dodává, že trest domácího vězení, obecně prospěšných prací, peněžitý trest, zákaz držení chovu zvířat, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, vyhoštění a zákaz pobytu lze uložit samostatně, a to i v případě, pokud trestní zákon výslovně za takový trestný čin trest nestanoví.¹⁵⁸

Trestný čin opilství ve svém § 360 odst. 1 TZ stanoví trest odnětí svobody v délce tří až deseti let.¹⁵⁹ Oproti předcházející úpravě v § 201a odst. 1 zákona č. 557/1991 Sb., trestní zákon je tak zákonodárcem zvýšena horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody, a to o celé dva roky.¹⁶⁰ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon poté dokonce stanovil za trestný čin opilství v ustanovení § 186 trest odnětí svobody s trestní sazbou „pouze“ na pět let.¹⁶¹ Z výše uvedeného lze dovodit, že oproti předcházejícím výše zmíněným trestním zákonům lze v souladu se současnou právní úpravou trestného činu opilství považovat tento v některých případech nejen za přečin či zločin, ale dokonce též za zvlášť závažný zločin, neboť tím jsou dle § 14 odst. 3 TZ ty úmyslné trestné činy, na které trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.¹⁶² Dle Říhy je to však v rozporu s pojetím trestného činu opilství dle § 360 odst. 1 TZ, na který má být dle něj nahlíženo jako na abstraktně ohrožovací trestný čin,¹⁶³ který považuje kvazidelikt jako za „pouhou“ objektivní podmínku trestnosti.¹⁶⁴ Langer

¹⁵⁷ Ibidem, s. 411

¹⁵⁸ § 53 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁵⁹ § 360 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶⁰ § 201a zákona č. 557/1991 Sb., trestní zákon

¹⁶¹ § 186 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon

¹⁶² § 14 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶³ Naproti tomu Ščerba tvrdí, že jeho nejpřesnější vymezení je abstraktně ohrožovací delikt *sui generis* – k tomu viz blíže v kapitole č. 4.3 s názvem *Objekt*.

¹⁶⁴ ŘÍHA, Jiří. *Ještě k trestnému činu opilství* [online]. Bulletin advokacie, 2006, č. 4, s. 32-37 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgzpweyk7gprxgxztgi&groupIndex=2&rowIndex=0&refSource=search-facets#>

navíc ještě dodává, že při ukládání trestu za trestný čin opilství bude nutné zkoumat i subjektivní stránku spáchaného kvazideliktu, a to i přesto, že se zde nejedná o zavinění v pravém slova smyslu, neboť chybí přičetnost. Je však ale velký rozdíl, zda se při uložení trestu vychází z trestní sazby stanovené pro nedbalostní nebo úmyslný trestný čin.¹⁶⁵

Zvýšená horní sazba trestu odnětí svobody u současného ustanovení o trestném činu opilství dle § 360 odst. 1 TZ se tak stala velkým terčem kritiky. Zákonodárce totiž nejen že opomněl v důvodové zprávě uvést jedinou argumentaci k navýšení trestní sazby u trestného činu opilství,¹⁶⁶ ale také tyto jeho učiněné změny v legislativě spějí k tomu, že je v současné době s ohledem na výši trestní sazby u trestného činu opilství (více) zohledňována také závažnost spáchaného kvazideliktu, kterého se pachatel dopustil v nepřičetnosti vyvolané návykovou látkou. Vychází se tak z odpovědnosti za výsledek způsobený pachatelem v nepřičetném stavu.¹⁶⁷ To ve svém důsledku dle mého názoru však neodpovídá konstrukci trestného činu opilství jako takové, neboť jak již z předchozího výkladu víme – trestní odpovědnost pachatele u trestného činu opilství se zde vztahuje pouze k přivedení se do takového stavu, nikoli již na jednání v něm učiněné – tzv. kvazidelikt. Sankcionováno má být tedy pouze uvedení se pachatelem do stavu nepřičetnosti vlivem návykové látky, nikoli onen kvazidelikt.¹⁶⁸ Proto dle mého názoru není důvod trestní sazbu u takového trestného činu navyšovat, ještě pokud by tato byla zvýšena pouze s ohledem na závažnost spáchaného kvazideliktu, který zohledňován být nemá, nýbrž je. Takové navýšení trestní sazby se tudíž jeví jako rozporné s celkovou konstrukcí trestného činu opilství.

K trestní sazbě, která je stanovena u trestného činu opilství za postihování zaviněného přivedení se do stavu nepřičetnosti se vyjadřuje i Jelínek, neboť se mu také jeví jako příliš vysoká. Ve svém závěru zdůrazňuje, že pokud by se přijala

¹⁶⁵ LANGER, Petr. *Trestný čin opilství (1.část)* [online]. Bulletin advokacie, 2005, č. 2, s. 55 - 59 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgvpweyk7gpxgxzvvgu&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search-facets#>

¹⁶⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. *Beck-online* [právní informační systém]. Praha: C. H. Beck, 2007, 19. 12. 2007 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqga4v6nbq15shu&rowIndex=0>

¹⁶⁷ ŘÍHA, Jiří. *Ještě k trestnému činu opilství* [online]. Bulletin advokacie, 2006, č. 4, s. 32-37 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgzpweyk7gpxgxztgi&groupIndex=2&rowIndex=0&refSource=search-facets#>

¹⁶⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 933

konceptu tzv. „Rauschdeliktu“, neměl by být kvazidelikt, resp. jeho kvalita zohledňována už vůbec. V českém trestním zákoníku však zohledňována je, a to dokonce v takové míře, že v případě úmyslného vyvolání nepřičetnosti se bude rozhodovat i o tom, zda je trestný čin opilství přečinem, zločinem či dokonce zvlášť závažným zločinem, jak již bylo dříve uvedeno. Příliš velké rozpětí trestní sazby a jeho následné členění, zda trestný čin opilství může být přečinem, zločinem nebo zvlášť závažným zločinem má ale také dopad nejenom na hmotněprávní normy (např.: zda lze uložit trest obecně prospěšných prací, peněžitý trest, trestu domácího vězení atd.), ale také na normy procesní (např.: projednání trestného činu samosoudcem či senátem, užití tzv. odklonů, rozhodnutí trestním příkazem, užití zkráceného přípravného řízení, zda je ve věci příslušný rozhodovat krajský či okresní soud nebo zda je dán institut nutné obhajoby atd.).¹⁶⁹

Rozpětí trestní sazby u trestného činu opilství, jakož i jeho horní hranice trestní sazby se jeví jako příliš vysoké i ve srovnání se zahraničními státy. Tak kupříkladu ve Spolkové Republice Německo je za tento trestný čin dle § 323a německého StGB stanovena trestní sazba trestu odnětí svobody do 5 let, v Rakousku jsou to dle § 287 rakouského StGb 3 roky, Švýcarsko za takový trestný čin stanoví dle čl. 263 švýcarského StGb trest odnětí svobody do 3 let nebo peněžitý trest¹⁷⁰ a Dánsko poté trest odnětí svobody v délce trvání „pouhých“ 6 měsíců.¹⁷¹

Onu zvýšenou trestní sazbu zákonodárcem ještě dále komentuje Říha. Poukazuje na skutečnost, že záměrem nové právní úpravy bylo především to, aby odpovídala principům humanismu. Prioritním účelem tak mělo být preventivní působení na pachatele a trest odnětí svobody měl být ukládán pouze jako prostředek *ultima ratio*. Zvýšená trestní sazba dle něj ztrácí zvláštní konstrukci skutkové podstaty trestného činu opilství jako takovou, která nyní představuje nikoli nepatrnou výjimku z úpravy nepřičetnosti a odpovědnosti za ní. Navíc tak vysoký trest ani nemůže vůči společnosti působit preventivně, nýbrž spíše jako forma odplaty. Vzhledem k výše vymezené argumentaci se Říha uchýlil k následujícímu závěru, se kterým se plně ztotožňuji: „*Chceme-li postihovat především (a podle mého názoru dokonce správně „pouze“)* zaviněné přivedení se do stavu

¹⁶⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 929-930

¹⁷⁰ Ibidem, s. 929

¹⁷¹ ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, s. 1032

*nepříčetnosti vlivem návykové látky nebo jinak, musíme podle toho upravit též sankci za tento trestný čin a nevázat ji na ustanovení o kvazideliktu, neboť ten je rozhodující pouze pro to, zda vůbec půjde o trestné jednání, a není rozhodující pro vinu, podle níž budeme především sankci určovat a vyměřovat.*¹⁷²

Přílišnou tvrdost trestní sazby zákonodárce zmírňuje v ustanovení § 360 odst. 1 TZ následující větou: „*dopustí-li se však činu jinak trestného, na který zákon stanoví trest mírnější, bude potrestán tímto trestem mírnějším.*“¹⁷³ Opět je zde přihlíženo ke spáchanému kvazideliktu. Pokud totiž bude mírnějšího rázu s nižší stanovenou trestní sazbou, bude rovněž taková pachatel trestného činu za opilství uložena.¹⁷⁴ V rámci ukládání trestní sazby trestu odnětí svobody se tudíž za trestný čin opilství užije uvedená sazba tří až deseti let pouze v případech, ve kterých pachatel spáchal kvazidelikt přísněji trestný, nebo stejně trestný jako opilství dle § 360 odst. 1 TZ. V ostatních případech bude, jak již bylo výše řečeno, pachatel trestného činu opilství potrestán trestem stanoveným u spáchaného kvazideliktu.¹⁷⁵ Ščerba však dodává, že onu příznivost v trestu je třeba pojímat komplexně. Nejprve soud vychází z porovnávání horních hranic trestních sazeb stanovených u trestného činu opilství a kvazideliktu a pokud jsou tyto stejné, porovnávají se dolní hranice trestních sazeb.¹⁷⁶ Pokud však nastane situace, ve kterých se i dolní hranice trestních sazeb shodují, soud se bude zabývat otázkou, zda trestný čin, kterému by odpovídal kvazidelikt umožňuje také uložení trestu alternativního.¹⁷⁷

V ustanovení § 360 odst. 1 TZ není výslovně pro trestný čin opilství alternativní trest stanoven, avšak v souladu s výše citovaným ustanovením § 53 odst. 2 TZ platí, že za trestný čin opilství lze namísto trestu odnětí svobody uložit také trest domácího vězení dle § 60 TZ, obecně prospěšných prací dle § 62 TZ, peněžitý trest dle § 67 TZ, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce dle § 76 TZ, vyhoštění dle § 80 TZ a zákaz pobytu dle § 75 TZ.¹⁷⁸ V úvahu

¹⁷² ŘÍHA, Jiří. *Ještě k trestnému činu opilství* [online]. Bulletin advokacie, 2006, č. 4, s. 32-37 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgzpweyk7grpxgzgtgi&groupIndex=2&rowIndex=0&refSource=search-facets#>

¹⁷³ § 360 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁷⁴ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 3002

¹⁷⁵ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 3002-3003

¹⁷⁶ K tomu viz Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 22.1. 1997, sp. zn. 8 To 680/96

¹⁷⁷ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 3003

¹⁷⁸ § 53 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

bude připadat také trest propadnutí věci dle § 70 TZ nebo propadnutí náhradní hodnoty dle § 71 TZ, ale to pouze v případě, pokud je jeho uložení v rámci kvazideliktu přípustné.¹⁷⁹

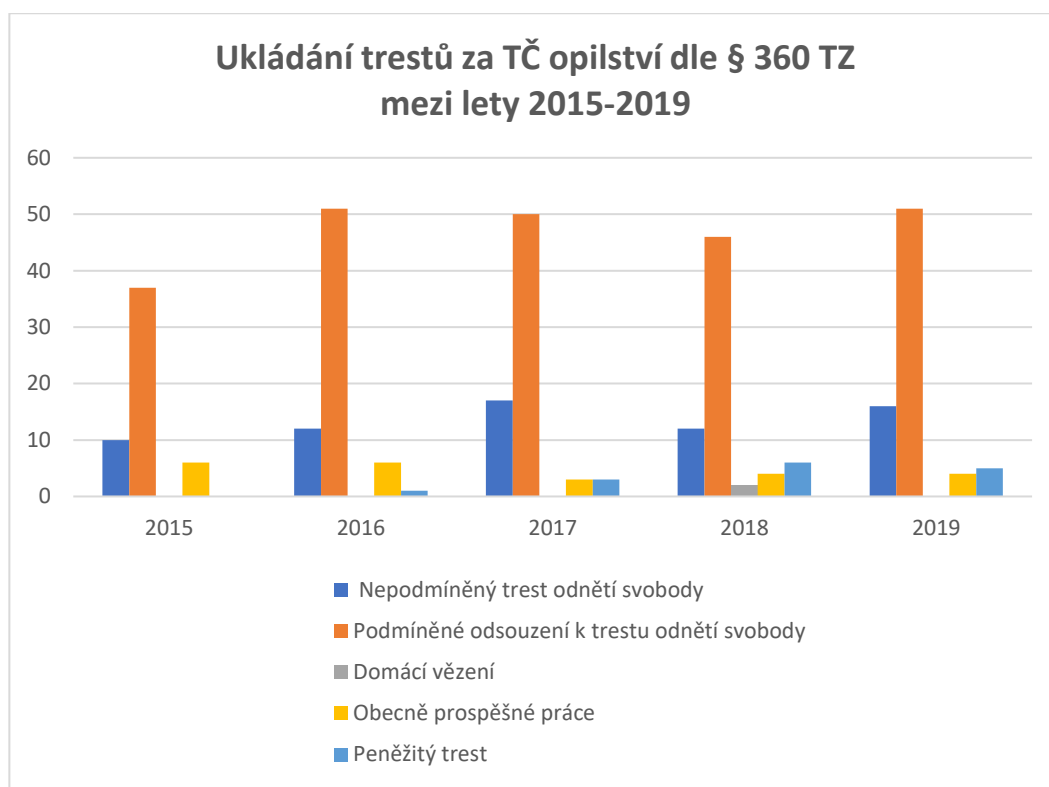
V následujícím vypracovaném *Grafu č. 1* uvádím na základě statistických dat Ministerstva spravedlnosti České republiky počet uložených trestů za TČ opilství dle § 360 TZ mezi lety 2015-2019.¹⁸⁰ Jak je z něj patrné – mezi ty nejfrekventovaněji ukládané patří podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody dle § 81 a násl. TZ,¹⁸¹ následuje nepodmíněný trest odnětí svobody dle § 55 a násl. TZ, který byl soudem v těchto letech za daný trestný čin uložen celkem 67x a třetí příčku nejvíce ukládaných trestů zaujímá poté trest obecně prospěšných prací dle § 62 TZ. Naopak mezi nejméně ukládané tresty za trestný čin opilství v těchto letech patří peněžitý trest dle § 67 TZ, který byl soudy uložen pouze 15x, dále také trest domácího vězení dle § 60 TZ, uložený soudem v těchto letech za trestný čin opilství pouze 2x. Trest zákazu činnosti dle § 73 TZ v těchto letech uložen vůbec nebyl.¹⁸²

¹⁷⁹ K tomu viz Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 12. 2012, sp. zn. 3 Tdo 1465/2012

¹⁸⁰ *Graf č. 1* všeobecně zahrnuje také případy *actio libera in causa dolosa* a *actio libera in causa culposa*, které spadají pod ustanovení § 360 odst. 2 TZ.

¹⁸¹ Které bylo uloženo mezi lety 2015-2019 celkem 235x z počtu 354 odsouzených osob za trestný čin opilství dle § 360 TZ – k tomu viz Statistická ročenka kriminality Ministerstva spravedlnosti ČR. *Cslav.justice.cz: Statistika a výkaznictví* [online]. [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html;jsessionid=f5c636410a9e9951df9e7593a095>

¹⁸² Statistická ročenka kriminality Ministerstva spravedlnosti ČR. *Cslav.justice.cz: Statistika a výkaznictví* [online]. [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html;jsessionid=f5c636410a9e9951df9e7593a095>

Graf č. 1 – zdroj: Statistická ročenka kriminality Ministerstva spravedlnosti ČR. Cslav.justice.cz: Statistika a výkaznictví [online]. [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html?jsessionid=f5c636410a9e9951df9e7593a095>

6.2 Ochranná opatření

Ochranná opatření jsou založena na myšlence individuální prevence. Na rozdíl od trestů mohou být ukládána nejen pachatelům trestného činu, ale i osobám, které spáchaly čin jinak trestný (zvl. pro nepřičetnost či nedostatek věku). Stejně jako trest může být ochranné opatření uloženo pouze soudem.¹⁸³

Dle § 3 odst. 2 TZ se o ochranném opatření rozhodne vždy podle zákona účinného v době, kdy je o něm rozhodováno.¹⁸⁴ Ochranné opatření může navrhnout soud státní zástupce, přičemž tak činí v obžalobě či samostatně, a to za podmínek uvedených v ustanovení § 178 odst. 1,2 TŘ.¹⁸⁵ Soud však může rozhodnout o uložení ochranného opatření i bez takového návrhu.¹⁸⁶ Důležité je neopomenout, že na rozdíl od trestů ochranná opatření nelze zahladit, prominout je rozhodnutím

¹⁸³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 484-485

¹⁸⁴ § 3 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁸⁵ § 178 odst. 1,2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

¹⁸⁶ § 230 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

prezidenta ČR (amnestií či milostí) a jejich výkon nemůže být ani promlčen. Ochranná opatření zpravidla trvají, dokud to vyžaduje jejich účel. Soud je přitom povinen takový účel pravidelně kontrolovat.¹⁸⁷ S ochranným opatřením je rovněž spojen institut nutné obhajoby.¹⁸⁸ Trestní zákoník poté v ustanovení § 98 odst. 1 rozlišuje následujících pět druhů ochranných opatření: ochranné léčení, zabezpečovací detenci, zabránění věci, zabránění části majetku a ochrannou výchovu.¹⁸⁹ V souvislosti s trestným činem opilství se však bude jednat především o uložení ochranného léčení nebo zabezpečovací detenci.¹⁹⁰

6.2.1 Ochranné léčení

Pokud je pachatel trestného činu nebo činu jinak trestného uloženo ochranné léčení, musí se zpravidla podrobit terapeutickému, léčebnému působení, které si klade za cíl, aby na svobodě nebyl pro společnost nebezpečný a také aby se u něj snížila pravděpodobnost páchaní další trestné činnosti. Rozlišujeme ochranné léčení psychiatrické, sexuologické, protialkoholní, protitoxikomanické, popřípadě patologického hráčství.¹⁹¹

Ochranné léčení je soudem uloženo buď obligatorně či fakultativně. Obligatorně je ukládáno za podmínek v uvedených v § 99 odst. 1 TZ pachatelům:

- činu jinak trestného, kteří za něj nejsou pro nepřičetnost trestně odpovědní a jejich pobyt na svobodě je nebezpečný – ***uplatní se u trestného činu opilství***,
- kteří trestný čin spáchali ve stavu zmenšené přičetnosti a je jim současně ukládán trest pod dolní hranici trestní sazby,

¹⁸⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 485

¹⁸⁸ Dle § 36 odst. 1, písm. a) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů musí mít obviněný obhájce již v přípravném řízení, pokud je ve výkonu ochranného opatření, které je spojeno se zbavením osobní svobody a zároveň dle § 36 odst. 4, písm. b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů musí mít obviněný obhájce také v řízení, ve kterém je rozhodováno o uložení či změně zabezpečovací detence nebo o uložení či změně ochranného léčení s výjimkou léčení protialkoholního.

¹⁸⁹ § 98 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Ochranná výchova bude blíže vysvětlena v kapitole č. 6.3

¹⁹⁰ §§ 99-100 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁹¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 487

- kteří trestný čin spáchali ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou, u nichž je současně rozhodnuto o upuštění od potrestání.¹⁹²

Fakultativně se poté uloží za podmínek uvedených v § 99 odst. 2, písm. a), b) TZ pachatelům, kteří:

- trestný čin spáchali ve stavu vyvolaném duševní poruchou a jejich pobyt na svobodě je nebezpečný,
- zneužívají návykovou látku, spáchali trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním – *uplatní se u trestného činu opilství*.¹⁹³

Ochranné léčení trvá, dokud to vyžaduje jeho účel. Pokud zamýšleného účelu bylo dosaženo, má zdravotnické zařízení, ve kterém je ochranné léčení vykonáváno, povinnost podat soudu návrh na propuštění z ochranného léčení. Maximální přípustná doba pro trvání ústavního léčení je přitom dva roky, soud ji však může opětovně o další dva roky prodloužit. Z hlediska ukládání ochranného léčení se přitom rozlišují dvě jeho formy. První z nich je tzv. ambulantní forma, kdy je pachatel povinen se podrobit léčbě podle pokynů zdravotníků, avšak není omezen na svobodě. Druhá forma poté představuje ústavní léčení, kdy je osoba hospitalizována v příslušném zdravotnickém zařízení. Pokud je ochranné léčení uloženo společně s nepodmíněným trestem odnětím svobody, může být vykonáváno buď přímo po nástupu ve věznici či po jejím výkonu nebo i před nástupem do výkonu trestu (pokud jde ochranné léčení v ústavní formě). Ochranné léčení lze uložit buď samostatně, vedle trestu nebo při upuštění od potrestání.¹⁹⁴ Ústavní léčení může být soudem změněno na ambulantní, a naopak nebo ho může soud změnit na zabezpečovací detenci, a to za podmínek uvedených v § 99 odst. 5 TZ.¹⁹⁵

V současné době zajišťuje v České republice výkon ochranného léčení čtrnáct psychiatrických nemocnic.¹⁹⁶ Ústavní ochranná léčba je poté vykonávána

¹⁹² § 99 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁹³ § 99 odst. 2, písm. a), b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁹⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 489-490

¹⁹⁵ § 99 odst. 5 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁹⁶ Šest z nich přitom zajišťuje sexuologické léčení, a dokonce třináct z nich léčení psychiatrické.

v psychiatrických nemocnicích, které se nacházejí např.: v Praze, Kosmonosech, Červeném Dvoře, Lnářích, Dobřanech atd.¹⁹⁷

V souvislosti s ukládáním ochranného léčení je však důležité podotknout, že v případě trestní odpovědnosti pachatele za trestný čin opilství dle § 360 odst. 1 TZ však nelze automaticky dovodit závěr o jejím uložení. Nejvyšší soud ČR tak rozhodl usnesením ze dne 17. 10. 2013, sp. zn. 6 Tdo 1045/2013 o zrušení uloženého ochranného léčení pachateli za trestný čin opilství dle § 360 odst. 1 TZ soudem prvního stupně, neboť nebyly splněny zákonné podmínky pro jeho uložení dle § 99 odst. 2, písm. b) TZ. Uvedené ustanovení totiž vyžaduje zneužívání návykovou látkou, čímž se zpravidla rozumí oddávání se zneužívání návykové látky v dlouhodobějším horizontu či dokonce trvale. Nespadají sem situace, ve kterých se pachatel opije pouze ojediněle. Aby tedy mohlo být uloženo ochranné léčení, musí mít takové požívání alkoholických nápojů povahu chorobného návyku (srov. R 50/1983 Sb. rozh. tr.).¹⁹⁸

6.2.2 Zabezpečovací detence

Zabezpečovací detence je upravena zákonem č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů.¹⁹⁹ Do českého trestního práva byla včleněna až s účinností od 1. 1. 2009.²⁰⁰ Má obdobnou podstatu jako ochranné léčení v ústavní formě, oproti kterému se však liší v tom, že je prováděna v ústavech pro výkon zabezpečovací detence se zvláštní ostrahou. Tyto ústavy jsou spravovány Vězeňskou službou České republiky. Stěžejním účelem zabezpečovací detence je poté účinná ochrana společnosti před pachateli, kteří mohou být pro své okolí i společnost vzhledem ke své duševní poruše mimořádně nebezpeční (jedná se např. o zvlášť nebezpečné agresory, sexuální devianty či psychopatické recidivisty). Pro uložení zabezpečovací detence platí subsidiarita jejího uložení vůči ochrannému léčení. Může být tedy uložena pouze tehdy, pokud

¹⁹⁷ K tomu také VÁLKOVÁ, Hana. Z psychiatrických léčeben budou nemocnice. Zmizí doléčování, varuje lékař. *Idnes.cz* [online]. 14. 3. 2013 [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/psychiatricke-lecebny-zmeni-nazvy-budou-z-nich-nemocnice.A130314_151932_domaci_hv

¹⁹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 10. 2013, sp. zn. 6 Tdo 1045/2013

¹⁹⁹ Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů

²⁰⁰ A to na popud pracovníků psychiatrických léčeben, kteří odmítali, aby ve výkonu ochranného léčení zůstávali dále osoby agresivní, nepodrobivé, odmítající léčbu, jelikož ta by byla téměř nemožná a zároveň na takové osoby běžné léčebné postupy nemají účinek a zdravotnická zařízení k tomu nejsou uzpůsobena – k tomu viz ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRÍVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8, s. 468

nelze s ohledem na duševní poruchu pachatele předpokládat, že by uložením ochranného léčení byla dosažena dostatečná ochrana společnosti.²⁰¹

Zabezpečovací detence může být stejně jako ochranné léčení uložena soudem obligatorně či fakultativně. Obligatorně se ukládá v následujících případech:

- pachatelům činu jinak trestného, kteří by naplňovali znaky zločinu, avšak pro nepřičetnost nejsou trestně odpovědní a jejich pobyt na svobodě je nebezpečný,
- pachatelům, kteří spáchali zločin ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou a je u nich současně rozhodnuto o upuštění od potrestání.²⁰²

Fakultativně soud uloží zabezpečovací detenci v případech uvedených v § 100 odst. 2, písm. a), b) TZ.²⁰³

Zabezpečovací detence zpravidla trvá, dokud to vyžaduje ochrana společnosti. Zda ještě důvody pro výkon zabezpečovací detence trvají nebo zda již pominuly, je povinen průběžně zkoumat soud, který rovněž rozhoduje o dalším jejím trvání, a to maximálně po dvanácti měsících. Zabezpečovací detence může být změněna soudem na ústavní ochranné léčení. Je možné ji stejně jako ochranné léčení uložit buď samostatně, vedle trestu nebo při upuštění od potrestání.²⁰⁴

V České republice v současné době existují tři zařízení, ve kterých se zabezpečovací detence vykonává. Patří mezi ně Vazební věznice a Ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno, Věznice a Ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava a Vazební věznice a Ústav pro výkon zabezpečovací detence Praha Pankrác.²⁰⁵

6.3 Opatření ukládána mladistvým

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) – (dále jen „ZSVM či zákon soudnictví ve věcech mládeže“) je ve

²⁰¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 490

²⁰² § 100 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²⁰³ § 100 odst. 2. písm. a), b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²⁰⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 492

²⁰⁵ Vězeňská služba České republiky: Organizační jednotky. *Vscr.cz* [online]. [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky>

vztahu *lex specialis* k trestnímu zákoníku a trestnímu řádu. Vychází z monismu trestněprávních sankcí, což znamená že mladistvým a osobám mladším 15 let, které se dopustily činu jinak trestného lze za jejich provinění ukládat pouze opatření. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže rozlišuje následující tři druhy opatření, která jsou ukládána mladistvým: výchovná opatření, ochranná opatření a trestní opatření.

Mezi druhy ochranných opatření, která jsou ukládána mladistvým poté patří ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci, zabránění části majetku. Tyto druhy ochranných opatření jsou obecně upraveny trestním zákoníkem. Mimo to trestní zákoník ve svém ustanovení § 98 odst. 1 umožňuje ještě mladistvým uložení ochranné výchovy. Ta je však výlučně upravena zákonem o soudnictví ve věcech mládeže. V souvislosti s trestným činem opilství však bude stěžejní zejména uložení ochranného léčení, zabezpečovací detence či ochranné výchovy.²⁰⁶²⁰⁷

Institut ochranné výchovy je rovněž upraven zákonem o soudnictví ve věcech mládeže. Jeho prvotním účelem je zejména zajištění výchovy mladistvých, u kterých byla zanedbána, dále ovlivnění jejich dalšího vývoje a také předcházení vzniku jejich negativního chování.²⁰⁸ Ochrannou výchovu tak lze uložit dle § 22 odst. 1 písm. a), b), c) ZSVM mladistvému, který se dopustil provinění, pokud nepostačuje uložení výchovného opatření v následujících případech:

- výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, ve které žije,
- dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána,
- prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy.²⁰⁹

Ochranná výchova zpravidla trvá, dokud to vyžaduje její účel nejdéle však do 18. roku mladistvého, pokud to ale vyžaduje zájem mladistvého, může být rozhodnutím soudu prodloužena až do dovršení 19. roku jedince.²¹⁰ Výkon

²⁰⁶ Bude tak jednáno v rozporu s ustanovením § 11 odst. 5 zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, který zakazuje prodávat nebo podávat alkoholický nápoj osobě mladší 18 let.

²⁰⁷ JELÍNEK, Jirí. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 500-504, 512

²⁰⁸ *Ibidem*, s. 512

²⁰⁹ § 22 odst. 1 písm. a), b), c) zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

²¹⁰ § 22 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

ochranné výchovy se řídí zvláštním zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a poskytuje ho zvláštní ústavní zařízení – tzv. diagnostický ústav,²¹¹ který je vybaven prostředky k zamezení útěku mladistvých a slouží především k zajištění výchovného režimu jedince. Oproti ústavní výchově však ochranná výchova podléhá zpřísněnému režimu. Mladistvý nesmí bez doprovodu takové zařízení opustit a jeho okruh návštěv rovněž podléhá určitým omezením.²¹²

6.4 Opatření ukládána dětem mladším 15. let

Trestní zákoník v ustanovení § 25 stanoví, že kdo nedosáhl v době činu patnáctého roku, není trestně odpovědný.²¹³ Pokud se však dítě mladší 15 let dopustí činu jinak trestného, může mu soud pro mládež na základě výsledků předchozího pedagogicko-psychologického vyšetření uložit dle § 93 odst. 1 ZSVM následující opatření: výchovnou povinnost, výchovné omezení, napomenutí s výstrahou, zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče, dohled probačního úředníka, ochrannou výchovu či ochranné léčení.²¹⁴

Soud pro mládež²¹⁵ uloží dítěti obligatorně ochrannou výchovu dle § 93 odst. 2 ZSVM pokud:

- dítě spáchalo čin, za který trestní zákoník dovoluje uložení výjimečného trestu,
- a v době jeho spáchání dovršilo 12. rok svého věku a bylo přitom mladší 15 let.²¹⁶

Fakultativně lze ochrannou výchovu poté uložit v případech dle § 93 odst. 3 ZSVM jestliže: dítě v době spáchání činu bylo mladší 15 let a odůvodňuje to povaha

²¹¹ Dle závažnosti výchovných poruch může být však mladistvý umístěn do dětského domova se školou či do výchovného ústavu.

²¹² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 513-514

²¹³ § 25 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²¹⁴ § 93 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

²¹⁵ Jedná se o soud v rámci občanskoprávního řízení, neboť řízení ve věcech dětí mladších 15 let se dle § 96 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže) řídí předpisy upravujícími občanské soudní řízení.

²¹⁶ § 93 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

spáchaného činu jinak trestného a je to nezbytně nutné k zajištění jeho řádné výchovy.²¹⁷

Ochranné léčení poté může být fakultativně soudem uloženo dítěti mladšímu 15 let, které spáchalo čin jinak trestný, a to v jeho ambulantní nebo v ústavní formě, jako je tomu u dospělých na základě trestního zákoníku. Ochranné léčení soud ukládá na základě výsledků předchozího vyšetření duševního stavu dítěte dle § 93 odst. 4 ZSVM v případě, že je pobyt dítěte na svobodě nebezpečný a:

- dítě spáchalo čin jinak trestný ve stavu vyvolaném duševní poruchou, nebo
- dítě spáchalo čin pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním a oddává se zneužívání takové látky.

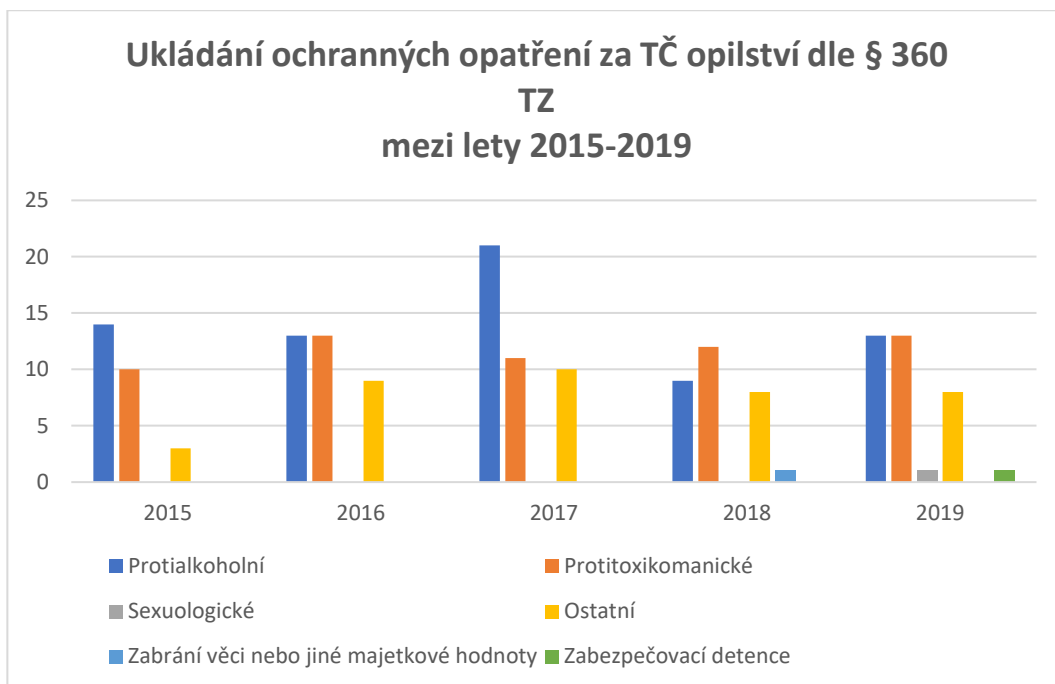
Ochranné léčení zpravidla trvá, dokud to vyžaduje jeho účel. Soud je povinen minimálně jednou za rok přezkoumat, zda důvody pro uložení ochranného léčení stále trvají.²¹⁸

V souvislosti s ochrannými opatřeními a jejich ukládáním za trestný čin opilství uvádím níže sestavený *Graf č. 2*. Soud za trestný čin opilství mezi lety 2015-2019 nejčastěji uložil ochranné léčení protialkoholní, a to celkem 70x, dále se jednalo o léčení protitoxikomanické, které uložil celkem 59x. Z ochranných léčení uložil tzv. „ostatní“ léčení, které zahrnuje především léčení psychiatrické. Sexuologické léčení poté mezi stanovenými léty uložil pouze 1x, a naopak vůbec neuložil ochranné léčení patologického hráčství. Zabezpečovací detenci dle § 100 TZ a zabránění věci dle § 101 TZ poté uložil pouze 1x.²¹⁹

²¹⁷ § 93 odst. 3 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

²¹⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 525

²¹⁹ Statistická ročenka kriminality Ministerstva spravedlnosti ČR. *Cslav.justice.cz: Statistika a výkaznictví* [online]. [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html;jsessionid=f5c636410a9e9951df9e7593a095>

Graf č. 2 – zdroj: *Statistická ročenka kriminality Ministerstva spravedlnosti ČR. Cslav.justice.cz: Statistika a výkaznictví [online]. [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html?jsessionid=f5c636410a9e9951df9e7593a095>*

7 Problematika dokazování

Dokazováním v trestním právu procesním se má zpravidla na mysli určitý zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, který si klade za cíl umožnit poznání skutečností důležitých pro vydání rozhodnutí.²²⁰ Dle ustanovení § 89 odst. 2 TŘ může za důkaz sloužit vše, co může přispět k objasnění věci.²²¹ Takto vymezeným důkazem se dle trestního řádu poté myslí zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Důkazní prostředky jsou tak zákonodárcem vymezeny demonstrativně, čímž se připouští i možnost jejich dalšího rozšíření.²²²

Aby vůbec mohlo k trestní odpovědnosti pachatele za trestný čin opilství dle § 360 TZ dojít, musí být spolehlivě prokázána nejen nepřičetnost pachatele v době činu, ale také skutečnost, že se do takového stavu přivedl zaviněně, přičemž tak učinil požitím nebo aplikací návykové látky.²²³ K tomu bude zapotřebí vypracování znaleckých posudků, které hrají v souvislosti s dokazováním trestného činu opilství dle § 360 TZ klíčovou roli.²²⁴ Významné je v tomto ohledu zejména usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 2. 1994, sp. zn. 2 To 37/93, ve kterém soud judikoval následující: „*Nezbytným předpokladem pro posouzení otázky, zda pachatel trestného činu jednal za podmínek ustanovení 201a tr. zák. o trestném činu opilství, je objektivní zjištění výšky hladiny alkoholu v jeho krvi, které spadá do oboru soudního lékařství. Teprve na základě tohoto, popř. i dalších potřebných zjištění, je možno objasňovat okolnosti významné pro posouzení přičetnosti obviněného znaleckým posudkem z oboru psychiatrie o duševním stavu pachatele.*“²²⁵ Z tohoto důvodu v další podkapitole nejprve stručně nastíním obecně znalecké dokazování jako takové, poté se přesunu k bližšímu zkoumání problematiky detekce přítomnosti alkoholu a jiných návykových látek

²²⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.1. 2022*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2021. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-550-0, s. 402

²²¹ § 89 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

²²² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.1. 2022*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2021. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-550-0, s. 412-413

²²³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 930

K tomu viz kapitola č. 4.2.1 *Zavinění ve vztahu k přivedení se do stavu nepřičetnosti*

²²⁴ LANGER, Petr. *Trestný čin opilství (1. část)* [online]. Bulletin advokacie, 2005, č. 2, s. 55 - 59 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgvpweyk7gjpxgzvgu&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search-facets#>

²²⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 2. 1994, sp. zn. 2 To 37/93

v lidském organismu a toxikologickému vyšetření a až v závěru této kapitoly bude poté podrobněji pojednáno o znaleckém posudku z oboru psychiatrie.

7.1 Znalecké dokazování

Ohledně výkonu znalecké činnosti došlo v nedávné době k poměrně významné rekodifikaci, jelikož byl přijat zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech (dále jen „znal. zák.“).²²⁶ Dokazování znalcem v trestním řízení je poté upraveno trestním řádem v § 105 a násl. TŘ²²⁷ a ohledně hlavního líčení se užívají ustanovení § 210 a násl. TŘ.²²⁸

Pokud je zapotřebí objasnit skutečnost důležitou pro trestní řízení, ke které je třeba odborných znalostí, vyžádá si orgán činný v trestním řízení odborné vyjádření. Znalec je poté orgánem činným v trestním řízení a v řízení před soudem předsedou senátu příbrán tehdy, pokud pro složitost posuzované otázky odborné vyjádření nestačí.²²⁹ Jeho úkolem je poskytnout úsudek o skutečnosti, která je důležitá pro trestní řízení. Takový úsudek poté činí na podkladě svých odborných znalostí.²³⁰ Příbrání znalce k trestnímu řízení je fakultativní, zpravidla tedy závisí na rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení a na rozsahu, významu a závažnosti odborných problémů, které mají být řešeny. Trestní řád ale ve dvou následujících případech stanoví obligatorní příbrání znalce (znalců): dle § 105 odst. 4 TŘ pokud jde o prohlídku a pitvu mrtvolý a dle § 116 odst. 1 TŘ pokud je třeba vyšetřit duševní stav obviněného, tak musí být příbrán znalec z oboru psychiatrie.²³¹ Pokud jde o objasnění skutečnosti zvláště důležité, je zapotřebí příbrání dvou znalců.²³² Za znalce je poté považována osoba, která není orgánem činným v trestním řízení

²²⁶ Společně s vyhláškou č. 503/2020 Sb., o výkonu znalecké činnosti, vyhláškou č. 504/2020 Sb., o znaleckém a vyhláškou č. 505/2020 Sb., kterou se stanoví seznam znaleckých odvětví jednotlivých znaleckých oborů, jiná osvědčení o odborné způsobilosti, osvědčení vydaná profesními komorami a specializační studia pro obory a odvětví poté nabyl účinnosti dne 1.1.2021.

²²⁷ § 105 a násl. zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

²²⁸ § 210 a násl. zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

²²⁹ § 105 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

²³⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.1. 2022*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2021. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-550-0, s. 473

²³¹ Pokud se jedná o vyšetření duševního stavu mladistvého obviněného, musí se zásadně příbrat znalci dva (jeden z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie se specializací na dětskou psychiatrii a druhý v oboru zdravotnictví nebo pedagogiky, odvětví psychologie, ve specializaci na dětskou psychologii) – k tomu viz § 58 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

²³² § 105 odst. 4 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

ani procesní stranou. Znaleckou činnost mohou zpravidla vykonávat jen znalci zapsaní do seznamu znalců,²³³ proti kterým lze podat námitku podjatosti.²³⁴ Za podmínek stanovených zákonem může znalec odmítnout podat znalecký posudek.²³⁵

Znalcova činnost se skládá ze dvou následujících stádií: přípravy posudku a vypracování posudku. Příprava posudku zahrnuje zpravidla seznámení znalce s úkolem a potřebnými materiály k podání posudku. V zadání znaleckého posudku zadaného OČTŘ se vymezí úkol, popřípadě se formulují otázky k zodpovězení. Druhá část zahrnuje vypracování znaleckého posudku jako takového. Jeho náležitosti jsou uvedeny v § 28 znal. zák. Stěžejními jsou zejména nález, ve kterém znalec vylíčí zkoumanou skutečnost, v samotném posudku dále vymezí závěr zkoumané skutečnosti nebo odpovědi na zadané otázky. Nezbytnou součástí je také znalecká doložka a otisk znalecké pečeti.²³⁶ Znalecký posudek si mohou také strany vyžádat samy a předložit jej.²³⁷ Pokud splňuje náležitosti dle ustanovení § 110a TŘ, postupuje se při provádění tohoto důkazu stejně, jako by se jednalo o znalecký posudek, který si vyžádal orgán činný v trestním řízení.²³⁸ Znalci však nepřisluší zabývat se hodnocením důkazů a právními otázkami, které spadají výlučně do kompetence orgánů činných v trestním řízení. Je proto oprávněn objasnit věc pouze z hlediska jeho odborných znalostí v rámci oboru jeho působnosti.²³⁹

K provedení znaleckého úkonu je zapotřebí znalce předvolat. Pokud se nedostaví, může mu být uložena pořádková pokuta, nemůže být však předveden. Znalec musí bez odkladu oznámit skutečnost, pro kterou by mohl být ze znalecké činnosti vyloučen nebo které by mu jinak bránily být ve věci znalcem. Dále musí být soudem poučen o významu znaleckého posudku z hlediska obecného zájmu a

²³³ § 15 odst. 1 zákona č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech
Výjimečně však může orgán veřejné moci k podání znaleckého posudku ustanovit i osobu do seznamu znalců nezapsanou – k tomu viz § 26 odst. 1 zákona č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech.

²³⁴ § 105 odst. 3 § 110 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

²³⁵ § 19 zákona č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech,
§§ 99-100 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

²³⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.1. 2022*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2021. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-550-0, s. 476-478

²³⁷ § 89 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

²³⁸ § 110a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

²³⁹ § 107 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

také o trestních následcích křivé výpovědi a vědomě nepravdivého znaleckého posudku dle ustanovení § 346 TZ.²⁴⁰ Znalci přísluší nahlédnutí do spisu, může mu být také umožněno, aby byl při výslechu obviněného a svědků přítomen a kladl jim otázky.²⁴¹ Za podání znaleckého posudku a náhradu hotových výdajů má znalec právo dle ustanovení § 30 a násl. znal. zák. na odměnu – tzv. znalečné.²⁴²

7.2 Detekce přítomnosti alkoholu a jiných návykových látek v lidském organismu

Předpokladem pro vyhotovení znaleckého posudku z oboru psychiatrie o duševním stavu obviněného je, jak již bylo výše uvedeno, objektivní zjištění výšky hladiny alkoholu v jeho krvi, které spadá do oboru soudního lékařství.²⁴³ Kromě znaleckého posudku z oboru psychiatrie tak bude zapotřebí nejprve vypracovat znalecký posudek z oboru soudního lékařství, který bude postaven na výsledcích z toxikologického vyšetření.²⁴⁴

Právní úpravu vyšetření přítomnosti alkoholu a jiných návykových látek stanoví zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek. Ustanovení § 20 výše zmíněného zákona přitom rozděluje dva druhy takových vyšetření. Jsou jimi vyšetření orientační a odborné lékařské vyšetření.²⁴⁵ Orientační vyšetření dechu se provádí pomocí detekční trubičky či dechovým analyzátozem. Pro právní účely je však toto vyšetření v současné době nepoužitelné, jelikož během něj není jednoznačně prokázáno, že vyšetřovaná osoba alkoholický nápoj požíla. Na výsledek zkoušky totiž může mít vliv např.: přítomnost látek ve vydechaném vzduchu či uvolněné látky např.: ze zubní pasty v dutině ústní. Pro účely této diplomové práce bude tedy dále pojednáno pouze o odborném lékařském vyšetření.²⁴⁶

²⁴⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.1. 2022*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2021. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-550-0, s. 475-476

²⁴¹ § 107 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

²⁴² § 30 a násl. zákona č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech

²⁴³ Usnesení Vrhenního soudu v Praze ze dne 18. 2. 1994, sp. zn. 2 To 37/93

²⁴⁴ CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Marie VANDUCHOVÁ. *Nepřičetný pachatel: (aktuální praktické i teoretické problémy trestního práva a trestního řízení v ČR v souvislosti s posuzováním nepřičetnosti: srovnávací studie)*. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky, s. 66

²⁴⁵ § 20 zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek

²⁴⁶ KVAPILOVÁ, Helena a Michal DOGOŠI. *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-059-8, s. 195-196

Alkohol se v krvi zjišťuje zejména pro potřeby zdravotnické nebo právní. V případě právního účelu však platí, že o provedení odborného lékařského vyšetření musí zažádat oprávněné orgány, kterými jsou např.: Policie České republiky, orgány státní správy atd.²⁴⁷ O takovém vyšetření se poté sepíše *Protokol o lékařském vyšetření při ovlivnění alkoholem*.²⁴⁸ První část protokolu vyplní žadatel, druhá část je ponechána k vyplnění lékaři, který vyšetření provedl a poslední část vyplní laboratoř, ve které se provádí samotné vyšetření hladiny alkoholu (tzv. toxikologické vyšetření). Pokud je při toxikologickém vyšetření zjištěna hladina alkoholu v krvi vyšší než 0,20 g/kg, je výsledek považován za pozitivní. V takovém případě je tedy prokázáno, že k požití alkoholického nápoje skutečně došlo.²⁴⁹ Uvedený *Protokol o lékařském vyšetření při ovlivnění alkoholem* Fakultní nemocnice Plzeň je k nahlédnutí v kapitole č. 13 této diplomové práce, která zahrnuje přílohy.

Z hlediska působení alkoholu na lidský organismus se přitom rozeznává pět stupňů alkoholického ovlivnění. U podnapilosti, jakožto u prvního stupně alkoholického ovlivnění se pohybuje hladina alkoholu v rozmezí 0,51 až 1,00 g/kg. U lehkého stupně opilosti se jedná o rozmezí 1,01-1,50 g/kg, u středního stupně opilosti poté o rozmezí 1,51-2,00 g/kg. Předposlední stupeň alkoholického ovlivnění představuje těžký stupeň opilosti, při kterém se hladina alkoholu pohybuje v rozmezí 2,01-3,00 g/kg a při hladině alkoholu vyšší než 3,01 g/kg se zpravidla jedná o otravu alkoholem. Účinky alkoholu na lidský organismus jsou však zcela individuální, neboť závisí např.: na váze, věku, pohlaví osoby, obsahu žaludku a střev či na momentálním fyzickém a duševním stavu daného jedince.²⁵⁰

V praxi však běžně nastávají situace, ve kterých již není možné provést odběr krve za účelem zjištění alkoholu. Je tomu tak tehdy, pokud byl pachatel dopaden až po delší době po spáchání trestného činu. Za této situace se hladina alkoholu v krvi vypočítává pomocí dvou metod, kterým je metoda zpětného propočtu a metoda bilančního výpočtu. Zpětný propočet hladiny alkoholu v krvi vychází ze skutečnosti, že za každou hodinu poklesne koncentrace alkoholu v krvi, a to

²⁴⁷ Věstník Ministerstva zdravotnictví České republiky: Metodický pokyn pro postup při laboratorním stanovení alkoholu (etylalkoholu) v krvi. *Mzcr.cz: Věstník 7/2006* [online]. září 2006 [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/wepub/3671/9334/V%C4%9Bstn%C3%ADk%207-2006.pdf>

²⁴⁸ Důležité je neopomenout, aby v něm došlo k zaznamenání okamžiku odběru krve.

²⁴⁹ KVAPILOVÁ, Helena a Michal DOGOŠI. *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-059-8, s. 196, 198

²⁵⁰ *Ibidem*, s. 194-195

minimálně o 0,12 g/kg a maximálně o 0,20 g/kg. Při této metodě výpočtu je však zapotřebí vědět, v jaké fázi opojení alkoholem se vyšetřovaný nachází. Při bilančním výpočtu hladiny alkoholu v krvi se vychází zejména z tělesné hmotnosti osoby, dále z toho, jaký druh a v jakém množství alkoholické nápoje osoba požila, dalším posuzovaným kritériem je časové rozmezí pití alkoholických nápojů a důležité je však neopomenout ani druh či množství požitá stravy. Výpočty se provádějí zpravidla formou znaleckého posudku z oboru soudního lékařství.²⁵¹

Je však zapotřebí zmínit, že v souladu s § 105 odst. 1 TŘ je možné, aby se OČTŘ spokojily v jednoduchých případech pouze s odborným vyjádřením namísto znaleckého posudku z oboru soudního lékařství. Tím může být např.: i výše uvedený *Protokol o lékařském vyšetření na obsah alkoholu v krvi*. Jeho obsahem je totiž jak zpráva lékaře o výsledcích odborného lékařského vyšetření, tak i sdělení výsledku toxikologické laboratoře o hladině alkoholu v krvi. Pokud si však odborná vyjádření rozporují a pro složitost posuzované otázky není odborné vyjádření dostačující, bude na místě další postup dle § 105 odst. 1 TŘ, tedy vypracování znaleckého posudku – v tomto případě z oboru soudního lékařství.²⁵²

Co se týče účinků návykových látek na lidský organismus, zde je situace podstatně problematictější. Návykové látky totiž nejsou tak stabilní jako je tomu u alkoholu. Reakce na návykovou látku se tak u každého člověka podstatně liší.²⁵³ Nejvyšší soud ČR však ve svém stanovisku²⁵⁴ uvedl, že pokud koncentrace v krevním séru dosáhne stanovených hodnot takovým stanoviskem, lze závěr o vině pachatele učinit již na takovém podkladě obsaženém ve znaleckém posudku z oboru soudního lékařství. K následnému opatření znaleckého posudku z oboru psychiatrie tudíž dojít nemusí.²⁵⁵

7.2.1 Toxikologické vyšetření

Ustanovení § 20 odst. 4 zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek dále stanoví, že pro zjištění krevních hladin alkoholu nebo jiných návykových látek se provede toxikologické vyšetření biologického materiálu, který byl odebraný v rámci odborného lékařského

²⁵¹ KVAPILOVÁ, Helena a Michal DOGOŠI. *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-059-8, s. 200

²⁵² *Ibidem*, s. 30

²⁵³ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 2999-3000

²⁵⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 10. 2020, Tpjn 300/2020

²⁵⁵ *Ibidem*

vyšetření.²⁵⁶ Žádost o toxikologické vyšetření pro zdravotnická zařízení Fakultní nemocnice Plzeň je uvedena v kapitole č. 13 této diplomové práce.

Toxikologické vyšetření tedy slouží k odhalení přítomnosti, popřípadě i množství toxických látek v lidském organismu.²⁵⁷ Jsou výhradně prováděna na toxikologických odděleních zřízených v rámci ústavů soudního lékařství, která se nacházejí ve fakultních nemocnicích. Biologickým materiálem, který je rozebírán, obvykle bývá moč, krev, žaludeční obsah, avšak v některých případech to mohou být i sliny či vlasy.²⁵⁸ V případě detekce neznámé látky v lidském organismu bude vhodným biologickým materiálem pro toxikologickou analýzu moč.²⁵⁹ Pokud je ale známo, že si pachatel aplikoval drogu a je určen i její druh, odebere se krev.²⁶⁰²⁶¹ Analýzu slin poté provádí např.: Policie České republiky za účelem zjištění aplikace drog u řidičů motorových vozidel.²⁶² V souvislosti s dlouhodobým užíváním drog se povětšinou provádí vlasová analýza, která je však velmi časově náročná.²⁶³ Pro zajištění správného a jednotného postupu při prokazování a stanovení alkoholu v krvi vydalo Ministerstvo zdravotnictví ČR “Metodický pokyn pro postup při laboratorním stanovení alkoholu (ethylalkoholu) v krvi”.²⁶⁴

²⁵⁶ § 20 odst. 4 zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek

²⁵⁷ Cílem toxikologického vyšetření je tedy pouze potvrzení či vyvrácení skutečnosti, že k aplikaci alkoholu či jiné návykové látky skutečně došlo, nikoli však stanovení závěrů o případné nepřítomnosti pachatele.

²⁵⁸ Co odhalí toxikologické vyšetření a jak probíhá. *Spektrumzdravi.cz* [online]. 27. 02. 2017 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.spektrumzdravi.cz/dobry-kontakt/dobry-kontakt-laboratorni-sluzby-co-odhali-toxikologicke-vysetreni-a-jak-probiha>

²⁵⁹ Z moči lze zjistit aplikaci látky v různých časových horizontech. V případě omamných látek lze např.: kokain, stejně jako heroin z moči odhalit po dobu 3-4 dnů od jeho aplikace, marihuanu až po dobu 7-30 dní. Z psychotropních látek se po stejnou dobu dá zjistit také extáze či LSD. Metamfetamin (pervitin) může být z moči detekován až po dobu 6 dnů. Uvedené časové intervaly jsou však závislé např.: na rychlosti metabolismu člověka, předchozím užívání atd. – k tomu viz PETRA, Stočková. Drogy – jak dlouho zůstávají v našem těle? *Uropsychiatra.cz* [online]. 8. 1. 2017 [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <http://www.upsychiatra.cz/drogy-jak-dlouho-zustavaji-v-nasem-tele/>

²⁶⁰ Z té lze však aplikaci drogy zjistit v mnohem kratším časovém horizontu – jedná se zpravidla o 1-2 dny – k tomu viz PETRA, Stočková. Drogy – jak dlouho zůstávají v našem těle? *Uropsychiatra.cz* [online]. 8. 1. 2017 [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <http://www.upsychiatra.cz/drogy-jak-dlouho-zustavaji-v-nasem-tele/>

²⁶¹ Co odhalí toxikologické vyšetření a jak probíhá. *Spektrumzdravi.cz* [online]. 27. 02. 2017 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.spektrumzdravi.cz/dobry-kontakt/dobry-kontakt-laboratorni-sluzby-co-odhali-toxikologicke-vysetreni-a-jak-probiha>

²⁶² NOVÁKOVÁ, Eva. Detekce abúzu drog v toxikologické laboratoři. *Zdravi.euro.cz* [online]. Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN, Ústav soudního lékařství a toxikologie, 2007 [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <https://zdravi.euro.cz/clanky/detekce-abuzu-drog-v-toxikologicke-laboratori/>

²⁶³ SUKOVÁ, Denisa. Detekce abúzu drog pomocí vlasové analýzy. *Toxicology.cz* [online]. 25. 4. 2015 [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <http://toxicology.cz/modules.php?name=News&file=print&sid=768>

²⁶⁴ Věstník Ministerstva zdravotnictví České republiky: Metodický pokyn pro postup při laboratorním stanovení alkoholu (etylalkoholu) v krvi. *Mzcr.cz: Věstník 7/2006* [online]. září 2006

7.3 Znalecký posudek z oboru psychiatrie

O vyšetření duševního stavu obviněného trestní řád pojednává v ustanovení § 116 a násl.²⁶⁵ V tomto případě je znalec do trestního řízení OČTŘ přibrán vždy obligatorně.²⁶⁶²⁶⁷ Trestní řád však připouští pozorování duševního stavu obviněného maximálně po dobu dvou měsíců.²⁶⁸ Znalecký posudek je proto zapotřebí do té doby vyhotovit, lhůtu je však možné o jeden měsíc prodloužit.²⁶⁹ Pro účely vypracování znaleckého posudku dostane znalec-psychiatr ohledně posouzení duševního stavu obviněného otázky, které zadávají OČTŘ. Bývají zpravidla následujícího typu:

- „Zda obviněný trpěl (trpí) duševní poruchou a jakou.
- Zda je schopen chápat smysl trestního řízení.
- Zda (a do jaké míry) duševní porucha ovlivnila jeho schopnost rozpoznat protiprávnost inkriminovaného jednání nebo schopnost ovládat toto jednání.
- Zda je jeho pobyt na svobodě nebezpečný.²⁷⁰
- Zda znalec navrhuje uložení ochranného opatření a jakého (ochranné léčení ambulantní nebo ústavní, popř. zabezpečovací detence).
- Popř. další skutečnosti, které vyplynou ze znaleckého zkoumání a mohou být významné.²⁷¹

[cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/wepub/3671/9334/V%C4%9Bstn%C3%ADk%207-2006.pdf>

²⁶⁵ § 116 a násl. zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

²⁶⁶ Naproti tomu u objektivního zjištění výšky hladiny alkoholu v krvi postačí v jednoduchých případech odborné vyjádření a znalec v oboru soudního lékařství být přibrán nemusí – viz výše.

²⁶⁷ Dřívější právní úprava vyžadovala k vyšetření duševního stavu obviněného dva znalce z oboru psychiatrie. Novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony však bylo zejména z ekonomických důvodů zavedeno přibrání jednoho znalce – k tomu viz ŠVARC, Jiří. Posuzování duševního stavu v trestním řízení. *Česká a slovenská psychiatrie* [online]. Čes a slov Psychiat 2011; 107(4): s. 220-226, 2011 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: http://www.cspsychiatr.cz/dwnld/CSP_2011_4_220_226.pdf

²⁶⁸ Zatímco u mladistvého nemá trvat déle než jeden měsíc – k tomu viz § 58 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

²⁶⁹ § 117 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

²⁷⁰ K tomu viz § 116 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů: „Shledá-li znalec u obviněného příznaky nasvědčující jeho nepřičetnosti nebo zmenšené přičetnosti, vysloví se zároveň o tom, zda je jeho pobyt na svobodě nebezpečný.“

²⁷¹ ŠVARC, Jiří. Posuzování duševního stavu v trestním řízení. *Česká a slovenská psychiatrie* [online]. Čes a slov Psychiat 2011; 107(4): s. 220-226, 2011 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: http://www.cspsychiatr.cz/dwnld/CSP_2011_4_220_226.pdf

Ve vztahu k první výše položené otázce zpravidla kladou OČTŘ ještě dotaz, zda se jedná o duševní poruchu, chorobu, návykovou nemoc či sexuální deviaci. Vzhledem k tomu, že došlo v psychiatrii k ustálení pojmu “duševní porucha” a rozdíl mezi duševní poruchou a chorobou se nedělá, je tento dotaz zcela nadbytečný.

Stěžejní otázka ze strany znalce je však schopnost účasti obviněného v trestním řízení, tedy zda je posuzovaný vůbec schopen dostatečně porozumět trestnímu řízení jako takovému. Pokud by tomu totiž tak nebylo, muselo by dojít k jeho přerušení na základě ustanovení § 173 odst. 1, písm. c) TŘ.

Znalec psychiatr má dále za úkol zjistit, zda vůbec a případně poté v jaké intenzitě duševní porucha ovlivnila jeho schopnost rozpoznávací či ovládací. Schopnost rozpoznat protiprávnost svého jednání a schopnost takové jednání i ovládat představuje psychologické kritérium přičetnosti. Otázka nepřičetnosti je však otázkou právní a jsou o ní oprávněny rozhodovat pouze OČTŘ.²⁷²²⁷³ Pokud je totiž obviněný nepřičetný, bude následovat postup dle § 172 odst. 1, písm. e) TŘ, tedy zastavení trestního stíhání.²⁷⁴ Pokud je však vysloven závěr o podstatně snížené schopnosti rozpoznávací či ovládací, bude se jednat o přičetnost

²⁷² K tomu viz Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 07. 06. 1978, sp. zn. 11 Tz 21/78, ve kterém judikoval, že posouzení takové otázky má sice být založeno na odborných znalostech znalce psychiatra, avšak takový znalecký posudek slouží „pouze“ jako podklad pro rozhodnutí soudu. Závěr o vyslovení (ne)přičetnosti pachatele tak vždy bude v rukou soudu, jakožto jednoho z orgánů činného v trestním řízení. Zjišťuje se přitom pouze tzv. parciální nepřičetnost pachatele – k tomu viz kapitola č. 3.3.1 s názvem *Parciální nepřičetnost*.

²⁷³ V praxi však běžně nastávají kolize v souvislosti se zadanými otázkami OČTŘ znalců-psihiatrům. Jak si totiž můžeme všimnout – výše obsažený výčet otázek pro posouzení duševního stavu obviněného znalcem-psihiatrem stěžejní otázku pro kvalifikaci trestného činu opilství dle § 360 TZ typu: „*Zda se pachatel přivedl do stavu nepřičetnosti návykovými látkami.*“, neobsahuje. Namísto toho se OČTŘ dále běžně dotazují, zda obviněný ví, jak na něj působí návykové látky či zda byl schopen odolat prvnímu napití atd. Posouzení takových otázek ze strany znalce však není předmětem skutkové podstaty trestného činu opilství dle § 360 TZ. Došlo tak například k situaci, ve které se uživatel pervitinu vloupal do výlohy, jednal však pod vlivem toxické psychózy představující stav vyvolaný návykovou látkou. OČTŘ však takový stav opomněly zohlednit a došlo k uložení ochranného léčení v ústavní formě pro spáchání takového činu pod vlivem návykové látky. Trestní stíhání tak bylo pro nepřičetnost obviněného zastaveno. (K zastavení trestního stíhání pro nepřičetnost však dojít v případě trestného činu opilství nemá – viz níže). S ohledem na výše uvedené tedy soudní znalec v oboru psychiatrie – MUDr. Jiří Švarc, Ph.D. apeluje na to, aby si znalci-psihiatři posuzující duševní stav obviněného vždy potřebným způsobem upravili otázky od zadavatele a uvedli, že se pachatel přivedl do stavu nepřičetnosti požitím nebo aplikací návykové látky. A to i přesto, že znalec není oprávněn k řešení právních otázek ani hodnocení důkazů – blíže k tomu viz – ŠVARC, Jiří. *Nepřičetnost způsobená návykovými látkami (role znalce)*: Psychiatrická nemocnice Bohnice, Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví. *At-konference* [online]. 2016 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://at-konference.cz/wp-content/uploads/2016/05/varc-j-nepricetnost-zpusobena-navykovymi-latkami-role-znalce.pdf>

²⁷⁴ Pořízený znalecký posudek o duševním stavu obviněného během trestního stíhání lze však jako důkaz užít i v následném řízení o uložení ochranného léčení, ačkoli došlo k zastavení trestního stíhání – k tomu viz Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 04. 1991, sp. zn. 11 Tz 22/91.

zmenšenou. V takovém případě bude trestní stíhání dál pokračovat, tuto okolnost však soud zohlední při ukládání trestů a ochranných opatření.²⁷⁵ Na místě tedy bude postup dle § 40 odst. 2 TZ nebo dle § 47 odst. 1 TZ. **Výše uvedený postup se však nebude vztahovat na trestný čin opilství, jelikož nepřičetnost zde představuje jeden ze znaků skutkové podstaty trestného činu. V takovém případě tedy k zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1, písm. e) TŘ nedojde.**²⁷⁶

Ve vztahu k duševní poruše a vymizení schopnosti rozpoznávací či ovládací musí dále znalec psychiatr zjistit, zda je pobyt obviněného na svobodě nebezpečný.²⁷⁷ *“Tato podmínka je splněna, jestliže je vysoce pravděpodobné, že nepřičetná osoba, která spáchala čin jinak trestný, spáchá znovu závažnější útok na zájmy chráněné trestním zákonem (zákonem o přečinech), a to pod vlivem duševní poruchy.”*²⁷⁸ V důsledku nebezpečnosti pobytu obviněného na svobodě soud uloží ochranné léčení nebo zabezpečovací detenci. **Uvedené obligatorní uložení ochranného léčení nebo zabezpečovací detence se však nevztahuje na trestné činy spáchané v souvislosti s užíváním návykové látky, jako je tomu v případě trestného činu opilství, kdy k uložení uvedených typů ochranných opatření dojít nemusí.**²⁷⁹

Soud nebo v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce mohou nařídit pozorování obviněného ve zdravotnickém ústavu. U takto vymezeného ustanovení § 116 odst. 2 TŘ ale trestní řád stanoví formulaci *“nelze-li duševní stav vyšetřit jinak”*.²⁸⁰ Uvedený výraz *“jinak”* reflektuje základní princip trestního práva, kterým je prostředek *ultima ratio*. Pozorování obviněného ve zdravotnickém zařízení za účelem vyšetření jeho duševního stavu tak může být nařízeno jenom tehdy, pokud již došlo k vyčerpání ostatních možností ohledně takového

²⁷⁵ Nezohlední ji však tehdy, pokud si pachatel stav zmenšené přičetnosti nebo duševní poruchy přivodil vlivem návykové látky – k tomu viz § 47 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

²⁷⁶ ŠVARC, Jiří. Posuzování duševního stavu v trestním řízení. *Česká a slovenská psychiatrie* [online]. Čes a slov Psychiat 2011; 107(4): s. 220-226, 2011 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: http://www.cspsychiatr.cz/dwnld/CSP_2011_4_220_226.pdf

²⁷⁷ K tomu viz ustanovení § 116 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

²⁷⁸ K tomu viz Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 20. 08. 1973, sp. zn. 6 To 22/73

²⁷⁹ ŠVARC, Jiří. Posuzování duševního stavu v trestním řízení. *Česká a slovenská psychiatrie* [online]. Čes a slov Psychiat 2011; 107(4): s. 220-226, 2011 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: http://www.cspsychiatr.cz/dwnld/CSP_2011_4_220_226.pdf

²⁸⁰ § 116 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

pozorování.²⁸¹²⁸² Pokud je obviněný vzat do vazby, je pozorování jeho duševního stavu dle § 116 odst. 2 TŘ zajištěno zvláštním oddělením nápravného zařízení, kterým je psychiatrické oddělení Nemocnice Vazební věznice Brno. V ústavu je obviněný pozorován zejména tehdy, pokud odmítá veškerou spolupráci se znalcem nebo pokud znalci potřebují podrobněji zjistit jeho diagnózu. Nejčastějším důvodem, pro který je duševní stav obviněného pozorován v ústavu je však existence podezření z toho, že duševní poruchu jen předstírá, k čemuž v praxi často dochází.²⁸³

Primář oddělení ochranného léčení Psychiatrické nemocnice Bohnice a soudní znalec v oboru psychiatrie MUDr. Jiří Švarc, Ph.D. ještě navíc podrobně popisuje průběh takového pozorování. Při každodenním kontaktu s pacientem se sleduje zejména jeho chování a spolupráce s dalšími pacienty. Opomenuto však není ani využití léčebných nebo diagnostických metod mezi které patří např.: vstupní psychiatrické a somatické vyšetření, vstupní odběry, laboratorní a psychologická vyšetření či získání zdravotnické dokumentace. Pokud bylo zjištěno, že obviněný trpí duševní nemocí, je obvykle i léčen a zároveň je sledována jeho reakce na takovou léčbu.²⁸⁴

²⁸¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.1. 2022*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2021. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-550-0, s. 483

²⁸² K tomu viz Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 06. 8. 1996, sp. zn. 4 To 514/96, dále k omezení osobní svobody (jakožto jednoho ze základních lidských práv chráněných LZPS) nařízením pozorování duševního stavu obviněného ve zdravotnickém zařízení viz Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2000, sp. zn. IV. ÚS 289/2000

²⁸³ ŠVARC, Jiří. Posuzování duševního stavu v trestním řízení. *Česká a slovenská psychiatrie* [online]. Čes a slov Psychiat 2011; 107(4): s. 220-226, 2011 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: http://www.cspychiatr.cz/dwnld/CSP_2011_4_220_226.pdf

²⁸⁴ ŠVARC, Jiří. Posuzování duševního stavu v trestním řízení. *Česká a slovenská psychiatrie* [online]. Čes a slov Psychiat 2011; 107(4): s. 220-226, 2011 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: http://www.cspychiatr.cz/dwnld/CSP_2011_4_220_226.pdf

8 Vybraná soudní rozhodnutí

V této kapitole budou blíže rozebrána dvě stěžejní rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ve vztahu k trestnému činu opilství dle § 360 TZ a závěry, ke kterým Nejvyšší soud ČR během takového rozhodování dospěl.

Prvním je rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 2. 1998, sp. zn. 5 Tz 1/98, který řeší trestní (ne)odpovědnost a zavinění pachatele ve vztahu k trestnému činu opilství. Nejvyšší soud ČR v něm judikoval následující: „*Jestliže se do stavu nepřičetnosti přivedl pachatel požitím nebo aplikací návykové látky nebo jinak, je nutno spolehlivě objasnit, zda tak učinil zaviněně či nikoli, a pokud je zde zavinění pachatele v uvedeném směru, je nutno zkoumat formu a obsah zavinění, od nichž závisí, zda bude pachatel trestně odpovědný v plném rozsahu (§ 201a odst. 2 tr. zák.), nebo jen za trestný čin opilství (§ 201a odst. 1 tr. zák.). Při nedostatku zavinění nebude pachatel pro nepřičetnost trestně odpovědný (§ 12 tr. zák.).*“²⁸⁵

V uvedeném rozsudku Nejvyššího soudu ČR bylo usnesením vyšetřovatele Policie České republiky, Okresního úřadu vyšetřování v Táboře zastaveno trestní stíhání obviněného R. Č. pro trestný čin ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1, 2 tr. zák. Uvedeného trestného činu se obviněný R. Č. dopustil tím, že před řízením motorového vozidla požil blíže nezjištěné množství alkoholických nápojů, v důsledku čehož na silnici nepřizpůsobil rychlost vzdálenosti, na kterou měl rozhled a přední částí narazil do kontejnerového přepravníku. Při této dopravní nehodě přitom došlo ke smrtelnému zranění spolujezdce R. H. a k lehkému zranění spolujezdce R. B. Z vypracovaného znaleckého posudku z oboru psychiatrie však vyplynulo, že v době dopravní nehody se obviněný v důsledku patologické opilosti dostal do stavu nepřičetnosti. Jeho ovládací a rozpoznávací schopnosti tak byly podle znalců zcela vymizelé. Znalci však dospěli k závěru, že obviněný uvedenou reakci nemohl předem předvídat nebo předpokládat, protože o ní nevěděl. Vyloučili přitom i možnost opilosti prosté. Na takto vymezeném podkladě poté vyšetřovatel učinil závěr, že obviněný R. Č. nebyl v době činu pro nepřičetnost trestně odpovědný.

Proti tomuto usnesení vyšetřovatele podala Ministryně spravedlnosti stížnost pro porušení zákona, přičemž tak činila v neprospěch obviněného R. Č. Vytkla v ní zejména skutečnost, že napadeným rozhodnutím a v řízení, které mu předcházelo,

²⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 2. 1998, sp. zn. 5 Tz 1/98

došlo k porušení zákona ve prospěch obviněného. Poukazovala přitom na nedostatek shromážděných důkazů (např.: podle ní měly být provedeny všechny dostupné důkazy o chování obviněného před činem a po činu a rozpory mezi výpověďmi svědků ohledně chování obviněného měly být předmětem konfrontace). Zpochybnila i správnost závěrů znaleckého posudku z oboru psychiatrie o nepřičetnosti obviněného. Uvedla, že patologická opilost mohla v první fázi obviněného absentovat (resp. nejsou žádné důkazy, které by její existenci potvrdily). Apelovala proto na doplnění znaleckého posudku z oboru psychiatrie.

Nejvyšší soud ČR poté přezkoumal správnost výroku napadeného rozhodnutí a i řízení, které mu předcházelo. Dospěl k závěru, že zákon byl porušen ve prospěch obviněného R. Č. v těch směrech, které uvádí Ministryně spravedlnosti ve stížnosti pro porušení zákona. Vyšetřovatel totiž hodnotil opatřené důkazy pouze ve prospěch obviněného a na základě neúplných skutkových zjištění učinil závěr, že obviněný nebyl v době činu pro nepřičetnost trestně odpovědný. Další nedostatek spatřuje v neprovedení důkazů ohledně skutečnosti, zda obviněný o takové dispozici věděl a mohl ji předpokládat. Pokud by tomu totiž tak bylo, nezbavovala by ho trestní odpovědnosti ani patologická opilost. **Z takového důvodu je existence, forma a obsah zavinění obviněného k této skutečnosti rozhodující pro posouzení, zda obviněný odpovídá za trestný čin spáchaný v opilosti v plném rozsahu nebo v rozsahu podle § 201a odst. 1 tr. zák. nebo zda je beztrestný.** K pochybení došlo také ve znaleckém posudku z oboru psychiatrie, jelikož v něm znalci učinili závěr o vyloučení rozpoznávacích a ovládacích schopností pouze na podkladě vlastních úvah o výši hladiny alkoholu v krvi obviněného. Takový údaj však měl být předmětem zkoumání znalce z odvětví soudního lékařství. Nejvyšší soud ČR proto dospěl k závěru, že napadeným usnesením vyšetřovatele byl ve prospěch obviněného R. Č. zákon porušen. Vyšetřovatel totiž nezjistil skutkový stav v potřebném rozsahu, opatřené důkazy nesprávně vyhodnotil a nebyly splněny ani zákonné předpoklady pro zastavení trestního stíhání z důvodu nepřičetnosti obviněného. Nejvyšší soud ČR tak napadené usnesení vyšetřovatele zrušil a přikázal mu, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.²⁸⁶

²⁸⁶ Ibidem

Z hlediska trestní odpovědnosti pachatele za trestný čin opilství přitom musí být vždy posuzován duševní stav pachatele před aplikací návykové látky (může být přičetný, zmenšeně přičetný nebo nepřičetný) a vliv aplikace návykové látky na přičetnost takového pachatele (zda přičetným zůstal, došlo u něj ke zmenšené přičetnosti nebo se stal nepřičetným).²⁸⁷ Proto považují za důležité zmínit i následující usnesení Nejvyššího soudu ČR vztahující se k takové problematice.

Pokud je totiž pachatel nepřičetný již při přivádění se do stavu nepřičetnosti, je jeho trestní odpovědnost za trestný čin opilství vyloučena. Dokládá to zejména usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 01. 2008, sp. zn. 11 Tdo 1482/2007, ve kterém Nejvyšší soud ČR dospěl k následujícímu závěru: „*Trestní odpovědnost pachatele je totiž i u trestného činu opilství podle § 201a tr. zák. vázána na existenci jeho zavinění, a to ve vztahu k intoxikaci, jež u něj způsobila nepřičetnost. Jinými slovy nemůže-li pachatel ovládnout nutkání požití alkoholické nápoje (např. právě pro konečnou fázi závislosti na alkoholu) a neovládá tak ani to, zda se přivede požitím alkoholických nápojů do stavu nepřičetnosti, v němž se dopustí jednání, které má jinak znaky trestného činu, nelze jej podle názoru Nejvyššího soudu učinit vůbec trestně odpovědným, neboť je jeho trestnost vyloučena právě pro nepřičetnost.*“²⁸⁸

Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 2 byl obviněný V. H. uznán vinným trestným činem opilství podle § 201a tr. zák., za který byl odsouzen k trestu odnětí svobody v délce trvání tří let. Výkon tohoto trestu mu byl však podmíněně odložen na zkušební dobu v délce tří let za současného vyslovení dohledu. Výše uvedeného trestného činu se obviněný dopustil tím, že se požitím alkoholických nápojů přivedl do stavu nepřičetnosti, v němž fyzicky napadl K.M., kterého udeřil kovovým koncem sekyrky, poté ho začal kopat do těla a do hlavy, čímž mu způsobil dvě tržné rány na hlavě v temenní krajině délky 3 cm. Proti citovanému rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 podal obviněný odvolání, které Městský soud v Praze zamítl. Proti usnesení odvolacího soudu poté podal obviněný prostřednictvím svého obhájce dovolání. Odkázal v něm zejména na skutečnost, že proti němu bylo vedeno trestní stíhání, ačkoli bylo pro jeho nepřičetnost nepřijatelné. Obviněný totiž uvedl, že se prakticky nepřetržitě oddává popíjení alkoholu, tudíž v době, ve které

²⁸⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 218

²⁸⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 01. 2008, sp. zn. 11 Tdo 1482/2007

došlo k jeho zadržení u něj pravděpodobně mohl doznívat stav opilosti a projevíly se tak první abstinenční příznaky. Z takového důvodu proto nebyl schopen následky uvedeného jednání rozlišit. Obviněný dále sdělil, že se výše uvedeného trestného činu po subjektivní stránce nedopustil, jelikož není ani schopen ovládnout první napití. Podle něj může být tedy dovozen závěr o jeho nepřičetnosti a trestní neodpovědnosti.

Nejvyšší státní zástupce namítal, že nepřičetnost spáchání trestného činu je irelevantní, jelikož netrpěl ani netrpí duševní poruchou. Navíc byl obviněný stíhán pro skutek, u něhož právní kvalifikace stav nepřičetnosti přímo vyžaduje. Z toho důvodu navrhl, aby Nejvyšší soud ČR obviněným podané odvolání odmítl.

Nejvyšší soud ČR apeloval na skutečnost, aby se při věcném posouzení námitek obviněného odvolací soud pečlivě zabýval jeho zaviněním ve vztahu ke spáchanému trestnému činu opilství, resp. k jeho vztahu k intoxikaci, která byla důvodem nepřičetnosti obviněného. Z vypracovaného znaleckého posudku znalcem psychiatrem však vyplynulo, že obviněný je alkoholikem v tzv. terminální fázi alkoholismu a není tudíž schopen se zdržet požívání alkoholu, jelikož neovládá ani první napití. **Vyvstává otázka, zda je obviněný vůbec schopen odolat požívání alkoholických nápojů či nikoli je přitom rozhodná pro posouzení, zda se do stavu nepřičetnosti přivedl zaviněným požitím alkoholických nápojů či nikoli.** Nejvyšší soud ČR proto napadené rozhodnutí odvolacího soudu, jakož i další rozhodnutí na zrušené rozhodnutí obsahově navazující zrušil a přikázal Městskému soudu v Praze, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.²⁸⁹

²⁸⁹ Ibidem

9 Komparace se zahraniční právní úpravou

V kontinentálním právním systému je za stěžejní pramen práva považován normativní právní akt. Tím může být například zákon, který je hlavním pramenem (nejen) trestního práva. K takto vymezenému právnímu systému se poté hlásí mimo České republiky i Spolková republika Německo, Rakouská republika nebo také Švýcarská konfederace.²⁹⁰

Trestný čin opilství dle § 360 odst. 1 TZ má svůj původ v germánských státech, kde se výchozím pro jeho pojetí stala koncepce tzv. „Rauschdeliktu“. Vzhledem uvedenému považují za důležité v následující kapitole zmínit současnou právní úpravu trestného činu opilství ve Spolkové republice Německa, Rakouské republice a Švýcarské konfederaci. Neopomenou uvést ani jejich vzájemnou komparaci a srovnání právní úpravy trestného činu opilství v českém trestním zákoníku.²⁹¹

9.1 Spolková republika Německo

Trestní zákoník Spolkové republiky Německa z roku 1871²⁹² vymezuje trestný čin opilství²⁹³ v jeho zvláštní části, konkrétně poté ve dvacátém osmém oddíle nazvaném *Gemeingefährliche Straftaten* v překladu *Obecně nebezpečné trestné činy*, a to pod ustanovením § 323a s názvem *Úplné opojení* neboli *Vollrausch* následovně:²⁹⁴

„§ 323a

Vollrausch

(1) Wer sich vorsätzlich oder fahrlässig durch alkoholische Getränke oder andere berauschende Mittel in einen Rausch versetzt, wird mit Freiheitsstrafe bis zu fünf

²⁹⁰ LANGER, Petr. *Trestný čin opilství (dokončení, 1. část viz. č. 2/2005)* [online]. Bulletin advokacie, 2005, č. 3, s. 28 – 33 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgvpweyk7gnpxgxzsha&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search-facets#>

²⁹¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 929

²⁹² Strafgesetzbuch BGBI. I S. 3322

²⁹³ Jehož právní úprava byla do německého trestního zákona zařazena v roce 1933 – k tomu viz LANGER, Petr. *Trestný čin opilství (dokončení, 1. část viz. č. 2/2005)* [online]. Bulletin advokacie, 2005, č. 3, s. 28 – 33 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgvpweyk7gnpxgxzsha&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search-facets#>

²⁹⁴ Strafgesetzbuch: In der Fassung der Bekanntmachung vom 13.11.1998 (BGBI. I S. 3322) zuletzt geändert durch Gesetz vom 04.12.2022 (BGBI. I S. 2146) m.W.v. 09.12.2022. *Dejure.org* [online]. [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://dejure.org/gesetze/StGB/323a.html>

Jahren oder mit Geldstrafe bestraft, wenn er in diesem Zustand eine rechtswidrige Tat begeht und ihretwegen nicht bestraft werden kann, weil er infolge des Rausches schuldunfähig war oder weil dies nicht auszuschließen ist.

(2) Die Strafe darf nicht schwerer sein als die Strafe, die für die im Rausch begangene Tat angedroht ist.

(3) Die Tat wird nur auf Antrag, mit Ermächtigung oder auf Strafverlangen verfolgt, wenn die Rauschtat nur auf Antrag, mit Ermächtigung oder auf Strafverlangen verfolgt werden könnte. ²⁹⁵

V českém překladu má poté následující znění:

„§ 323a

Úplné opojení

(1) Kdo se úmyslně nebo z nedbalosti přivede alkoholickými nápoji nebo jinými omamnými látkami do opojení, trestá se trestem odnětí svobody až na pět let nebo peněžitým trestem, jestliže v tomto stavu spáchá protiprávní čin a nemůže být potrestán pro tento čin, protože v důsledku opojení byl nezpůsobilý k vině nebo že tuto nezpůsobilost nelze vyloučit.

(2) Trest nesmí být těžší než trest, kterým se hrozí za čin spáchaný v opojení.

(3) Čin se stíhá pouze na návrh, na zmocnění nebo na žádost o trestní stíhání, jestliže se čin spáchaný v opojení stíhá pouze na návrh, na zmocnění nebo na žádost o trestní stíhání. ²⁹⁶

Z uvedeného ustanovení lze dovodit, že český trestní zákoník ve vztahu k trestnému činu opilství obsahuje některé shodné rysy s německým. Dle něj je např. také možné, aby se pachatel přivedl do stavu nepřičetnosti v nedbalostní či v úmyslné formě. Shodný znak s českým trestním zákoníkem dále spatřuji ve druhém odstavci tohoto ustanovení, jelikož tento také (stejně jako český trestní zákoník ve

²⁹⁵ Ibidem

²⁹⁶ KRUK, Jiří. Trestní zákoník Spolkové Republiky Německo. *Beck-online* [právní informační systém]. Praha: C. H. Beck, 2014, 01. 01. 2014 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpxe4byfzygmmzsgnqq#>

svém prvním odstavci za středníkem) zakotvuje, že uložený trest za trestný čin opilství nesmí být přísnější než ten, který je stanoven u spáchaného kvazideliktu.²⁹⁷ Shoda dále panuje v tom, že trestný čin opilství se vztahuje pouze na nepřičetného pachatele, nikoli na pachatele, který byl v době činu zmenšeně přičetný.²⁹⁸

Zatímco ale pojem opilství není zcela odpovídající název pro skutkovou podstatu trestného činu opilství v českém trestním zákoníku, německý zákonodárce byl v tomto ohledu přesnější. Termín *Vollrausch* totiž zahrnuje nejen stav opojení, ale i stav vylučující přičetnost.²⁹⁹ Německý trestní zákoník oproti tomu českému však stanoví termín “alkoholické nápoje nebo jiné omamné látky” zatímco český zákonodárce uvádí termín “návyková látka”, který zahrnuje, jak již víme,³⁰⁰ kromě alkoholu, omamných látek, také látky psychotropní a ostatní. Český trestní zákoník je navíc ve svém ustanovení § 360 odst. 1 TZ konkrétnější, neboť stanoví požití či aplikaci takové návykové látky.³⁰¹ Značný rozdíl lze také spatřovat v uložení trestu za tento trestný čin. Německý trestní zákoník je značně benevolentnější, když stanoví uložení trestu odnětí svobody až na pět let nebo alternativně peněžité trest. Český trestní zákoník oproti tomu stanoví trest odnětí svobody v délce trvání od tří do deseti let, čímž vymezuje oproti tomu německému také dolní hranici. Výslovně však ve svém ustanovení alternativní trest nepřipouští, to však neznamená, že nemůže být uložen.³⁰² Další rozdíl oproti českému trestnímu zákoníku lze nalézt v případech známých jako *actio libera in causa*. Ty jsou v našem trestním zákoníku zakotveny v § 360 odst. 2 TZ. Německé právo však tuto problematiku vůbec neupravuje.³⁰³

²⁹⁷ LANGER, Petr. *Trestný čin opilství (dokončení, 1. část viz. č. 2/2005)* [online]. Bulletin advokacie, 2005, č. 3, s. 28 – 33 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgvpweyk7gnpxgxzsha&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search-facets#>

²⁹⁸ Ibidem

²⁹⁹ Ibidem

³⁰⁰ Pojem je vymezen v kapitole č. 3.2 s názvem *Návyková látka*.

³⁰¹ KRUK, Jiří. Trestní zákoník Spolkové Republiky Německo. *Beck-online* [právní informační systém]. Praha: C. H. Beck, 2014, 01. 01. 2014 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpxe4byfzygmmzsgnqq#>

³⁰² K tomu viz kapitola č. 6.1 s názvem *Tresty*.

³⁰³ LANGER, Petr. *Trestný čin opilství (dokončení, 1. část viz. č. 2/2005)* [online]. Bulletin advokacie, 2005, č. 3, s. 28 – 33 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgvpweyk7gnpxgxzsha&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search-facets#>

Ve třetím odstavci daného ustanovení ještě zákonodárce poukazuje na to, že pachatele lze v případě trestného činu *Úplného opojení* stíhat jen na návrh, na zmocnění či na žádost s trestním stíháním, a to za podmínky, pokud se tak stíhá i čin, který pachatel spáchal v opojení.³⁰⁴³⁰⁵

9.2 Rakouská republika

Trestný čin opilství je v rakouském trestním zákoníku z roku 1974³⁰⁶ stanoven v jeho zvláštní části, konkrétně poté ve dvacátém oddílu s názvem *Strafbare Handlungen gegen den öffentlichen Frieden* v překladu *Trestná jednání proti veřejnému klidu*, a to pod ustanovením § 287 s názvem *Begehung einer mit Strafe bedrohten Handlung im Zustand voller Berauschung* neboli *Spáchání jednání ohroženého trestem ve stavu úplného opojení* následujícím způsobem:³⁰⁷

„§ 287

***Begehung einer mit Strafe bedrohten Handlung im Zustand voller
Berauschung***

(1) Wer sich, wenn auch nur fahrlässig, durch den Genuß von Alkohol oder den Gebrauch eines anderen berauschenden Mittels in einen die Zurechnungsfähigkeit ausschließenden Rausch versetzt, ist, wenn er im Rausch eine Handlung begeht, die ihm außer diesem Zustand als Verbrechen oder Vergehen zugerechnet würde, mit Freiheitsstrafe bis zu drei Jahren zu bestrafen. Die Strafe darf jedoch nach Art und Maß nicht strenger sein, als sie das Gesetz für die im Rausch begangene Tat androht.

³⁰⁴ Tento institut odpovídá v českém trestním právu procesním ustanovení § 163 odst. 1 TŘ, ve kterém jsou taxativně vyčtené trestné činy, u kterých lze trestní stíhání zahájit nebo v již zahájeném trestním stíhání pokračovat pouze se souhlasem poškozeného. Jedním z uvedených trestných činů je právě i trestný čin opilství dle § 360 TZ, a to za podmínky, pokud jinak vykazuje znaky skutkové podstaty některého z činů uvedených v § 163 odst. 1 TŘ – k tomu viz § 163 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

³⁰⁵ KRUK, Jiří. Trestní zákoník Spolkové Republiky Německo. *Beck-online* [právní informační systém]. Praha: C. H. Beck, 2014, 01. 01. 2014 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpxe4byfzygmmzsgnqq#>

³⁰⁶ Strafgesetzbuch 60/1974 BGBl.

³⁰⁷ Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Strafgesetzbuch, Fassung vom 17.02.2023. *Ris.bka.gv.at* [online]. [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296>

(2) *Der Täter ist nur auf Verlangen oder mit Ermächtigung zu verfolgen, wenn die im Rausch begangene mit Strafe bedrohte Handlung nur auf Verlangen, auf Antrag oder mit Ermächtigung zu verfolgen ist.*³⁰⁸

V českém překladu poté zní následovně:

„§ 287

Spáchání jednání ohroženého trestem ve stavu úplného opojení

(1) *Kdo se, i když jen z nedbalosti, přivede požitím alkoholu nebo užitím jiného omamného prostředku do opojení vylučujícího přičetnost, trestá se, jestliže spáchá v opojení jednání, které by mu bylo, nebýt tohoto stavu, kladeno za vinu jako zločin nebo přečin, trestem odnětí svobody až na tři léta nebo peněžitým trestem do 360 denních sazeb. Trest ale nesmí být podle druhu a výměry přísnější, než kterým zákon hrozí za čin spáchaný v opojení.*

(2) *Pachatel se stíhá jen na žádost nebo na zmocnění, stíhá-li se jednání spáchané v opojení, které je ohroženo trestem, pouze na žádost, na návrh nebo na zmocnění.*³⁰⁹

Stejně jako český trestní zákoník, tak i ten rakouský připouští nedbalostní i úmyslné přivedení se do stavu nepřičetnosti. Rakouský trestní zákoník se shoduje s tím německým ve vymezení termínu „alkoholu či jiné omamné látky“. Trestný čin opilství v rakouském trestním zákoníku se přitom trestá jako zločin nebo přečin³¹⁰ trestem odnětím svobody až na tři léta. Oproti německému trestnímu zákoníku tak snižuje trestní sazbu trestu odnětí svobody o dva roky. Připouští ale také uložení peněžitého trestu, a to konkrétně do 360 denních sazeb. Stejně jako je tomu tak i u českého a německého trestního zákoníku, tak i zde zákonodárce uvádí, že uložený trest nesmí být ale přísnější než ten, který by pachateli hrozil za čin spáchaný v nepřičetnosti. Obdobně jako je tomu i u německé právní úpravy, tak i

³⁰⁸ Ibidem

³⁰⁹ KRUK, Jiří. *Trestní zákoník Rakouska – Spolkový zákon z 23. 01. 1974, ve znění novely č. 134/2013* [právní informační systém]. Praha: C. H. Beck, 2014, 01. 01. 2014 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpxe4brgaxhazrsha3q#>

³¹⁰ Oproti tomu v českém trestním zákoníku může být dokonce i zvlášť závažným zločinem, a to v důsledku zvýšení horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody na deset let.

rakouský trestní zákoník ve druhém odstavci daného ustanovení připouští speciální institut stíhání pachatele pouze na jeho žádost či zmocnění.³¹¹

9.3 Švýcarská konfederace

Švýcarský trestní zákoník³¹² poté upravuje trestný čin opilství ve zvláštním ustanovení, konkrétně ve dvanáctém titulu nazvaném *Verbrechen und Vergehen gegen den öffentlichen Frieden* neboli *Zločiny a přečiny proti veřejnému klidu*, a to konkrétně ve čl. 263 s názvem *Verübung einer Tat in selbstverschuldeter Unzurechnungsfähigkeit* v překladu též *Spáchání činu ve stavu nepřičetnosti zaviněné samotným pachatelem* v následujícím znění.³¹³

„Art. 263

Verübung einer Tat in selbstverschuldeter Unzurechnungsfähigkeit

Verübung einer Tat in selbstverschuldeter Unzurechnungsfähigkeit

(1) *Wer infolge selbstverschuldeter Trunkenheit oder Betäubung unzurechnungsfähig ist und in diesem Zustand eine als Verbrechen oder Vergehen bedrohte Tat verübt, wird mit Geldstrafe bestraft.*

(2) *Hat der Täter in diesem selbstverschuldeten Zustand ein mit Freiheitsstrafe als einzige Strafe bedrohtes Verbrechen begangen, so ist die Strafe Freiheitsstrafe bis zu drei Jahren oder Geldstrafe.*³¹⁴

Český překlad zní následovně:

„Článek 263

Spáchání činu ve stavu nepřičetnosti zaviněné samotným pachatelem

(1) *Kdo v důsledku jím zaviněné opilosti nebo omámení je nepřičetný a v tomto stavu spáchá čin, který se trestá jako zločin nebo přečin, trestá se peněžitým trestem až do 180 denních sazeb.*

³¹¹ KRUK, Jiří. *Trestní zákoník Rakouska – Spolkový zákon z 23. 01. 1974, ve znění novely č. 134/2013* [právní informační systém]. Praha: C. H. Beck, 2014, 01. 01. 2014 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpxe4brgaxhazrsha3q#>

³¹² Schweizerisches Strafgesetzbuch 311.0.

³¹³ Strafgesetzbuch (StGB): Art. 263 StGB vom 2023. *Swissrights.ch* [online]. [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.swissrights.ch/gesetz/Artikel-263-StGB-2023-DE.php>

³¹⁴ Ibidem

*(2) Spáchal-li pachatel v tomto stavu, který si přivodil vlastním zaviněním zločin, který se trestá trestem odnětím svobody jako jediným trestem, pak je trestem trest odnětí svobody až na tři léta nebo peněžitý trest.*³¹⁵

Švýcarský trestní zákoník upravuje trestný čin opilství jednodušší formou, dle mého názoru však mnohem výstižnější a srozumitelnější. Dle něj je potrestán pachatel tehdy, pokud se zaviněně přivede do stavu nepřičetnosti, ve kterém spáchá čin trestaný jako zločin nebo přečin. Trest obsažený ve švýcarském trestním zákoníku za toto protiprávní jednání je přitom nejmírnější ze všech ostatních uvedených právních řádů, neboť jím je „pouze“ peněžitý trest do 180 denních sazeb.

Druhý odstavec daného ustanovení obsahuje možnost uložení přísnějšího trestu pro pachatele, který v zaviněném nepřičetném stavu spáchá zločin. Ten je však přípustný trestat pouze trestem odnětím svobody. V takovém případě mu může být uložen trest odnětí svobody až na tři léta nebo peněžitý trest.³¹⁶

³¹⁵ KRUK, Jiří. Švýcarský trestní zákoník. *Beck-online* [právní informační systém]. Praha: C. H. Beck, 2014, 01. 01. 2014 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpxe4brgexgi2bsl5sgsmjs>

³¹⁶ KRUK, Jiří. Švýcarský trestní zákoník. *Beck-online* [právní informační systém]. Praha: C. H. Beck, 2014, 01. 01. 2014 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpxe4brgexgi2bsl5sgsmjs>

10 Závěr

Nejčastěji vytýkaným nedostatkem ohledně právní úpravy trestného činu opilství v ustanovení § 360 TZ je jeho výše trestní sazby stanovené za trest odnětí svobody. Podrobněji se této problematice věnuji v kapitole č. 6.1 s názvem *Tresty*. Touto cestou bych však chtěla upozornit i na další mezery, které právní úprava *de lege lata* trestného činu opilství obsahuje a navrhnout jejich případná řešení v rámci úvah *de lege ferenda*.

Dalším problémem spočívá již v samotném názvu. Označení *opilství* je totiž zavádějící, jelikož v povědomí každého člověka evokuje přivedení se do stavu nepřičetnosti pouze vlivem alkoholu, nikoli užitím jiné návykové látky, k čemuž v praxi běžně dochází.³¹⁷ Ztotožňuji se proto s názorem Císařové a Vanduchové, které navrhuje název *Porušení chráněného zájmu v nepřičetnosti pod vlivem návykové látky*.³¹⁸ Langer poté přišel ještě s o něco dokonalejší formulací vymezenou následujícím způsobem: *Porušení chráněného zájmu v zaviněné nepřičetnosti*.³¹⁹ Uvedené názvy jsou totiž odpovídající dané skutkové podstatě. Současný název odpovídá spíše trestání za pouhou prostou opilost, jelikož v něm stav nepřičetnosti vůbec zmíněn není.³²⁰

Zásadní problém však spatřuji ve skutečnosti, že současná právní úprava (oproti té předcházející) již formulaci “*nebo jinak přivede*” neobsahuje. Na první pohled by se mohlo zdát, že se její vypuštění jeví jako nepodstatné, avšak opak je pravdou. Ztotožňuji se proto s názorem Ščerby, který uvádí, že taková formulace zahrnuje i situace, ve kterých je připuštěno přivedení se do stavu nepřičetnosti například tehdy, kdy pachatel neužívá předepsané léky.³²¹

³¹⁷ LANGER, Petr. *Trestný čin opilství (dokončení, 1. část viz. č. 2/2005)* [online]. Bulletin advokacie, 2005, č. 3, s. 28 – 33 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgvpweyk7gnpxgxzsha&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search-facets#>

³¹⁸ ČISAŘOVÁ, Dagmar a Marie VANDUCHOVÁ. *Nepřičetný pachatel: (aktuální praktické i teoretické problémy trestního práva a trestního řízení v ČR v souvislosti s posuzováním nepřičetnosti: srovnávací studie)*. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky, s. 40

³¹⁹ LANGER, Petr. *Trestný čin opilství (dokončení, 1. část viz. č. 2/2005)* [online]. Bulletin advokacie, 2005, č. 3, s. 28 – 33 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgvpweyk7gnpxgxzsha&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search-facets#>

³²⁰ LANGER, Petr. *Trestný čin opilství (2. část)*, Bulletin advokacie, svazek č. 3/2005, str. 28

³²¹ ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8, s. 2997
Podrobněji je tato problematika rozebrána v kapitole číslo 2.6.

K obdobnému stavu, který by mohl vést ke ztrátě schopností ovládacích nebo rozpoznávacích by mohl být dle Teryngela např.: dlouhý stoj na hlavě.³²² Vanduchová dále uvádí příklad, ve kterém došlo k dopravní nehodě pod vlivem epileptického záchvatu způsobeného střídáním světla a stínu.³²³ Některé uvedené situace jsou příliš vykonstruované a stěží představitelné, avšak výše uvedený případ Šcerbou je dle mého názoru snadno představitelný. Trestní odpovědnost za trestný čin opilství však v tomto případě v důsledku vypuštění takové formulace nevzniká.³²⁴ V právní nauce se lze však setkat i s názorem, že mohlo dojít i k tzv. legislativnímu omylu.³²⁵ S tím se však ztotožnit nemohu, jelikož se dle mého názoru jedná o pouhé spekulace, které nejsou ničím podloženy.

Z terminologického hlediska není ani správně vymezen pojem „návyková látka“ dle § 130 TZ. Jedná se o pojem neurčitý a uvedený taxativní výčet navíc zahrnuje i látky, které ve skutečnosti návyk nevyvolávají.³²⁶ Kromě toho je ještě pojem návykové látky odlišně vymezen nejen v zákoně č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek³²⁷ ale také v zákoně č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů.³²⁸ *De lege ferenda* proto navrhuji pro větší srozumitelnost uvedený pojem sjednotit.

³²² TERYNGEL, Jiří. *Návrat k „Rauschdeliktu“* [online]. Justičná revue č. 3/1992, str. 26 a násl. [cit. 2023-02-28].

³²³ CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Marie VANDUCHOVÁ. *Nepříčetný pachatel: (aktuální praktické i teoretické problémy trestního práva a trestního řízení v ČR v souvislosti s posuzováním nepřičetnosti: srovnávací studie)*. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky, s. 40

³²⁴ LANGER, Petr. *Trestný čin opilství (dokončení, 1. část viz. č. 2/2005)* [online]. Bulletin advokacie, 2005, č. 3, s. 28 – 33 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgvpweyk7gnpxgxzsha&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search-facets#>

³²⁵ Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon totiž vymezuje trestný čin opilství v § 186 následovně: „*Kdo se požitím alkoholického nápoje nebo jinak přivede*“. Uvedenou formulací „*nebo jinak přivede*“ se zpravidla myslí situace, ve kterých si pachatel stav nepřičetnosti mohl navodit nejen požitím alkoholického nápoje, ale i vlivem jiné návykové látky. Zákon č. 557/1991 Sb., trestní zákon poté formuluje opilství v § 201a následovně: „*Kdo se požitím nebo aplikací návykové látky nebo jinak přivede*“. V tomto případě však formulací „*nebo jinak přivede*“ myslel zákonodárce i přivedení se do stavu nepřičetnosti za výše uvedených situací Teryngelem, Vanduchovou a Šcerbou – k tomu bližze viz LANGER, Petr. *Trestný čin opilství (dokončení, 1. část viz. č. 2/2005)* [online]. Bulletin advokacie, 2005, č. 3, s. 28 – 33 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgvpweyk7gnpxgxzsha&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search-facets#>

³²⁶ Jelínek Jiří a kolektiv autorů, *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 8. vydání, Leges, 01.04.2020 [cit. 24.07.2022] Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®)

³²⁷ § 2 písm. a) zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek

³²⁸ § 2 odst. 1, písm. a) zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů

Dále by bylo vhodné vzít v potaz i skutečnost, že k zaviněné nepřičetnosti, kterou si pachatel přivodil vlivem návykové látky, se dle § 360 TZ přihlíží, ale ke zmenšené přičetnosti, kterou si dospělí pachatelé přivodili vlivem návykové látky za podmínek uvedených v § 47 odst. 1 TZ přihlíženo není.³²⁹

Naopak pozitivně lze hodnotit právní úpravu *actio libera in causa dolosa a culposa*, jelikož ji např.: trestní zákon Spolkové republiky Německa vůbec neřeší a jedná se tak o pouhou teoretickou konstrukci. O těchto případech se však v trestním zákoníku hovoří spíše v souvislosti s nepřičetností, proto by bylo vhodnější, aby byla (stejně jako nepřičetnost) zařazena v obecné části trestního zákoníku.³³⁰

Trestné činy jsou ve zvláštní části trestního zákoníku zákonodárcem vymezeny podle druhového objektu.³³¹ S ohledem na vymezený primární objekt trestného činu opilství uvedený v kapitole č. 4.3 lze tedy kladně hodnotit i zařazení takového trestného činu do jeho X. Hlavy s názvem *Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných*.³³²

V úvodu této diplomové práce byly stanoveny následující cíle:

- přiblížit již tak složitou problematiku trestného činu opilství dle § 360 TZ a podat o ní logicky strukturovaný, podrobný, avšak srozumitelný výklad, a to včetně přesahu do trestního práva procesního,
- dále zhodnotit právní úpravu trestného činu opilství *de lege lata*, uvést případné návrhy *de lege ferenda*, jakož i komparaci uvedeného trestného činu se zahraniční právní úpravou a
- v neposlední řadě se také zaměřit na otázku, zda je právní úprava trestného činu opilství v ustanovení § 360 TZ dostatečná či nikoli.

Domnívám se, že první dva cíle této diplomové práce byly naplněny již jejím vypracováním. V souvislosti s otázkou obsaženou ve třetím bodě nezbývá než

³²⁹ LANGER, Petr. *Trestný čin opilství (dokončení, 1. část viz. č. 2/2005)* [online]. Bulletin advokacie, 2005, č. 3, s. 28 – 33 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgvpweyk7gnpxgzsha&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search-facets#>

³³⁰ Ibidem

³³¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0, s. 177

³³² Viz Hlava X. zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

v závěru shrnout, že právní úprava trestného činu opilství v ustanovení § 360 TZ dle mého názoru trpí ještě vadami a je přitom s podivem, proč k některým navrhovaným změnám nedošlo již dříve.

11 Cizojazyčné resumé

The diploma thesis deals with the crime of drunkenness according to § 360 of the Criminal Code. It is systematically divided into eight parts.

The first chapter is focused on the legal regulation of the crime of drunkenness in historical criminal laws.

The second chapter defines basic concepts such as: criminal act, addictive substance, sanity, otherwise criminal act and culpability. They are important for understanding the crime of drunkenness according to § 360 of the Criminal Code.

The third chapter contains the facts of the crime of drunkenness. It includes subject, subjective side, object, objective side.

The fourth chapter deals with the issue of *Actio libera in causa culposa* and *Actio libera in causa dolosa*.

The fifth chapter contains criminal sanctions for the crime of drunkenness, which are punishments and protective measures. It also contains statistical overviews.

The sixth chapter deals in detail with the issue of providing the crime of drunkenness. It includes the detection of the presence of alcohol and other addictive substances in the human body and a toxicological examination. An expert opinion from the field of psychiatry is also defined.

In the seventh chapter, two important decisions of the Supreme Court of the Czech Republic related to the crime of drunkenness are discussed.

The eighth chapter deals with the comparison of the crime of drunkenness in the legal system of the Federal Republic of Germany, the Republic of Austria and the Swiss Confederation.

The aim of the thesis is to explain the complex crime of drunkenness in the comprehensible manner. Furthermore, to evaluate the legal regulation of the mentioned crime *de lege lata*, to state proposals *de lege ferenda* and to compare this crime with foreign legal regulation. The last aim of the thesis is to find an answer to the question whether the legal regulation of the crime of drunkenness in § 360 of the Criminal Code is sufficient or not.

12 Seznam použité literatury

12.1 Učebnice a monografie

1. BORČEVSKÝ, Pavel. *Trestní právo hmotné v otázkách a odpovědích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021. ISBN 978-80-7380-866-2.
2. CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Marie VANDUCHOVÁ. *Nepříčetný pachatel: (aktuální praktické i teoretické problémy trestního práva a trestního řízení v ČR v souvislosti s posuzováním nepřičetnosti: srovnávací studie)*. Praha: Institut pro další vzdělávání soudců a státních zástupců, 1995. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky.
3. HRUBÁ SMRŽOVÁ, Petra, Vilém KNOLL a Alena RUNDOVÁ. *Mezníky českých právních dějin*. 3., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-251-6.
4. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 8. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2022. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-576-0.
5. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní: podle stavu k 1.1. 2022*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2021. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-550-0.
6. KUKLÍK, Jan. *Vývoj československého práva 1945-1989*. Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-741-6.
7. KVAPILOVÁ, Helena a Michal DOGOŠI. *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-059-8.
8. MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 978-80-87212-39-4.
9. NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4.
10. Raboch, J., Zvolský, P. a kol. *Psychiatrie*. 1. vyd. Praha: 2001.
11. SPENDEL, G. § 323a StGB – *Strafgesetzbuch: Leipziger Kommentar (Großkommentar)*. (Red. Jähnke, B., Laufhütte, H.W., Odersky, W.)

11. Auflage. 22. Lieferung. Berlin, New York: Walter de Gruyter, 1996, s. 47-50
12. ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Lukáš BOHUSLAV, Oto NOVOTNÝ, Jiří HERCZEG a Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní právo hmotné*. 9., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7598-764-8.
13. VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-257-8.

12.2 Právní předpisy

1. Nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek
2. Vyhláška č. 47/1965 Sb., o Jednotné Úmluvě o omamných látkách
3. Vyhláška č. 503/2020 Sb., o výkonu znalecké činnosti
4. Vyhláška č. 504/2020 Sb., o znalečném
5. Vyhláška č. 505/2020 Sb., kterou se stanoví seznam znaleckých odvětví jednotlivých znaleckých oborů, jiná osvědčení o odborné způsobilosti, osvědčení vydaná profesními komorami a specializační studia pro obory a odvětví
6. Vyhláška č. 62/1989 Sb., o Úmluvě o psychotropních látkách
7. Zákon č. 117/1852 ř.z., o zločinech, přečinech a přestupcích
8. Zákon č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů
9. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
10. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
11. Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách
12. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
13. Zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech
14. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
15. Zákon č. 557/1991 Sb., trestní zákon

16. Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek
17. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

12.3 Internetové zdroje

12.3.1 Právní informační systémy

1. Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. *Beck-online* [právní informační systém]. Praha: C. H. Beck, 2007, 19. 12. 2007 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=oz5f6mrqga4v6nbql5shu&rowIndex=0>
2. Jelínek Jiří a kolektiv autorů, Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. 8. vydání, Leges, 01.04.2020 [cit. 24.07.2022] Převzato z CODEXIS®, doplňku LIBERIS®)
3. KRUK, Jiří. Švýcarský trestní zákoník. *Beck-online* [právní informační systém]. Praha: C. H. Beck, 2014, 01. 01. 2014 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpxe4brgexgi2bsl5sgsmjs>
4. KRUK, Jiří. Trestní zákoník Spolkové Republiky Německo. *Beck-online* [právní informační systém]. Praha: C. H. Beck, 2014, 01. 01. 2014 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpxe4byfzygmmzsgnqq#>
5. KRUK, Jiří. *Trestní zákoník Rakouska – Spolkový zákon z 23. 01. 1974, ve znění novely č. 134/2013* [právní informační systém]. Praha: C. H. Beck, 2014, 01. 01. 2014 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpxe4brgaxhazrsha3q#>

12.3.2 Články

1. Co odhalí toxikologické vyšetření a jak probíhá. *Spektrumzdravi.cz* [online]. 27. 02. 2017 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://www.spektrumzdravi.cz/dobry-kontakt/dobry-kontakt-laboratorni-sluzby-co-odhali-toxikologicke-vysetreni-a-jak-probiha>
2. K tomu také VÁLKOVÁ, Hana. Z psychiatrických léčeben budou nemocnice. Zmizí doléčování, varuje lékař. *Idnes.cz* [online]. 14. 3. 2013 [cit. 2023-02-14]. Dostupné z:

https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/psychiatricke-lecebny-zmeni-nazvy-budou-z-nich-nemocnice.A130314_151932_domaci_hv

3. NOVÁKOVÁ, Eva. Detekce abúzu drog v toxikologické laboratoři. *Zdravi.euro.cz* [online]. Univerzita Karlova v Praze, 1. LF UK a VFN, Ústav soudního lékařství a toxikologie, 2007 [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <https://zdravi.euro.cz/clanky/detekce-abuzu-drog-v-toxikologicke-laboratori/>
4. PAVLOVSKÝ, Pavel. Patická opilost. *Psychiatrie pro praxi*. 2012; 13(2), s. 58. Dostupné z: <https://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2012/02/04.pdf>
5. PETRA, Stočková. Drogy – jak dlouho zůstávají v našem těle? *Uropsychiatra.cz* [online]. 8. 1. 2017 [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <http://www.upsychiatra.cz/drogy-jak-dlouho-zustavaji-v-nasem-tele/>
6. SUKOVÁ, Denisa. Detekce abúzu drog pomocí vlasové analýzy. *Toxicology.cz* [online]. 25. 4. 2015 [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <http://toxicology.cz/modules.php?name=News&file=print&sid=768>
7. ŠVARC, Jiří. *Nepříčetnost způsobená návykovými látkami (role znalce)*: Psychiatrická nemocnice Bohnice, Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví. *At-konference* [online]. 2016 [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: <https://at-konference.cz/wp-content/uploads/2016/05/varc-j.-nepricetnost-zpusobena-navykovymi-latkami-role-znalce.pdf>
8. ŠVARC, Jiří. Posuzování duševního stavu v trestním řízení. *Česká a slovenská psychiatrie* [online]. Čes a slov Psychiat 2011; 107(4): s. 220-226, 2011 [cit. 2023-02-22]. Dostupné z: http://www.cspsychiatr.cz/dwnld/CSP_2011_4_220_226.pdf

12.3.3 Časopisy

1. LANGER, Petr. *Trestný čin opilství (1.část)* [online]. Bulletin advokacie, 2005, č. 2, s. 55 - 59 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgvpweyk7gjpngxzvngu&groupIndex=0&rowIndex=0&refSource=search-facets#>
2. LANGER, Petr. *Trestný čin opilství (dokončení, 1. část viz. č. 2/2005)* [online]. Bulletin advokacie, 2005, č. 3, s. 28 – 33 [cit. 2023-02-

- 17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgvpweyk7gnpxgxzsha&groupIndex=1&rowIndex=0&refSource=search-facets#>
3. ŘÍHA, Jiří. *Vývoj právní úpravy nepříčetnosti na našem území*. Trestní právo č. 04/2007.
 4. ŘÍHA, Jiří. *Ještě k trestnému činu opilství* [online]. Bulletin advokacie, 2006, č. 4, s. 32-37 [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgzpweyk7grpxgxztgi&groupIndex=2&rowIndex=0&refSource=search-facets#>
 5. TERYNGEL, Jiří. *Návrat k „Rauschdeliktu“* [online]. Justičná revue č. 3/1992, str. 26 a násl. [cit. 2023-02-28].

12.3.4 Jiné

1. Bundesrecht konsolidiert: Gesamte Rechtsvorschrift für Strafgesetzbuch, Fassung vom 17.02.2023. *Ris.bka.gv.at* [online]. [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002296>
2. Protokol o lékařském vyšetření při ovlivnění alkoholem. *Fakultní nemocnice Plzeň: Ústav soudního lékařství* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: https://www.fnplzen.cz/sites/default/files/dokumenty/frm/fn_0505.pdf
3. Statistická ročenka kriminality Ministerstva spravedlnosti ČR. *Cslav.justice.cz: Statistika a výkaznictví* [online]. [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html;jsessionid=f5c636410a9e9951df9e7593a095>
4. Strafgesetzbuch (StGB): Art. 263 StGB vom 2023. *Swissrights.ch* [online]. [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.swissrights.ch/gesetz/Artikel-263-StGB-2023-DE.php>
5. Strafgesetzbuch: In der Fassung der Bekanntmachung vom 13.11.1998 (BGBl. I S. 3322) zuletzt geändert durch Gesetz vom 04.12.2022 (BGBl. I S. 2146) m.W.v. 09.12.2022. *Dejure.org* [online]. [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://dejure.org/gesetze/StGB/323a.html>

6. Věstník Ministerstva zdravotnictví České republiky: Metodický pokyn pro postup při laboratorním stanovení alkoholu (etylalkoholu) v krvi. *Mzcr.cz: Věstník 7/2006* [online]. září 2006 [cit. 2023-02-24]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/wepub/3671/9334/V%C4%9Bstn%C3%ADk%207-2006.pdf>
7. Vězeňská služba České republiky: Organizační jednotky. *Vscr.cz* [online]. [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky>
8. Žádost o toxikologické vyšetření pro zdravotnická zařízení. *Fakultní nemocnice Plzeň: Ústav soudního lékařství* [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: https://www.fnplzen.cz/sites/default/files/dokumenty/frm/fn_0246.pdf

12.4 Komentáře

1. ŠČERBA, Filip. *Trestní zákoník: komentář*. [Praha]: C.H. Beck, [2020]. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8.

12.5 Judikatura

1. Nález Ústavního soudu ze dne 27. 11. 2000, sp. zn. IV. ÚS 289/2000
2. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 18. 12. 1959, sp. zn. 1 Tz 45/59
3. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 10. 2020, Tpjn 300/2020
4. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 07. 06. 1978, sp. zn. 11 Tz 21/78
5. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 20. 08. 1973, sp. zn. 6 To 22/73
6. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 7. 6. 1978, sp. zn. 11 Tz 21/78
7. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 2. 1998, sp. zn. 5 Tz 1/98
8. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 04. 1991, sp. zn. 11 Tz 22/91
9. Rozsudek Vrchního soudu v Praze, sp. zn. 2 To 4/2007
10. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 06. 8. 1996, sp. zn. 4 To 514/96
11. Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 22. 1. 1997, sp. zn. 8 To 680/96
12. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 5. 2010, sp. zn. 7 Tdo 462/2010

13. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 11. 2006, sp. zn. 7 Tdo 1379/2006
14. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 10. 2013, sp. zn. 5 Tdo 818/2013
15. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 10. 2000, sp. zn. 9 TZ 216/2000
16. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 12. 2012, sp. zn. 3 Tdo 1465/2012
17. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 01. 2008, sp. zn. 11 Tdo 1482/2007
18. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 6. 2005, sp. zn. 3 Tdo 705/2005
19. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 7. 2015, sp. zn. 3 Tdo 772/2015
20. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 7. 2009, sp. zn. 6 Tdo 663/2009
21. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 11. 2012, sp. zn. 7 Tdo 1274/2012
22. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2013, sp. zn. 6 Tdo 1045/2013
23. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 2. 1994, sp. zn. 2 To 37/93

13 Přílohy

13.1 Protokol o lékařském vyšetření při ovlivnění alkoholem

FAKULTNÍ NEMOCNICE PLZEŇ
Ústav soudního lékařství
Edvarda Beneše 13, 305 99 Plzeň - Bory
alej Svobody 80, 304 60 Plzeň - Lochotín
IČO 00669806, tel.: 377 401 111, 377 103 111

PROTOKOL O LÉKAŘSKÉM VYŠETŘENÍ PŘI OVLIVNĚNÍ ALKOHOLEM

A) VYPLNÍ ŽADATEL

Jméno a příjmení Datum naroz. Rodné číslo Státní příslušnost 1. ČR jiná

Bydliště (PSČ) Zaměstnavatel Povolání

LÉKAŘSKÉ VYŠETŘENÍ NA ŽÁDOST
1. příslušníka policie
2. příslušníka AČR
3. z podnětu lékaře
4. org. státní správy
5. zaměstnavatele
6. na vlastní žádost

DŮVOD K VYŠETŘENÍ
1. dop. kontrola
2. dop. nehoda
3. zdravotnický
4. kontrola na pracovišti
5. protispol. jednání
6. jiný důvod

ŘIDIČ
1. ano
2. ne

Doba deliktu den h min.
Začátek pití alk. den h min.
Konec pití alk. den h min.

Požitií alk. náp. po deliktu
1. ano
2. ne

Čas, druh a množství

Druh alk. množství
pivo
víno
lihoviny

Množství, druh a doba posledního jídla před deliktem
podpis žadatele

B) VYPLNÍ LÉKAŘ PROVÁDĚJÍCÍ VYŠETŘENÍ

Lékařské vyšetření bylo započato dne h min.

CHOVÁNÍ
1. zdvořilé
2. hluché
3. mnoho-mluvnost
4. exaltovanost
5. tupost

VÝBAVA PŘEDSTAV
1. hbitá
2. pomalá
3. útlum
4. bezvědomí

SPOJIVKY
1. bledé
2. překrvené

REAKCE ZORNIC
1. normální
2. zpomalené

"POSTROTAČNÍ NYSTAGMUS" (Otočit 5x za 10 sekund, pak pohled na lékařův prst ze vzdálenosti 25 cm) POZOR NA PÁD !!!
Doba přetrvávání nystagmu s

Tělesná hmotnost kg
výška cm
teplota °C
puls /min.

DALŠÍ VYŠETŘENÍ (1. ano, 2. ne, 3. nelze vyšetřit)

Nejistý při chůzi Nejistý při chůzi po čáře Pokus prst - nos nepřesný Romberg III je pozitivní Zk. předklon - záklon je pozitivní Dech vyšetřovaného páchne po alkoholu

Poranění
1. ano
2. ne

Druh poranění

Nemoc
1. ano
2. ne

Druh nemoci

Dechová zkouška pozitivní

Požitií léků před vyšetřením Název léku, množství, doba požití
Vyšetřovaný léky požívá
1. pravidelně
2. užití jednorázové

1. nepožil, 2. analgetika, 3. hypnotika, 4. ataraktika, 5. antihistaminika, 6. psychostimulancia, 7. jiná skupina léků

1. Vyšetřovaný jeví poruchy psychosenzomotorických funkcí Odběr krve
2. Vyšetřovaný nejeví poruchy psychosenzomotorických funkcí proveden dne h min.

Přes poučení o porušení zákonem stanovené povinnosti odmítá odběr krve z důvodu K desinfekci kůže bylo použito

Vyšetření a odběru Zdravotní sestra
krve přítomen
razítko zdrav. zařízení kde byl proveden odběr, jménovka a podpis lékaře

C) VYPLNÍ LABORATOŘ POVĚŘENÁ VYŠETŘOVÁNÍM HLADINY ALKOHOLU

Vzorek doručen dne Číslo vyšetření Vzorek vyšetřen dne

Zásilka neporušena
1. ano
2. ne

Výsledek vyšetření g/kg

METODA
1. plynová chromatografie
2. ověřovací metoda

razítko oddělení provádějícího vyšetření a podpis odpovědného pracovníka

13.2 Žádost o toxikologické vyšetření pro zdravotnická zařízení

FAKULTNÍ NEMOCNICE PLZEŇ

Ústav soudního lékařství

Edvarda Beneše 13, 305 99 Plzeň - Bory
alej Svobody 80, 304 60 Plzeň - Lochotín
IČO 00669806 tel.: 377 401 111, 377 103 111

ŽÁDOST O TOXIKOLOGICKÉ VYŠETŘENÍ PRO ZDRAVOTNICKÁ ZAŘÍZENÍ

Identifikace zdravotnického zařízení (razítka): Příjmení, jméno, titul lékaře:

Kontaktní telefon:

Příjmení, jméno, titul pacienta: Rodné číslo:

Bydliště: žena muž

Pojišťovna: Datum a podpis lékaře:

Datum odběru:

Hodina odběru:

Diagnóza:

Aktuální stav pacienta:

Podané a užívané léky:

Okolnosti případu:

Podezření na: intoxikaci toxikománii

Kontrolní vyšetření:

Požadované vyšetření:

- amfetaminy cannabinoidy kokain opiáty buprenorfin
 GHB etylenglykol etylalkohol metanol toluen
 aceton léčiva (upřesnit):
 jiné:

Odebraný materiál/množství:

- moč (doporučeno 50 ml) krev (doporučeno 2 plné zkumavky) žaludeční obsah (doporučeno 50 ml)

Poznámka: Biologický materiál je nutno odebrat co nejdříve.

Materiál doručen: (den a hodina):

Materiál doručil: Materiál převzal:

.....
razítka pracoviště a podpis osoby odpovědné
za toxikologické vyšetření

FN/0246/03